

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**HAMAS İLE EL FETİH'İN İSRAİL İLE MÜCADELEYE
BAKIŞ AÇILARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mohammed ABUAMRA**

**Danışman
Yrd. Doç.Dr. Faruk ÇAKIR**

Ankara – 2013

ONAY

Mohammed ABUAMRA tarafından hazırlanan “ Hamas ile El Fetih’in İsrail İle Mücadeleye Bakış Açıları” başlıklı bu çalışma 23/10/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, İstihbarat Araştırmaları Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nasuh USLU (Başkan)

Prof. Dr. Mustafa ÇUFALI

Yrd. Doç. Dr. Faruk ÇAKIR (Danışman)

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İSTİHBARAT ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

HAMAS İLE EL FETİH'İN İSRAİL İLE MÜCADELEYE
BAKIŞ AÇILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mohammed ABUAMRA

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Faruk ÇAKIR

Ankara – 2013

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezime ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

28..12./2013

Mohammed ABUAMRA

ÖNSÖZ

Filistin; Ortadoğu'nun en sıcak ve en dramatik olaylarının yaşandığı, yerli halkın ellerinden yerleşim yerlerinin zorla alınarak baskı ve zulüm içerisinde yaşamaya mahkûm edildiği bir bölgenin adıdır. 14 Mayıs 1948 yılında bu bölgede bir İsrail devletinin kurulması ile başlayan Arap-İsrail savaşları sonucunda Filistinliler yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda bırakıldı. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bölgedeki dengelerin değişmesi, İsrail'in baskıcı tutumunu daha da arttırdı. İsrail'in işgalleri durmak bilmeden devam ediyor ve Filistin halkını kendi yönetimine mahkûm etmeye başlıyordu. Bu durumda İsrail ile mücadele edecek ve Filistin halkının haklarını arayacak bağımsız bir örgüte ihtiyaç vardı. 1964'de Kudüs'te kurulan "Filistin Kurtuluş Örgütü", Filistin halkının isteklerine cevap verecek nitelikte bağımsız ve laik bir örgüttü. FKÖ'ye bağlı El-Fetih Örgütü, İsrail'e karşı operasyonlar yaparak işgale karşı direniş mücadelesi gösteriyordu. Ancak zaman içerisinde İsrail ile mücadele konusunda taviz veren El-Fetih, halkın güvenini sarstı. Bu durum, halka sosyal hizmetler sunan ve İsrail ile mücadelede kararlı adımlar atan Hamas' ı 2006 yılındaki seçimlerde iktidara taşımıştı. Demokratik bir seçimle iş başına gelen Hamas, ABD ve batılı ülkelerce bir terör örgütü olarak tanınmıştı. Hamas'ın iktidarda olması ne İsrail'in ne de ABD ve bazı batılı ülkelerin işine geliyordu. Nitekim Filistin'de İsrail'in baskı ve işgallerinin yanı sıra bu kez El-Fetih ve Hamas arasında kanlı iktidar savaşı başlamıştı. Hamas ve El-Fetih anlaşması ve birlik olmaları İsrail'in karşısında daha güçlü olup Filistin davası içinde daha hayırlı olacaktır. Ben bu çalışmada, bizzat bu kanlı savaşları yerinde gören bir Filistinli olarak, Hamas ve El-Fetih Örgütlerinin İsrail ile mücadelesine bakışını konu aldım. Bu çalışmada elimden geldiğince objektif olmaya çalıştım. Aynı zamanda yararlandığım kaynak ve kişilerin de tarafsız olmasına dikkat ettim.

Çalışma sırasında kaynak olarak yardımcı olan Filistin Araştırma Merkezleri ve bizi yönlendiren ve Türkiye de yüksek lisans yapmamızı teşvik eden ve kolaylık sağlayan Filistin Emniyet Genel Müdürü Sayın Hazım Atalla' ya teşekkür borcum vardır. Ayrıca pozitif enerjisi ile çalışma azmimi kamçılayan tez danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr. Faruk ÇAKIR'A içten teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

ÖZET
T.C.
Polis Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
İstihbarat Araştırmaları Anabilim Dalı
Hamis İle El Fetih'in İsrail İle Mücadeleye Bakış Açıları
Hazırlayan: Mohammed ABUAMRA
Yüksek Lisans Tezi
Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Faruk ÇAKIR
2013 – 91 Sayfa (Ekler hariç)

Bu çalışmada Filistinliler tarafından İsrail ile mücadele sürecinde kurulan başlıca iki örgütün (El-Fetih ve Hamas) temel görüşleri, Filistin davasından ne anladıkları ve aralarındaki anlaşmazlıklar araştırılmaktadır. Bu çalışma göstermektedir ki El-Fetih ve Hamas ideolojik tercihlerindeki farklılıklara rağmen Filistin davasını başarıya ulaştırmak için kurulmuş örgütlerdir. İki örgütün İsrail ile mücadele yöntemleri de 1991 yılının Ekim ayında başlayan Ortadoğu Barış Sürecine kadar büyük ölçüde benzerdir. Bu tarihte başlayan farklılıklar İlkeler Bildirgesinin imzalanması (Eylül 1993) ile daha belirgin hale gelmiştir. Temel farklılıklar El-Fetih'in İsrail'in varlığını tanınması ve İsrail ile mücadelede şiddete başvurmayı reddetmesi; Hamas'ın ise İsrail'i hukuken tanımayı reddetmesi ve mücadelede şiddete başvurmayı kesin bir dille reddetmekten sakınması ile alakalıdır. 2005 yılında Hamas'ın Filistin Özerk Yönetimindeki seçimlere katılma kararı, aslında Hamas'ın FKÖ ile İsrail arasında yapılan anlaşmaları zımnen tanınması ve İsrail ile mücadelede katı tavrını fiilen yumuşatması anlamına gelmektedir. Buna rağmen ABD ve Avrupa Birliği, 2006 yılında yapılan Parlamento seçimlerini kazanan Hamas'a karşı tecrit politikası uygulamayı tercih etmiştir. Bu tercih, Hamas'ın Filistin yönetimine daha fazla katılımını ve İsrail ile ilişkilerde El-Fetih'in tutumuna benzer bir tutumu benimsemesini engellemiştir. Buna Filistin halkının temsili meselesinin gündeme gelmesi ve ideolojik farklılıklar da eklenince, El-Fetih-Hamas çatışması için zemin hazır hale gelmiştir. El-Fetih-Hamas ayrılığını giderme ve bir birlik hükümeti kurma çabaları sürmektedir. Henüz bu konuda başarı sağlanmış değildir. El-Fetih-Hamas ayrılığının sürmesi, Orta Doğu barış sürecini olumsuz etkileyen başlıca faktörlerden biri olmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, İsrail, Filistin Kurtuluş Örgütü, Hamas, El-Fetih

ABSTRACT
Police Academy
Institute of Security Sciences
Department Of Security Strategies And Management
Hamas-Al-Fatah Relations and the Resistance Against Israel
Mohammed ABUAMRA
Master's Thesis / Ass.Prof. Dr. Faruk ÇAKIR
2013 – 91 Pages (Excluding appendices)

This study will investigate the ideologies of Al-Fatah and Hamas, their understandings of the Palestinian cause and their differences. This study has found that the two organizations had adopted similar methods in the resistance against Israel at least until the start of the Middle East Peace Process in October 1991. Their differences in method became evident when the Declaration of Principles was signed in September 1993. Major differences between them are related firstly to Al-Fatah's recognition of Israel and its renunciation of the use of violence as a method in the struggle against Israel and secondly to Hamas' rejection to recognize Israel and its unwillingness to renounce categorically the use violent methods in the struggle against Israel. Hamas' decision to participate in the elections in the Palestinian Authority in 2005 represented the *de facto* recognition by Hamas of the agreements that Al-Fatah made with Israel and moderation in Hamas' position *vis a vis* Israel. Nevertheless, the United States and the European Union preferred the policy of isolating Hamas after the latter won the parliamentary elections in January 2006. This preference prevented Hamas from further engagement in Palestinian politics and from taking a similar stance to that of Al-Fatah with regard to Israel. Together with this fact, two other developments (namely the claims of both organizations to represent the Palestinian people and the ideological differences between them) prepared the ground for Al-Fatah-Hamas conflict. Efforts for Al-Fatah-Hamas reconciliation have not succeeded so far. The continuation of Al-Fatah-Hamas split is one of the major factors that prevent further progress in the Middle East Peace Process.

Keywords: Palestine, Israel, Palestinian Liberation Organization (PLO), Al-Fatah, Islamic Resistance Movement (Hamas).

HAMAS İLE EL FETİH'İN İSRAİL İLE MÜCADELEYE

BAKIŞ AÇILARI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	II
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
EKLER LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSRAİL VE FİLİSTİN SORUNUNA GENEL BAKIŞ

1.1. GİRİŞ.....	6
1.2. İSRAİL VE FİLİSTİN ÇATIŞMASININ KÖKENİ VE TARİHSEL SÜREÇ.....	6
1.2.1. İsrail ve Filistin Arasındaki Sorunlar.....	14
1.2.1.1. <i>Filistinli Mülteciler Sorunu</i>	14
1.2.1.2. <i>Kudüs'ün Paylaşımı Sorunu</i>	15
1.2.1.3. <i>İsrail Güvenlik Duvarı Sorunu</i>	16
1.2.1.4. <i>Filistin'de İsrail Yerleşimleri</i>	17
1.2.1.5. <i>Filistinli Esirler (Tutuklular) Sorunu</i>	18
1.2.2. İsrail ve Filistin Arasındaki Barış Anlaşmaları.....	19
1.2.2.1. <i>Madrid Konferansı</i>	19

1.2.2.2. <i>I. Oslo Anlaşması (İlkeler Bildirgesi)</i>	20
1.2.2.3. <i>Gazze-Eriha Anlaşması</i>	21
1.2.2.4. <i>Oslo II (Taba) Anlaşması</i>	22
1.2.2.5. <i>Hebron Protokolü</i>	23
1.2.2.6. <i>Wye River ve Şarm El Şeyh Momorandumu</i>	23
1.2.2.7. <i>Camp David Anlaşması</i>	24
1.2.2.8. <i>Yol Haritası</i>	25
1.3. SONUÇ.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

EL- FETİH ve HAMAS ÖRGÜTLERİNİN İSRAİL İLE MÜCADELESİ

2.1. GİRİŞ.....	28
2.2. EL-FETİH ÖRGÜTÜ VE EL-FETİH'İN FKÖ İÇİNDE ÖNE ÇIKIŞI.....	29
2.2.1. El-Fetih Örgütü'nün Kuruluş İlkeleri.....	33
2.2.2. El-Fetih Örgütü'nün Kuruluş Hedefleri.....	34
2.2.3. El-Fetih Örgütü'nün Siyonizm ve İsrail İşgaline Olan Bakışı.....	35
2.2.4. El-Fetih Örgütü'nün Direniş ve Silahlı Mücadeleyle İlgili Tutumu.....	37
2.2.5. El-Fetih Örgütü ve İsrail ile Ateşkesin Sürdürülme Süreci.....	39
2.2.6. El-Fetih ve Oslo Anlaşması ile Çözüm Sürecinin Başlaması.....	40
2.2.7. El-Fetih ve Çözüm Sürecinde İsrail ile Diğer Anlaşmalar.....	41
2.2.8. El-Fetih Örgütü'nün Demokratik Devlet Görüşü.....	43
2.3. HAMAS ÖRGÜTÜ.....	44
2.3.1. Hamas'ın Kuruluş İlkeleri ve Hedefleri.....	46
2.3.2. Hamas'ın Siyonizm ve İsrail İşgali İle İlgili Tutumu.....	47
2.3.3. Hamas Örgütü'nün İsrail İşgaline Karşı Silahlı Mücadeleyle İlgili Tutumu.....	48
2.3.4. Hamas Örgütü'nün İsrail ile Barış Süreci.....	49
2.3.5. Hamas'ın Filistin Otoritesinde Yönetim Sürecine Katılması.....	51
2.3.6. Hamas'ın 2005-2006 Seçimlerindeki Zaferi ve Sonuçları.....	52

2.3.7. Hamas'ı Dışlama ve İktidardan Düşürme Politikaları.....	54
2.4. SONUÇ.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EL- FETİH İLE HAMAS ARASINDAKİ SİYASİ ÇEKİŞME VE BU ÇEKİŞMEDE İSRAİL İLE MÜCADELE FAKTÖRÜ

3.1. GİRİŞ.....	58
3.2. HAMAS VE EL-FETİH ÖRGÜTÜ'NÜN İLİŞKİLERİNDEKİ TARİHİ SÜREÇ.....	59
3.2.1. El-Fetih Ve Hamas Örgütleri Arasındaki Çatışma Ve Bölünme.....	65
3.2.2. El-Fetih ve Hamas Örgütleri Arasındaki Anlaşmazlığın Nedenleri.....	67
3.2.3. El-Fetih ve Hamas'ın Uzlaşma Çabaları.....	70
3.3. İKİ ÖRGÜT ARASINDAKİ ANLAŞMAZLIKTA BARIŞ SÜRECİNE BAKIŞTAKİ FARKLILIĞIN ROLÜ.....	72
3.3.1. Filistin'de Tek Devletli Ve İki Devletli Çözüm İçin El-Fetih Ve Hamas'ın Tutumu	75
3.3.2. Filistin'in Üye Olmayan Gözlemci Devlet Statüsü Kazanması Ve Sonuçları.....	77
3.4. SONUÇ.....	78
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CIA	: Central Intelligence Agency
FDHKC	: Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi
FDKC	: Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi
FETİH	: Harekat-al Tahrir al vatani al Falastini
FHKC	: Filistin Halk Kurtuluş Cephesi
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
HAMAS	: Hareket-ül Mukavemet-ul İslamiyye
HDIP	: The Health, Development, Information and Policy
QUARTET	: ABD, AB, BM ve Rusya'dan oluşan dördlü
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı

EKLER LİSTESİ

EK 1: 1947'de BM Filistin Topraklarını Paylaşma Planı

EK 2: 1948 Savaşında Arap Cepheleleri

EK 3: 1967 Altı Gün Savaşı (Arap - İsrail Savaşı) Sonuç Haritası

EK 4: Oslo Anlaşmasına Göre A, B ve C Bölgeleri

EK 5: 2009 Yılı İtibariyle Filistin Özerk Yönetenine Bağlı Bölgeler ve
İsrail Güvenlik Duvarı

EK 6: İsrail Filistin Savaşları İsrail'in Büyümesi Haritası

EK 7: Arapça-Türkçe Transliterasyon Cetveli

GİRİŞ

İsrail - Filistin sorunu günümüzün en karmaşık uluslararası sorunlarından biridir. 19. Yüzyıl sonlarında başlayan Yahudi göçü, 20. Yüzyıl başlarına kadar hızla artmış ve Filistin topraklarına bir İsrail Devleti kurulmuştur. 1948 yılında Arap ülkelerinin muhalefetine rağmen, İsrail'in kuruluşu Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmıştır. İngilizlerin manda yönetimini bırakıp bölgede Yahudi varlığını tüm dünyaya kabul ettirme çabaları sonucu Arap – İsrail çatışmaları başlamıştır. Bu süreçte İsrail'in giriştiği tek yanlı eylemler sonucunda, hemen hemen tüm Filistin toprakları Yahudilerin işgali altına girmiştir. Filistin halkı zorla topraklarından çıkarılmış, büyük bir çoğunluğu ise bölgedeki Arap ülkelerindeki mülteci kamplarına göçmüşlerdir. Yahudiler bölgede kurdukları İsrail devletinin sınırlarını daha sonraki yıllarda daha da artırmıştır. İşgaller hız kesmeden devam etmiştir. Milyonlarca Filistinli de evlerini yurtlarını terk etmek durumunda kalmıştır. Bu durum bir çok kez yapılan anlaşmalarla uluslararası boyuta taşınmışsa da, alınan kararların ciddiyeti, İsrail'in haksız yerleşim yerleri inşa etmeye devam ederek Filistinlileri mülteci duruma düşürmeye devam etmesi ile tartışılır hal almıştır.

İsrail devletinin kurulması ve arkasından patlak veren 1948-1949 savaşının yenilgi ile sonuçlanması Filistin halkının zihin dünyasında büyük bir yere sahiptir. Öyle ki bu yenilgi Filistinliler tarafından “felaket” (al-nakba) olarak adlandırılmıştır. Yenilgiye rağmen İsrail'e karşı mücadele devam etmiştir.

1964 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ)Bkurulması ile beraber, İsrail'e karşı mücadelede Filistinlilerin rolü artmaya başlamıştır. 1965 yılında FKÖ İsrail'e karşı gerilla eylemlerine başlamıştır. FKÖ'nün silahlı mücadeleyi tercih etmesinde, uluslararası temaslar yoluyla Filistinlilerin haklarının elde edilemeyeceği kanaatine ulaşılmış olmasının etkisi büyüktür. Kuruluş aşamasında adeta Arap devletlerinin Filistinli örgütleri denetim altında tutma vasıtası işlevi gören FKÖ, 1967 savaşındaki yenilgi sonrasında Arap devletlerinden büyük ölçüde bağımsız hareket eden bir kurum haline gelmiştir. FKÖ, çeşitli grupları içinde barındıran bir semsiye örgüttür. Yaser Arafat'ın lideri olduğu El Fetih, FKÖ içinde en güçlü gruptur. Genel bir gözlem olarak, FKÖ'nün siyasetinin El-Fetih tarafından belirlendiği söylenebilir.

1987 yılının Aralık ayında intifadanın başlaması ve ilk yıllarında soğuk savaşın bitişi ile Filistin sorununda yeni bir aşamaya geçilmiştir. Avrupa'da Sovyet bloğunun 1989 yılında dağılması sonrasında dünyada gerçek anlamda tek süper güç olarak kalan ABD, Ortadoğu'da yeni bir bölgesel düzen kurmak istemiştir. Buna yönelik olarak öncelikle Araplar ile İsrail arasındaki sorunların giderilmesi için çaba göstermeye başlamıştır. Şubat 1991'de ilk Körfez Savaşı bittiği zaman şartların uygun olduğunu düşünen ABD'nin öncülüğü ile 1991 yılında Ortadoğu barış süreci başlatılmıştır (ilk toplantısı Ekim 1991'de toplanan Madrid Konferansı'dır).

1987-1991 arasında Filistin sorununda tek önemli gelişme barış sürecinin başlamış olması değildir. Diğer bir önemli gelişme de Aralık 1987'de intifadanın başlamasını hemen ardından, Filistin'de İslamcı kesimin Hamas (İslami Direniş Örgütü) adı altında örgütlenmesidir. Filistin'deki İslamcı kesim Mısır'daki Müslüman Kardeşler çizgisini takip etmiş olup ağırlıklı olarak Gazze şeridinde etkindir. Hamas, Şeyh Ahmet Yasin, Abdülaziz El Rantisi ve Muhammed Taha liderliğinde kurulmuştur. Hamas'ın kuruluşu ile birlikte Filistinli Araplar arasında iç siyasetin dengeleri değişmiştir. 1987 öncesinde Filistin halkının tek meşru temsilcisi konumuna yükselmiş bulunan FKÖ'ye (ve El Fetih'e) bir rakip çıkmıştır. İki örgüt arasındaki ilişkilerde Ortadoğu barış sürecine bakıştaki farklılıklar (ve bu kapsamda İsrail'e karşı nasıl mücadele edileceğine ilişkin görüş ayrılıkları) zaman içinde belirleyici faktörlerden biri olmuştur.

Son 20 yılda El-Fetih (FKÖ- Filistin Otoritesi) ve HAMAS örgütlerinin İsrail karşısındaki konumunu değerlendirmek, Filistin-İsrail anlaşmazlığını değerlendirmek bakımından merkezi öneme sahiptir. Mevcut çalışmanın da önemi buradan kaynaklanmaktadır.

Barış sürecinde El-Fetih ve Hamas ele alınacak birçok konuda farklı görüşleri savunmuşlardır. El Fetih, lideri Yaser Arafat'ın terörizmi bir yöntem olarak kullanmayı reddeden 1988 tarihli konuşması ile İsrail'e karşı mücadele yöntemini değiştireceğinin ilk işaretini vermiştir. Daha sonra FKÖ Madrid Konferansına, Ürdün delegasyonunun bir parçası olarak katılmıştır. Ekim 1993 tarihli Oslo Anlaşmaları ile barış sürecinin iki tarafından biri olmuştur. FKÖ, Oslo Anlaşmaları ile İsrail'i

tanımış, silahlı mücadeleyi terk ederek barış süreci vasıtası ile Gazze ve Batı Şeria’da (Doğu Kudüs dâhil) bir Filistin devleti kurulması hedefini elde etmeye çalışmıştır.

Hamas ise İsrail’i tanımayı ve silahlı mücadeleyi bırakmayı reddetmiştir. Barış sürecini benimsememiştir. Hamas’ın bu tercihleri, zaman zaman El-Fetih ile karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Ancak bu çalışmada inceleneceği gibi Hamas’ın barış sürecine bakışında ve El-Fetih ile ilişkilerinde bir takım nüanslar da mevcuttur. Hatta Hamas’ın 2005 ve 2006’da Filistin Otoritesinde yapılan seçimlere katılma kararı ile bu nüanslar daha belirgin olmuştur. Yine de çeşitli nedenlerle Hamas’ın Filistin siyasetinin bir parçası haline gelmesi gerçekleşmemiştir. Çünkü 2006 seçimlerinden üstün çıkan Hamas’ın tek başına ve daha sonra El Fetih’le kurduğu hükümetler uzun ömürlü olamamıştır. Hatta ortak yönetim deneyimi esnasında taraflar düşman haline gelmişlerdir. Bu çalışmada Hamas’ın yükselişi, yönetime ortak oluşu, Batı ve İsrail ile anlaşamayışı, Fetih-Hamas ayrışması ve tekrar bir araya gelme çabaları da incelenecektir.

Araştırmanın Önemi

Orta Doğu’nun karmaşık ve zor coğrafyasına bakıldığında, bu bölgede kalıcı barışın önündeki en büyük engellerden birinin “Filistin Sorunu” olduğu görülmektedir. Bu sorun, İsrail Devletinin kurulmasından itibaren elli yıldan fazla bir zaman diliminde çok karmaşık bir hal almış ve çok boyutlu bir hüviyete bürünmüştür. Sorunun ana konusu olan İsrail işgalleri Filistin halkının birçok insanlık suçlarına maruz kalmasına neden olmuştur. Filistin halkı tüm bu yaşananlara sessiz kalmamış bu işgallere gerek uluslararası platformda gerekse silahlı mücadele yoluyla karşılık vermeye çalışmıştır. İşte bu noktada işgallere karşı Filistin halkının sesi olan örgütlenmeler dünya kamuoyunda kendisinden söz ettirmiş, Filistin’in sesi olagelmişlerdir. Özellikle El-Fetih ve Hamas Örgütleri, İsrail ile mücadele konusunda farklı görüşlere sahip iki örgüttür. İşte araştırmamızın bu noktadaki önemi, El-Fetih ve Hamas’ın İsrail’e karşı verilen mücadelede bakış açıları tahlil edilerek bu iki örgütün mücadelede izledikleri politikaların ortak ve farklı yanları tespit edilmeye çalışılmasından ve böylece bu alanda daha doğru fikir yürütülmesine imkan vermeyi hedeflemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışma Filistin

halkının verdiği mücadelenin geri planında yer alan algılamalâk bakımından da Filistin sorunu üzerinde çalışan araştırmacılara yardımcı olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bölgede bir İsrail devleti kurulduktan sonra başlayan işgaller ve Filistin halkına karşı insanlık dışı muameleler, sorunun gittikçe büyümesine neden olmaktadır. ABD ve bazı batılı ölkelerin bu duruma kayıtsız kalması ve Filistin halkının demokratik şekilde seçimle iş başına getirdiği Hamas Örgütü'nü dışlaması kabul edilemez bir hatadır. Son zamanlarda silahlı eylemlerini azaltan ve barış süreci için çaba sarf eden, FKÖ ile müzakereler yapan Hamas'ın ABD ve AB tarafından dışlaması, sorunun daha da karmaşıklığa ve çözümsüzlüğe doğru gitmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı;

- İsrail ve Filistin arasındaki sorunlar nelerdir? Bu sorunların çözüümü için ne gibi çalışmalar yapılmıştır?
  - İsrail Filistin (Arap) savaşlarının sonuçları bölgede dengeleri nasıl değiştirmiştir?
  - El-Fetih ve Hamas Örgütleri İsrail ile mücadele konusunda ne gibi çalışmalar yapmışlardır?
  - El-Fetih ve Hamas Örgütleri arasında ne gibi sorunlar vardır? Bu sorunların çözüümü için yapılan çalışmalar nelerdir?
  - İsrail ile kalıcı barış ve iki devletli çözüüm için Hamas ve El-Fetih örgütlerinin görüşleri nelerdir?
- gibi sorulara cevap bulmaktır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırmanın konusu iki bakımdan sınırlandırılmıştır. Birincisi, sadece El-Fetih ve Hamas Örgütleri incelenmiştir. Filistin halkını temsil eden örgütlenmeler bu ikisi ile sınırlı değildir. Ancak sayısal temsil kriteri esas alınırđa, bu ikisi Filistin halkını temsil etme kabiliyeti en yüksek olan örgütlenmelerdir. Diğer örgütlenmelere konu anlatımında ihtiyaç duyulduğu yerlerde atıfta bulunulacaktır. İkincisi, bu çalışmada El-Fetih ve Hamas'ın İsrail ile mücadeleye bakışı ve bu bakıştan kaynaklanan anlaşmazlıklar ele alınmaktadır. Halbuki iki örgüt arasındaki anlaşmazlıklar sadece

bu konu ile sınırlı değildir. Bu çalışmada anlaşmazlıkların diğer kaynaklarına, anlatımda ihtiyaç duyulduğu ölçüde değinilecektir.

Bunun yanı sıra, bu çalışmada incelenen konunun niteliği gereği Filistinli ve Arap yazarların eserlerine daha çok atıf yapılmaktadır. Bu durum çalışmanın objektifliğini sınırlayabilir kaygısı ile farklı kaynaklar da bu çalışmada kullanılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Mevcut çalışma vaka incelemesi türünde olup, daha çok ikincil kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Bazı önemli birincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Arapça kaynakların Latin alfabesine aktarılmasında Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi tarafından belirlenen transliterasyon kurallarına uyulmuştur. Transliterasyon Cetveli, EK 7’de sunulmuştur.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmada ele alınan konuların daha iyi ifade edilmesi ve anlaşılmasına katkıda bulunması düşüncesiyle birinci bölümde Filistin (Arap) İsrail çatışmasında yaşanan önemli gelişmeler ve taraflar arasındaki temel sorunlar ele alınacaktır. İkinci bölümde sırasıyla El-Fetih ve Hamas örgütlerini kuruluşu, temel fikirleri, yöntemleri ve Ortadoğu barış sürecine dair görüşleri değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise iki örgüt arasındaki anlaşmazlıklar, Filistin Otoritesi yönetim yapısı içinde aynı anda yer alma deneyimleri, daha sonra ortaya çıkan ayrılığın nedenleri ve son olarak da Filistin Otoritesi yönetimi içinde tekrar birlikte var olmak için gösterdikleri çabalar anlatılacaktır. Sonuç kısmında ise çalışma sayesinde ulaşılan bulgular topluca değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSRAİL VE FİLİSTİN SORUNUNA GENEL BAKIŞ

1.1.GİRİŞ

İsrail - Filistin arasındaki sorunlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde “şekillenen”, Birinci Dünya Savaşı sonunda “gelişme evresini tamamlayan” ve İkinci Dünya Savaşı sonrası “doğan ve sorun olarak devam eden” bir süreçtir. Siyonist hareketin kuruluşu ve bu hareketin 20. yüzyılın başından itibaren Filistin'e göçü hızlandırma çabaları ile başlayan Filistin sorunu, Filistin topraklarının bir kısmında Mayıs 1948'de İsrail devleti kurulunca Filistin (Arap) – İsrail sorununa dönüşmüştür. Taraflar arasında düşmanlık ve çatışma barış sürecinin başlamasına, tek tek devletlerin ve BM'nin sorunun çözümü için gösterdiği çabalara rağmen devam etmektedir. Bu çalışmada ele alınan konunun aktörleri olan El-Fetih ve Hamas örgütleri, aynı zamanda bu tarihsel sorunda Filistin halkını temsil eden başlıca taraflar konumundadır. Dolayısıyla tarihsel miras (tarihsel süreçte Filistinliler ile Siyonistler/İsrail arasında yaşanan başlıca olaylar, süreçte çözülemeyen sorunlar ve sorunu çözüme girişimleri çerçevesinde yapılanlar) Filistin sorununda günümüzde yaşananların bir parçasıdır. Bu nedenle bu bölümde önce Filistin ve İsrail halkları arasında oluşan bu düşmanlığın kökenlerini incelenecektir. Daha sonra Filistin-İsrail mücadelesinde başlıca sorunlar kısaca açıklanacaktır. Bölümün son kısmında Ortadoğu Barış Süreci kapsamında FKÖ (daha sonra Filistin Otoritesi) ile İsrail arasında yapılan anlaşmalar hakkında bilgi verilecektir.

1.2. İSRAİL VE FİLİSTİN ÇATIŞMASININ KÖKENİ VE TARİHSEL SÜREÇ

Filistin sorunu, Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşından yenik çıkarak bölgeden çekilmesi ve burayı İngiliz hâkimiyetine bırakılmasıyla başlamıştır. İngilizler, 1917 yılından sonra bölgenin coğrafyasını değiştirmeyi hedeflemiş ve bir manda yönetimi kurmuştur. Manda yönetimi; Yahudilerin yaşayacağı bir yurt sağlamayı ve burada yaşayan Filistin halkının da medeni ve dini haklarının korunmasını öngörmektedir.

Ancak daha sonra Filistinlilerin kendi anayasal haklarının ve kurumlarının işlemesine izin vermemişlerdir. Filistin halkının arasındaki sorunlara özellikle karışmayarak bölgede bir iç karışıklık çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Bu süreç zarfında bölgedeki Yahudi yerleşimleri hızla artmış ve Filistinlilerin ellerinden topraklar alınmaya başlanmıştır. 1918 yılında 55 bin olan Yahudi nüfusu 1948 yılına kadar 646 bine çıkmıştır. İngiliz ve Yahudilerin tüm çabalarına rağmen 1948 yılına kadar Filistin topraklarının sadece %6'sını ellerinden alınmıştır. Alınan bu topraklar ise feodal bölgeler ile bir takım vakıf arazileri olmuştur.¹

İngilizlerin Filistin toprakları üzerindeki politikası; Süveyş Kanalı'nın doğusuna, Şam bölgesinin batısına bir devlet kurarak İslam dünyasının kalbine bir Yahudi devletini yerleştirmek, Asya ve Afrika kıtalarını birbirinden ayırarak Müslümanların birlik olmalarını engelleyerek zayıf düşürmektir. Böylece Filistin, Müslüman ve Arap camiası tarafından korunmasız kalacak, İngilizler ve Yahudiler bölgede istedikleri gibi hâkimiyet kurabileceklerdi.

1922-1947 yılları, Filistin sorununun karmaşık ve çözümsüzlüğe sürüklendiği dönemi kapsar. Bu dönemde Yahudiler ve Araplar arasında silahlı çatışmalar varlığını göstermeye başladı. Bu çatışmalar bölünmenin ilk sinyalleriydi ve istenen Filistin'in, "Arap Filistin Devleti" ve "Musevi Devleti" olarak bölünmesiydi.

29.11.1947 tarihli BM Genel Kurulu'nda Amerika'nın baskısıyla ve Rusya'nın desteği ile yapılan oylama sonucunda Filistin topraklarının Arap devleti ve Yahudi devleti olmak üzere bölünmesi için 181 sayılı karar (taksim kararı) çıkarıldı.² Filistin'in bölünmesi için çıkan bu adil olmayan karara göre Filistin topraklarının %55 nin Filistin'in kendi topraklarına göç eden ve nüfusun sadece %31 oluşturan Yahudilere verilmesini kararlaştırdı.³ Bu taksim kararı Filistin halkı tarafından kabul edilemez nitelikte ve dünyanın görmüş olduğu en garip kararlardan biriydi. Çünkü bu karar; uluslararası organizasyonun en önemli hedeflerinden birisi olan "her halkın kendi kaderini belirleme" hakkını çiğnemiş oluyordu. Aynı zamanda

---

¹ Muhsin Salih, *Al-Ğadıyah Al- Falastıniyeh*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları, 2012, s.25. Arapça kaynakların Latin alfabesine aktarım yöntemi için bkz. EK 7.

² EK 1. 1947'de BM Filistin Topraklarını Paylaşma Planı.

³ Muhsin Salih, *Falastın; Silsilet Dirāsāt Menheciye Fī Al-Ğadıyah Al- Falastıniyeh*, Kuala Lumpur: Fajer Yayınları, 2002, s.257.

bu kararın her hangi bir yasal dayanağı da bulunmamaktadır, çünkü BM bildirgesinde halkın rızası olmadan herhangi bir yerin bölmesi veya paylaşma yetkisi yoktur. Amerika'nın baskısıyla, Rusya'nın açık desteğiyle ve Yahudilerin büyük çabaları sonucunda çıkarılan bu karar, Yahudiler tarafından büyük bir sevinçle karşılanmasına rağmen, Yahudiler daha sonra bu karara bağlı kalmamak için ve aldıkları toprakları daha da büyütmek için bu kararı resmi bir şekilde tanımamışlardır.

Araplar taksim kararının çıkmaması için büyük çaba sarf ederek Filistin'in bölünmesine karşı gelmişlerdir. Kabul edecekleri tek çözüm Filistin topraklarında tek bağımsız ve demokratik bir devlet olacağını bildirmişlerdir. Arapların kabul edilemez olarak gördükleri üç şey; "bölünme olmaz, göç olmaz, Filistin'de Yahudi devleti olmaz" şeklindeydi.⁴ 1948 yılında İngilizler'in Filistin topraklarından tamamen çekilmesi, Araplarla Yahudiler arasındaki çatışmaların da artmasına neden olmuştu. Şiddet öyle boyutlara ulaşmıştı ki, Araplar, Yahudiler tarafından göçe zorlanarak toprakları boşaltırılmıştı.

1948 yılında BM Genel Kurulu'nun kararıyla İngiltere, Filistin topraklarındaki manda yönetimini sonlandırmış ve kuvvetlerini çekmeye başlamıştır. Bunun üzerine kendilerine ayrılan toprakları elde etmek için harekete geçen Yahudiler ve bunu engellemek için harekete geçen Araplar çatışmaya başladılar. 14 Mayıs 1948 yılında ABD ve İngiltere'nin destekleriyle İsrail devleti kuruldu. Ancak İsrail devleti, Araplar tarafından tanınmamış ve Arap – Yahudi çatışmaları daha da şiddetli bir hal almıştır. Hem bu çatışmaların hem de İsrail Devleti'nin kuruluşunun ilanının etkisiyle ilk İsrail-Arap savaşı Arap devletlerinin kararıyla başlatılmıştır. Savaş taraflar arasındaki çarpışmalar, aralarda ilan edilen ateşkesler ve arabuluculuk girişimleriyle devam etmiştir. Bu savaşta Araplar İsrail'in direnciyle karşılaşmış, Ürdün hariç bütün Arap ülkeleri İsrail'e yenilmiş ve İsrail topraklarını daha da genişletmiştir. Arapların yenilgisi ile sonuçlanan savaş, sadece toprak kaybı ile sonuçlanmamış aynı zamanda Filistin nüfusunun %58ni, yani 800 bin civarında Filistinlinin topraklarından zorla çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır. Yahudiler 478 köyü yok ederek savaş sırasında 34

---

⁴ Samar Bahlawan ve Mohammed Salih, *Tāryḥ Al-Ḳaḍīyah Al- Falastīniyeh*, Şam: Dimaşk Üniversitesi Yayınları, 1998, s.323.

katliam gerçekleştirmişlerdir. Bu katliamların en önemlisi, 09.04.1948 tarihinde Filistinli sivillere yapılan “Dair Yasin” katliamıdır. Yahudilerin kendi itiraflarıyla bu katliamda 254 yetişkin, kadın ve çocuk katledilmiştir.⁵ Savaş İsrail ile Mısır, Lübnan, Ürdün ve Suriye arasında imzalanan mütarekelerle sonlandırılmıştır. Taraflar, on yıl boyunca bu mütarekelere göre ilişkilerini yürütmüşlerdir. Bu mütarekeler, Filistin sorununun barışçıl çözümünü değil sadece İsrail-Arap savaşının sonlandırılmasını öngörmüştür. Bu durum da ileriki yıllarda gerçekleşecek olan İsrail-Arap savaşlarına zemin hazırlamıştır. “Ortadoğu'da İsrail'in yeni bir devlet olarak varlık kazanması ve savaştan kazançlı devlet olarak çıkması uzun yıllar sürecek olan İsrail-Filistin çatışmasını uluslararası politikanın en mühim sorunlarından biri haline getirecektir.”⁶

Bu savaş, Kudüs sorununu da ortaya çıkarmıştır. Museviler ve Müslümanlar için kutsal bir şehir olan Kudüs BM kararıyla uluslararası bir statüye sahip olmuş ve bu statü uluslararası zeminde korunmaya çalışılmıştır. Fakat 1948 yılında başlayan savaş neticesinde İsrail Kudüs'ün batısını ele geçirmiş, doğusu Ürdün tarafından işgal edilmiş ve İsrail Parlamentosu Kudüs'ü İsrail'in Başkenti ilan etmiştir. İsrail bu eylemleriyle gerek BM'nin gerekse de Müslüman ülkelerin büyük tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu tarihten itibaren şehrin statüsü yeniden tartışmalı bir hale gelmiştir.

05.06.1967 tarihinde İsrail ve Suriye arasında sınır çatışmalarının artması ve Mısır'ın da savaş durumuna geçmesiyle daha da gergin bir sürece girilmiştir. Mısır, kendi sınırlarında yerleştirilmiş olan BM Barış Gücü'nün geri çekilmesini talep etmiş ve Tiran Boğazı'nı kapatarak İsrail'i Akabe Körfezi'ne hapsedmesi sonucunda yeni bir Arap-İsrail savaşı başlamıştır. İsrail kuvvetleri, Mısır, Ürdün ve Suriye hava alanlarına saldırıp bütün uçaklarını etkisiz hale getirmiştir. İsrail savaşın sonunda Ürdün'ün elindeki Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü, Suriye'deki Golan Tepelerini, Mısır işgalinde olan Gazze bölgesini ve Mısır'a ait olan Sina Yarımadası'nı altı gün içinde ele geçirmiştir.⁷ Bu yüzden bu savaşa “ Altı Gün Savaşı” adı verilmiştir. Savaş,

---

⁵ İbrahim Abu Cābir, *Al-Muctam 'a Al- 'Arabī Fī 'İsrā'ül*, Amman: Merkez Dirāsāt Al-Şark Al-Avsat Yayınları, 1997, s.427.

⁶ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1994, s.104.

⁷ EK 3. 1967 Altı Gün Savaşı (Arap-İsrail Savaşı) Sonuç Haritası.

Ürdün'de, Gazze'de Lübnan'da ve Suriye'de sayıları toplam 1.700.000'e ulaşan çoğu Filistinlinin mülteci durumuna düşmesine neden olmuştur.⁸

Araplar bu savaşın ardından İsrail'in ortadan kaldırılması ve 1948 de işgal edilen toprakların geri almak yerine, bu yenilginin sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağını ve 1967de işgal edilen toprakları nasıl geri alabileceklerini düşünmeye başladılar. Arapların İsrail'e yönelik politikalarında onu tanımama, müzakere etmeme ve barış yapmama ilkeleri ön plana çıkmıştır. Bunun yanında, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze bölgesini ele geçirmesi Filistin Kurtuluş Örgütü'ne önem kazandırmıştır. Çünkü 1949 ve 1967 yılları arasında Filistin sorununu sahiplenen ve Filistinlilerin siyasi sürece aktif olarak katılımlarını sağlama çabası göstermeyerek Filistinlilerin temsilciliğini yürüten Arap devletleri Altı Gün Savaşı'ndaki yenilgileriyle bu iddialarını devam ettirememişlerdir. Arap devletlerinin bıraktığı boşluğu FKÖ Filistin direnişini organize ederek doldurmuştur.

Savaşı takip eden ilk yıllarda Filistinliler eylemlerini İsrail topraklarında ve işgal edilmiş Arap topraklarında arttırmışlardır. Hatta eylemlerini Avrupa'ya yayarak oradaki İsrail hedeflerine yönelmişlerdir. Filistinlilerin, barışın sadece özgür bir Filistin devletinin kurulmasıyla mümkün olabileceği inancı kuvvetlenmiştir.⁹

BM Güvenlik Konseyi 1967 yılında Mısır'ın talebi üzerine Ortadoğu'da barışı tesis etme konusunu gündemine almış ve 242 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu karar öncelikle savaş yoluyla toprak kazanımının kabul edilemez olduğunu ve her devletin güven içinde yaşayabileceği adil ve sürekli bir barış çabasına ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve barışın hangi ilkelere dayanması gerektiğini tanımlamıştır. Buna göre İsrail son savaşta işgal ettiği topraklardan askerlerini çekecek ve savaş durumuna son verilecektir. Aynı zamanda, karar, bölgedeki uluslararası deniz yollarının serbest dolaşımının garanti altına alınmasına, mülteciler sorununun adil çözüme kavuşturulmasına ve bölgedeki her ülkenin toprak bütünlüğünün ve siyasi bağımsızlığının garanti altına alınmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.¹⁰ BM Güvenli Konseyi'nin 242 sayılı kararı varlığını uzun yıllar devam ettirmiş ve 1967

⁸ Salah Eldin Al-Hadidi, *Şahid 'Ala Harb 1967*, Kahire: Mektebet Medbülîy yayınları, 2000, s.179.

⁹ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, ss.280-284.

¹⁰ BM Güvenlik Konseyi 242 Sayılı Kararı için bkz. Cathy Hartley (Ed.), *A Survey of Arab-Israeli Relations*, London: Europa Publications, 2004, s.332.

yılından sonra öne sürülen İsrail-Arap barış planlarında hep referans olarak kullanılmıştır.

Araplar, uğradıkları bu ağır yenilgiden sonra kendi halklarının isyanı ile karşı karşıya kalmamak için Filistinli fedailere İsrail'e karşı eylem düzenlemelerine izin vermişler ve bundan istifade eden Filistinli fedailer Ürdün'de ve Lübnan'da kendilerine kamplar kurmuşlar El-Fetih kontrolünde Yaser Arafat'ın liderliğinde Lübnan ve Ürdün sınırlarından İsrail'e karşı düzenli saldırılar başlatmışlardır. Bun en güzel örneği de 21.03.1968 tarihindeki “karamah” savaşıydı. Bu durum İsrail-Ürdün sınırındaki çatışmaların şiddetlenerek artmasına ve İsrail'in Şeria vadisinde ve Lut Gölü'nün güneyinde El-Fetih'e karşı operasyonlar düzenlemesine neden olmuştur. Her ne kadar örgütün eylemleri bu operasyonlar sebebiyle azaltılmışsa da, 1968 yılının sonundan itibaren Filistinlilerin giriştiği eylemleri İsrail topraklarının dışına çıkmış ve uçak kaçırma, özellikle batılı ülkelerin uçaklarına bombalı saldırılar düzenleme halini almıştır. 1969 yılında Filistinliler eylemlerini ve sabotajlarını İsrail topraklarında ve işgal edilmiş Arap topraklarında arttırmışlardır. Hatta eylemlerini Avrupa'ya yayarak oradaki İsrail hedeflerine yönelmişlerdir. Filistinliler barışın sadece özgür bir Filistin devletinin kurulmasıyla mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.¹¹

Bu koşullar altında girilen 1970'li yılların başında İsrail ile Arap ülkeleri kozlarını yeniden paylaşmak için karşı karşıya gelmişlerdir. BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararı temelinde yürütülen müzakereler İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmeye yanaşmaması, Mısır ve Ürdün'ün bu ülkeyle doğrudan görüşmeleri kabul etmemesi ve 242 sayılı kararı İsrail'den farklı yorumlamaları, Suriye'nin 242 sayılı karara ve İsrail'le barış müzakerelerine karşı olması çözüm çabalarını sonuçsuz bırakmıştır. Bunun sonucunda Mısır ve Suriye kararlaştırdıkları bir ortak plan gereğince 1973 yılında İsrail'e saldırarak yeni bir savaşı başlatmışlardır. “Yom Kippur Savaşı” olarak da anılan 1973 Savaşı önceki İsrail-Arap savaşlarından farklı niteliklere sahip olmuştur. Bu savaşla Arap ülkeleri İsrail'in tamamen ortadan kaldırılmasını değil, Altı Gün Savaşı'nda kaybedilen toprakların

---

¹¹ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, s.285.

geri alınmasını tasarlamışlardır. Bu savaşın diğer bir önemli niteliği İsrail'in değil, Mısır ve Suriye'nin saldırısı ile başlamış olmasıdır.¹²

“Yom Kippur Savaşı” 21 gün sürmüş ve savaşta İsrail'e önceki savaşlardan daha ağır kayıplar verdirmiştir. Mısır, askeri açıdan başarılı bir harekâta bulunarak gücünü ispat etmiştir. İsrail bu savaşta verdiği kayıpların ardından kendisini toparlayarak Süveyş Kanalı'nın batı yakasında ve Golan tepelerinde toprak elde etmiştir. Bu savaşın sonunda İsrail ile Mısır arasında imzalanan mütareke savaş öncesi duruma çekilmek için müzakerelerin başlatılmasını öngörmüş ve böylece Camp David Anlaşmalarına varacak gelişmelerin zemini hazırlanmıştır. Filistinli militanların Güney Lübnan'da bir varlık göstermesi Filistin milliyetçiliği için oldukça önemlidir. Bu aşamada FKÖ'ye bağlı olan Kara Eylül Örgütü iki yıl dış operasyonlar gerçekleştirmiş ve FKÖ'nün içindeki yerini güçlendirmiştir. Ayrıca Güney Lübnan, Beyrut ve Filistinli mülteci kamplarındaki silahlı varlığını da etkinleştirmiştir. Filistinli militanların Ürdün'den çekilmesinin ardından Lübnan da güçlerin yerleri yeniden belirlenmiştir. Filistinli militan gruplarının Güney Lübnan'a girmesi 1968 yılında başlamıştır ve bir yandan Suriye ile bir yandan İsrail ile sınırı olan Arkub bölgesinde kışlalarını ve eğitim kamplarını kurmuşlardır.¹³

FKÖ ve El Fetih'in Lübnan'daki durumu çok hassaslaştı, zira 1972 Eylül ortasında İsrail'in Güney Lübnan'a karşı gerçekleştirdiği askeri operasyonların (bu operasyonlarda 30 Filistinli militan, 18 Lübnanlı asker öldürülmüştür) ardından aşırı baskılar uygulanmıştır. Buna müteakiben Lübnan hükümeti olağan üstü hal ilan edip, Kana ve Bentcebil bölgelerindeki, militanlara ait illegal ofisleri ve kışlaları boşaltılmalarını istemiştir. Aynı zamanda Lübnan'daki sağcı partiler ülkede 5000 militanın bulunmasına karşı olduklarını yinelemişler ve 1969 yılında imzalanan Filistin Lübnan ilişkilerini düzenleyen Kahire anlaşmasının iptal edilmesini istemişlerdir.¹⁴

¹² Bahlwan, *Tāryh Al-Ḳaḍiyah Al-Falastyniyeh*, s.451.

¹³ HAREKET FETİH, “Deymümet Al-Şavrah Vel'aşife Şu'let Al-Kifāh Al-Musalah, 1957-2003”, <http://www.fatehmedia.ps/page-89.html?action=search>, (Erişim: 17.07.2003), s.6.

¹⁴ Yazid Sayiğ, *Al-Ḥarakeh Al-Vaḡaniye Al-Falastyniyeh, Riḥlet Al-kifāh Al-Musalah Valbaḡs 'An Al-Devleh, 1949 - 1993*, Beyrut: Mu'esaset Al-Dirāsāt Al-Falastyniyeh Yayınları, 2002, s.455.

13 Nisan 1975'te Hıristiyan Falanjistlerin, Filistinlilerin bulunduğu bir otobüsü taraması üzerine Lübnan iç savaşı patlak verdi. Merkezi hükümetin zayıflaması Filistinli örgütlerin Lübnan'daki etkisinin artmasına neden oldu. Filistinli örgütler Lübnan'dan İsrail'e karşı saldırıya geçti. Bunun üzerine Camp David Anlaşması'ndan sonra İsrail Lübnan'a yöneldi.

İsrail'in Filistin milliyetçiliğini yok etme girişimleri 1982 yılında Lübnan Savaşı ile yine kendini göstermiştir. İsrail, hem Lübnan, hem de Gazze ve Batı Şeria'da işgal altındaki topraklarda saldırarak büyük katliamlara imza atmıştır. Falanjistlerin de desteğiyle Sabra ve Şatilla mülteci kaplarına girerek tarihin en büyük katliamlarından biri gerçekleştirildi, binlerce Filistinli sivil öldürülmüştür.

6 Haziran 1982'de Lübnan'ı işgal eden İsrail ordusu yedi gün içinde Beyrut önlerine kadar geldi. Kuşatmaya karşı Arafat Beyrut içinde sığınaktan sığınağa geçmek suretiyle üç ay boyunca direnmeyi başardı. İsrail, Lübnan'ı işgalinin ardından 19.000 ölü ve 30.000 yaralı bıraktı. İsrail'in ve Suriye'nin baskısı altında kalan Arafat Lübnan'ı terk etmek zorunda kaldı. 25 19 Ağustostan itibaren iki veya üç gün içinde, FKÖ kuvvetleri Beyrut'u boşaltmaya başlayacak ve boşaltma 15 gün içinde tamamlanmış olacaktı. Bu kuvvetler Beyrut'tan ancak gündüzün ayrılacaklar ve yanlarına ancak hafif silahlar alacaklardı. Ağır silahlar Lübnan hükümetine teslim edilecekti. Bundan sonra FKÖ genel merkez olarak Filistin'den binlerce kilometre uzakta bulunan Tunus'u seçti.¹⁵ Bundan yararlanan Suriye, FKÖ'yü kendi kontrolüne almak için faaliyette bulunmaya başlamış, Lübnan'da kalan FKÖ gerillalarını kışkırtarak Arafat'a karşı ayaklandırmış ve Suriye yanlısı yeni gruplar oluşturmuştur. Arafat olaylardan çok uzakta kaldığından kuvvetlerinin bölünmesini engelleyememiştir. Bu durum Filistinlilere bir yurt meselesini tekrar ön plana getirmiştir. Bu nedenle ABD'nin hazırlayarak taraflara sunduğu planı İsrail reddetmiştir. Arap ülkelerinin tepkileri ise birbirinden farklı olmakla beraber genelde planın görüşülebilir olduğu yönünde değerlendirilmiştir. Reagan'ın planının açıklandığı günleri takiben, Arap devletleri Fas'ın Fez kentinde zirve toplantısı yapmışlar, bir bildiri ile İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi, Yahudi yerleşim yerlerinin sökülmesi ve bu topraklarda bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını

---

¹⁵ Teyseer Jubara, *Tāryḥ Falastyn*, Ramallah: Al- Şurūḳ Yayınları, 1998, s.76.

öngören kararlarını Reagan Planına cevap olarak bildirmişlerdir. İsrail ise bu kararları dikkate değer bulmadığını bildirmiştir.¹⁶

Suriye'nin Arafat'a karşı cephe alması Ürdün ile Arafat'ın arasının düzelmesine yaramıştır. Ürdün'le FKÖ barış teşebbüsünü öngören bir anlaşmayı 11 Şubat 1985'de imzalamışlardır. Ancak Arafat ile Ürdün Kralı Hüseyin arasındaki görüş ayrılıkları anlaşmanın feshine sebep olmuş, Ürdün o güne kadar idari ve hukuki bağları devam eden Batı Şeria ile tüm irtibatını koparmıştır. Batı Şeria'nın Ürdün Parlamentosu'nda temsili ve burada yaşayanlara Ürdün pasaportu verilmesi de son bulmuştur. Bundan böyle Batı Şeria halkının temsilcisi de FKÖ olacaktır. Bu bir anlamda Batı Şeria'da bir Filistin devletinin kurulması için atılmış bir adım olmuştur.

Bu gelişmenin arkasından, FKÖ Filistin meselesini uluslararası bir konferansa götürmek için diplomatik faaliyetlere girişmiş, Batı Şeria ve Gazze'de halkı İsrail'e karşı ayaklandırarak "İntifada Hareketi" olarak bilinen taşlı sopalı mücadeleyi başlatmıştır.

1.2.1. İsrail ve Filistin Arasındaki Sorunlar

İsrail – Filistin sorunu, 19. Yüzyılda gelişen milliyetçilik akımlarının etkisi ve 20. Yüzyıla kadar gittikçe yoğunlaşan Yahudi göçü sonucunda, 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması ile ilgili olduğu söylenebilir. Yahudilerin tek idealleri, ayrılmak zorunda oldukları topraklardan Filistin'e yerleşmek ve o bölgeye kendi devletlerini kurmaktır. Ancak zaman içerisinde birçok sorun, İsrail- Filistin tarihini yazmaya devam etmiştir. Bu sorunlar kısaca özetlenmeye çalışılmıştır.

1.2.1.1. Filistinli Mülteciler Sorunu

Filistin mülteciler sorunu, Arap-İsrail çatışmasının temel sorununu temsil etmektedir. Filistinli mülteciler dünyadaki toplam 17 milyon mültecinin %43 ünü temsil

---

¹⁶ Agk, s.87.

etmektedir.¹⁷ Filistinli mültecilerin durumu, diğer tüm mültecilerden farklı bir yapıya sahiptir. Diğer mülteci sorunları, BM ilkelerine aykırı yapılan olaylar sonucunda oluşmuşken, Filistinli mülteciler ise, BM'lerin almış olduğu (181 sayılı taksim karar) adaletsiz bir kararın sonucunda yurtlarından çıkarılmışlardır.

“Filistinlilerin yerlerinden edilmelerinin üzerinden yarım yüzyıldan daha uzun bir zaman geçmiş ve bugüne kadar Ortadoğu'nun en önemli sorununun başlangıcını teşkil etmektedir. Filistin-İsrail çatışmasının baş sorumlusu İsrail olarak görülmesine rağmen İsrail, kendi bakış açısını sunmada her zaman Araplardan daha güçlü ve daha yetenekli olmuştur.”¹⁸ Filistinli mülteciler çoğunlukla Suriye, Ürdün ve Lübnan'da yaşamaktadır. En temel sorunları ise geri dönme hakkına sahip olmamaları ve ağır insani koşullar altında yaşıyor olmalarıdır. Özellikle de Lübnan'da ayrımcı politikalara maruz kalmaktadırlar.

1.2.1.2. Kudüs'ün Paylaşımı Sorunu

Kudüs; Filistin topraklarında bulunan, Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlarca kutsal kabul edilen ve Mescid-i Aksa'nın bulunduğu şehirdir. Dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Kudüs şehri, Yahudiler için olduğu kadar, Hıristiyanlar içinde önemlidir ve bu ikisinden çok daha fazla Müslümanlar için önemli ve kutsal bir şehirdir. Bu nedenle Kudüs, evrensel bir şehirdir.

Yahudiler 1948 savaşında Kudüs şehrinin %84 nu kapsayan batı Kudüs'ü işgal edip tapusunun %85'i Araplara ait olan bu bölgenin üzerinde Yahudi yerleşim yerleri inşa ederek tamamen Yahudileştirmişlerdir. 1967 yılında da mescidi aksanın bulunduğu ve batı Şeria'nın bir parçası olan doğu Kudüs'ü ele geçirecek o günden bugüne bu bölgeye binlerce yerleşim yeri kurup şehri tamamen Yahudileştirmeye çalışmaktadırlar. 30 Temmuz 1980 yılında Yahudiler, Kudüs "İsrail'in ebedi ve tek başkenti" olduğunu ilan etmişlerdir.¹⁹

---

¹⁷ Subhī Al-'Ustāz, “Muşķilet Al-Lāc'ın Al- Falastınyıyın ”, *Cāmi'at Al-'Azhar Dergisi*, Cilt:11, Sayı:2, 2009, s.25.

¹⁸ Fatma Yaşar Ve Sevinç Özcan, *Filistin: Siyonizm Düşündten İşgal Gerçeğine*, İstanbul: İHH Yayınları, 2009, s.131-132.

¹⁹ Rafik Al-Netşeh, *Tāryh Medīnet Al-Kuds*, Amman: Dār Al-Karmil Yayınları, 2007, s.94.

Bugüne kadar Güvenlik Konseyi ve BM tarafından Yahudilerin lehine onlarca karar çıkmıştır. Bunun yanı sıra İsrail'in sadece Kudüs'ten değil 1967 de işgal ettiği bütün topraklardan çekilmesini talep eden kararlarda çıkarılmıştır. Ancak bu kararlar Filistin haklarını tanınmasına ve savunmasına rağmen, İsrailin alınan bu uluslararası kararlara saygı gösterecek ve zorla uygulanılacak kadar ciddi değildi.

1.2.1.3. İsrail Güvenlik Duvarı Sorunu

Filistin sorunuyla ilgili en önemli konulardan biri de Batı Şeria topraklarına inşa edilen 8 metre yüksekliğindeki ayırım duvarıdır. Duvar BM nezdinde tartışma konusu olmuş ve “Lahey Adalet Divanı”na taşınarak uluslararası boyut kazanmıştır. Güvenlik duvarı, muhtelif insan hakları örgütleri tarafından sık sık gündeme getirilmiş ve muhtelif raporlar hazırlanmıştır. İsrail'in 2002'de Batı Şeria'da inşasına başladığı ve işgal karşıtı gösterilerin sembolü haline gelmiştir. Batı Şeria'da Filistin topraklarını ayıran İsrail duvarı, Filistinli intihar bombacıları “önlemek bahanesiyle” inşa edilmeye başlanmıştır. Filistinliler tarafından “İrkçı duvar” olarak adlandırılan bariyer, İsrail tarafından ise “Anti-terörist duvar (güvenlik duvarı)” olarak isimlendirilmektedir.²⁰

Nisan 2002'de İsrail hükümeti tarafından onaylanan Batı Şeria güvenlik duvarında, elektrikli tel örgüler, derin ve dört metre genişlikte hendekler ve her 200 metrede bir gözlem kulesi bulunmaktadır. Sadece bir çit bariyer olduğunu dünyayı ikna etmeye çalışan İsrail'in yapmış olduğunu duvar hakkında 09.07.2004 tarihinde “Lahey Adalet Divanı”nın bağlayıcı olmayan kararında “yasadışı ve uluslararası kanunlara aykırı yapılmakta olan duvar inşaatını derhal durdurulmalı ve bundan zarar gören bütün Filistinlilere tazminat ödenmesi gerekmektedir” şeklinde bir ifade yer almaktadır.²¹

²⁰ EK 5. 2009 Yılı İtibariyle Filistin Özerk Yönetenine Bağlı Bölgeler ve İsrail Güvenlik Duvarı.

²¹ İbrahim Yusuf, *Al-Cidār Al-Fāsıl Al-İsrā'īliyy*, Ramallah: Al-Huriye Yayınları, 2004, s.55.

1.2.1.4. Filistin 'de İsrail Yerleşimleri

İsrail'in ısrarla Filistin topraklarında yeni yerleşim yerleri kurması, Filistinlilerin haklarının gasp ederek bölgede bir Filistin devletinin kurulmasını imkânsızlaştırmaktadır. Mevcut barış süreci için önemli bir engel ve uluslararası hukuk açısından da önemli bir sorundur. 1967'de İsrail'in Batı Şeria'yı ve Gazze'yi işgal etmesiyle birlikte bu bölgelerdeki demografik yapı hızla değişmeye başlamıştır. Batı Şeria'daki yeni Yahudi yerleşim merkezlerinin sayısının gün geçtikçe artması haritayı oldukça değiştirmiştir. Doğu Kudüs'te yeni yerleşim birimleri kurmayı amaçlayan "Har Homa Projesi", barış sürecinin önünde önemli bir engel teşkil etmiştir. Söz konusu projeye Doğu Kudüs'teki Yahudilerin nüfusunun artması, proje tamamlandığında ise Doğu Kudüs ile Batı Şeria arasındaki bağlantı kesilerek Filistinlilerin Kudüs üzerindeki hayallerini sona erdirmek hedeflenmiştir. Filistinliler İsrail'in yerleşimci politikasının ileride kurulması muhtemel Filistin devleti için önemli bir engel teşkil ettiğinin farkındadır. Zira yerleşim birimleri, toprak bütünlüğünü engelleyecek şekilde stratejik bölgelerde bulduklarından, Filistin devletinin bütünlüğüne zarar verecektir.

Yahudi yerleşim yerleri özellikle Batı Şeria ve Gazze'de genişleyerek devam etmiştir. Halbuki 4. Cenevre Sözleşmesinin 49. Maddesi bu yerleşim bölgelerinin tamamı hukuk dışıdır. Lahey Düzenlemelerinin 55. maddesi ise işgal devletinin, güvenlik ihtiyacı ve yerel nüfusun faydası için olan durumlar hariç, devlet mülkiyetinin karakter ve doğasını değiştirmesini yasaklamaktadır. Uluslararası iki sözleşmeye de uymayan bu durum karşısında uluslararası toplum Filistinlileri desteklemiş ve BM'nin yayınladığı çok sayıda kararda İsrail'in yerleşimcilerle ilgili politikaları kınanmıştır. Güvenlik Konseyi 22 Mart 1979 tarihinde aldığı bir kararında, "İsrail'in Filistin'de ve 1967'den beri işgal altında olan diğer Arap topraklarında yerleşim kurma politikalarının ve uygulamalarının yasal geçerliliği olmadığını ve Ortadoğu'da kapsamlı, adil ve kalıcı barışın sağlanmasına ciddi bir engel teşkil ettiğini" ifade etmiştir.²² 2001 yılında başlatılan Cenevre girişiminin 2003'te ilan ettiği "Alternatif Ortadoğu Planı", Filistin topraklarında ikamet eden Yahudi yerleşimcilerin İsrail'e yerleştirilmesini, binalar ile altyapının Filistin tarafına bırakılmasını öngörmektedir.

---

²² Yaşar, *Filistin: Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine*, s.176.

Batı Şeria ve Gazze bölgelerinde 1993-2000 yılları arasında Yahudi yerleşimcilerin sayısı %50'den fazla artış göstermiştir. Bu artış nedeniyle, yaklaşık 380 bin Yahudi yerleşimcinin güvenliğini ve hareket özgürlüğünü teminat altına almak için İsrail, burada yaşayan yaklaşık 3,5 milyon Filistinliyi belli bölgelere hapsetmiş; bölge kapatma, sokağa çıkma yasağı gibi çeşitli hareket kısıtlamaları uygulamıştır.²³

2007 yılı itibariyle Batı Şeria'daki 139 yerleşim biriminde 276 bin ve Golan Tepelerindeki 32 yerleşimde 18 bin, 2006 yılı itibariyle de Doğu Kudüs'teki 14 yerleşimde 186 bin olmak üzere 500 bine yakın Yahudi yerleşimci bulunmaktadır.²⁴ İsrail Devletinin Filistinlilere ait olan toprakları, halkın elinden zorla alarak kendi vatandaşlarına yerleşim yeri inşa etmesi her ne kadar uluslararası camiada tepki ile karşılanırsa da halen bu yerleşim yerleri en son barış görüşmelerinin devam ettiği Temmuz 2013 tarihinde bile devam etmiştir. İsrail'in bu yerleşim politikası Filistin'in toprak bütünlüğünü engelleyerek bağımsız ve yaşayabilir bir devlet kurulabilmesinin önüne geçmektedir.

1.2.1.5. Filistinli Esirler (Tutuklular) Sorunu

1967 ile 2008 yılları arasında yaklaşık 750.000 Filistinli, İsrail tarafından tutuklanmıştır. Dünyada en fazla tutuklama yapan İsrail ordusu Filistinlilerin en az %20'sini hapishanelere atmış bulunmaktadır. Şubat 2012 tarihinde yapılan sayımlara göre İsrail hapishanelerinde 5 kadın ve 166 çocuk dâhil 4500 esir bulunmaktadır. 1948 yılında çıkan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde esirler nasıl davranılmasını gerektiği açıkça belirtmesine rağmen İsrail yasaları Filistinlilere işkence yapılmasına izin verdiğinden, Filistinliler cezaevlerine atılmadan önce işkenceye tabi tutulmaktadırlar.²⁵

İsrail'in elindeki esirlerin durumunu da kapsayan özerklik anlaşmalarına göre, İsrail yönetimi, hapishanelerindeki Filistinli tutukluların büyük bir çoğunluğunu serbest bırakması gerektiği halde, FKÖ'den söz konusu anlaşmaları desteklemeleri ve İsrail'e karşı tavır almayacaklarına dair bir belge imzalamaları şartıyla

²³ Agk, s.176-177.

²⁴ Agk, s.178.

²⁵ Firās Abu Hilāl, *Muānāt Al- 'Asīr Al-Falastīni Fī Sujūn Al- 'İhtilāl Al- 'İsrā'īliyy*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları, 2009, s.35.

tutukluların çok az bir kısmını serbest bırakmıştır. Ancak serbest bıraktığı tutuklu ve esirlerin yerini kısa zamanda yeni tutuklular doldurmaya başlamıştır.

1.2.2. İsrail ve Filistin Arasındaki Barış Anlaşmaları

İsrail ve Filistin arasındaki barış süreci nihai bir barış anlaşmasıyla neticelenmemiştir, ancak tarafların barış için sarf ettikleri çaba gelecek için barış umutlarının korunmasına neden olmuştur. Sorunun görüşmelerle çözüme bulunamamasında en önemli faktör olarak karşımıza taraflar arası güvensizlik çıkmaktadır. Ayrıca yaklaşık bir asırdır süren bu çatışmayı masa başında kısa sürede çözmek mümkün değildir. Özellikle her iki taraf içinde de yer alan radikal unsurların varlığı dikkate alındığında sorunun çözümü kolay, süresi de kısa değildir. Bütün bunlara rağmen uzun bir müzakere sonucu herhangi bir barış anlaşması ortaya çıkmasa da bazı önemli gelişmeler olmuştur. İsrail ve ABD tarafından Filistin'in meşru temsilcisi olarak tanınmayan FKÖ, barış sürecinde tanınmış, müzakereler FKÖ temsilcileriyle sürdürülmüştür. Yapılan zirve görüşmelerine ise bizzat Filistin tarafından Arafat katılmıştır.

1.2.2.1. Madrid Konferansı

İkinci körfez savaşının ardından Arap Devletlerin yaşadıkları büyük değişim ve istikrarsızlık sonucunda, dönemin ABD başkanı George W. Bush, Arap İsrail anlaşmazlığına son vermek için Madrid Konferansı düzenlemiştir. Amerika'nın teklifi ile Rusya ve AB'nin desteğiyle düzenlenerek Araplar tarafından kabul edilen Madrid Barış Konferansı aşağıdaki maddeleri önermektedir:

- 1- Uluslararası Güvenlik Konseyinin 242 ve 338 sayılı kararlarının Müzakereler yoluyla yerine getirilmesi.
- 2- “Barış karşılığı toprak” planının uygulanması.
- 3- Filistin halkının siyasi ve meşru haklarının yerine getirilmesi.

4- İsrail dâhil, bölgedeki bütün ülkelerin barışı ve güvenliği sağlanacaktır.²⁶

Barış Konferansı 30 Ekim 1991'de ikili görüşmeler ve çok taraflı görüşmeler olarak faaliyete başlamıştır. İkili görüşmelerde İsrail ile doğrudan sorunu olan ülkeler, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin kendi aralarındaki sorunları tartışmışlardır. Çoklu görüşmelerde ise diğer Arap devletlerinin yanında birçoğu batılı ülkenin katılması sağlanmıştır. Bu görüşmelerden amaç barış görüşmelerine daha fazla meşruiyet kazandırmasıyla birlikte mülteciler, su, güvenlik ekonomik ve uluslararası işbirliği gibi konular çoklu görüşmelerde tartışılması istenmiştir.

Görüşmeler devam ederken İsrailin sadece kendi lehine olan ekonomik ve siyasi alanda işbirliği gibi konularda anlayış göstermesi Filistin ve diğer Arap ülkelerin lehine olan mülteciler sorunu gibi konuları görmemezlikten gelmesi birçok konuda ilerleme imkânsız kılıyordu. İsrailin bu kötü niyeti yüzünden Suriye ve Lübnan'ın çekilmesi, çoklu görüşmelerin tıkanmasına neden olmuştur. Filistin-İsrail barış görüşmeleri fazla ilerleme kaydetmeden iki yıl sürmüştür. Bunu yanında FKÖ lideri Yaser Arafat'ın yürüttüğü gizli görüşmeler sonucunda Oslo anlaşmasının ortaya çıkmasına neden olmuştur.²⁷

1.2.2.2. I. Oslo Anlaşması (İlkeler Bildirgesi)

Madrid konferansında Filistin halkı tarafından seçilen heyet İsrail ile sekiz kez görüşmelerine rağmen bu görüşmelerden herhangi bir ilerleme olmamıştır. Bu görüşmelerden rahatsız olan FKÖ kendi liderlerinden bir heyet seçerek İsrail ile gizli görüşmelere başlamıştır. 20 Ocak 1993'te iki İsraili akademisyen, üç FKÖ temsilcisiyle Norveç'in başkenti Oslo'da gizli görüşmelere başlatmışlardır. Yaklaşık sekiz ay süren karmaşık ve gizli görüşmeler ardından 13.09.1993 tarihinde Amerika'nın "Beyaz Sarayında" "Oslo Anlaşması" imzalanmıştır. Aynı zamanda "İlkeler Bildirgesi" olarak da bilinen anlaşma aşağıdaki konuları içermektedir.

1- Batı Şeria ve Gazze'de sınırlı bir Filistin Yönetimi kurulması.

²⁶ Bahlawan, *Tāryḥ Al-Ḳaḍīyah Al- Falastīniyeh*, s.547.

²⁷ Salih, *Silsilet Dirāsāt Menheciye Fī Al-Ḳaḍīyah Al- Falastīniyeh*, s.275.

- 2- Bildirgenin yürürlüğe girmesinden sonra iki ay içerisinde İsrail askerlerinin Gazze Şeridi ve Batı Şeria'dan çekilmesi.
- 3- Filistin yönetimi kurulmasından 9 ay sonra Filistin özerk yönetiminin meclisi belirtilmesi için seçimler yapılması.
- 4- Filistin yönetimi kurulmasından 2 yıl sonra batı Şeria ve Gazze'nin nihai çözümü için Uluslararası güvenlik konseyinin 242 ve 338 sayılı kararlarını esas alarak müzakereler başlatılması.
- 5- İsrail geçici olan Filistin yönetiminin çıkaracağı her türlü yasaya veto hakkı kullanabilir.
- 6- FKÖ, terörizmi, şiddeti ve İsrail'e karşı her türlü silahlı saldırıları engelleyecek.²⁸

Bu anlaşma Filistin halkı tarafından adaletli görülmemiştir. Çünkü bu anlaşma İsrail'in yıllardır sömürdüğü toprak ve Kudüs şehrini geri getirmemiştir. İsrail'in Gazze'den ve Batı Şeria'dan çekilmesi, nüfusu fazla olan şehirlerden ve Filistinli vatandaşların direnişinden kurtulması demektir. Yapılan bu anlaşma 2001 yılında 6 milyona ulaşan mülteciler için ve Batı Şeria'yı parçalayan yerleşim yerlerine çözüm getirmemiştir. Filistin yönetimi, sınırlardan ve dış güvenlikten sorumlu olmayacak, İsrail'den izinsiz olarak hiç kimse Filistin yönetimi kontrolündeki bölgelere giremeyecektir. Filistin yönetiminin düzenli bir ordu oluşturması ve ağır silahlar bulundurması yasaklamıştır.

1.2.2.3. Gazze-Eriha Anlaşması

Oslo Anlaşmasına göre İsrail kuvvetlerinin ilk olarak Gazze ve Eriha şehirlerinden çekilmesi gerekiyordu. İsrail'in inatçı tavrı ve Filistinlilerin tavizkar tutumunun ardından 4 Mayıs 1994'te Kahire'de, "Kahire Anlaşması" imzalandı. Bu anlaşma aynı zamanda Gazze-Eriha anlaşması olarak da adlandırılır. Anlaşmanın ardından İsrail'in işgal ettiği Gazze ve Eriha'nın, Filistin idaresine bırakılması süreci devam

---

²⁸ İmād Yusuf, *Al- 'In 'akāsāt Al-Siyāsiye Lİ 'İtîfākāt Al-Hukm Al- zātiy Al-Falastyni*, Amman: Dirāsāt Al-Şark Al-' Avsat Yayınları, 1994, ss.128-136.

etmiştir. İsrail kuvvetleri Gazze Şeridi ve Eriha şehrinden Oslo Anlaşması gereğince çekildi ve Filistin kendi topraklarında Filistin Ulusal Yetki Organı oldu.

1 Temmuz 1994 yılında, FKÖ Başkanı Yaser Arafat ilk önce Gazze şehrine geldi. Arafat burada 200.000 Filistinli tarafından karşılandı. Üç gün sonra helikopterle Eriha şehrine gitti. Buralarda Filistin halkına Oslo anlaşmasına göre Gazze ve Eriha şehirlerinin özerk şehirler olacağını söyledi. Bu bölgelerdeki özerk yönetim üyeleri Yaser Arafat'a yemin ederek göreve başlamışlardır.²⁹

1.2.2.4. Oslo II (Taba) Anlaşması

Oslo Anlaşmasının imzalanmasından 6 ay sonra geçici dönemin ikinci aşamasına geçilmesi gerekiyordu. Buna göre İsrailin boşalttığı şehir ve köylerde Filistin yönetimine tam yetki verilmesi gerekiyordu. Ancak İsrail, kendi güvenliğinin garantiye alınmadığı bahanesiyle bu aşama ile ilgili müzakerelerin bir buçuk yıl sürmesine neden olmuştur. Filistin yönetimi İsrail'in isteklerini yerine getirdikten sonra, 24 Eylül 1995'te Mısır'ın Sina Yarımadasındaki Taba şehrinde II Oslo veya "Taba Anlaşması" imzalanmıştır.

II Oslo Anlaşmasına göre Batı Şeria A, B ve C olmak üzere üç bölgeden oluşacaktır.³⁰ A bölgesi Batı Şeria'nın sadece %18'ini oluşturmaktadır. Halil şehri hariç, Batı Şeria'daki büyük şehirlerin idaresi ve güvenliğinden Filistin yönetimi sorumlu olacaktır. B bölgesi, Batı Şeria'nın %21'ini oluşturmaktadır ve köylerden oluşmaktadır. Bu bölgenin idaresi Filistinliler tarafından sağlanacak, güvenlikten ise her iki taraf sorumlu olacaktır. C bölgesi ise, Batı Şeria'nın %61'ini oluşturmaktadır ve bu bölgede İsrail'in yerleşim yerleri bulunmaktadır ve bölgeden tamamen İsrail sorumlu olacaktır.³¹

Ocak 1996 Filistin yönetimine bırakılan bölgelerde meclis seçimleri gerçekleştirildi. Hamasın ve diğer örgütlerin katılmadığı bu seçimleri El-Fetih ve

---

²⁹ Süveyd, Mahmūd, *Tecrubet Al-Mükāvama Al-Falastyniyeh*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları, 2003, s.98.

³⁰ EK 4. Oslo Anlaşmasına Göre A, B ve C Bölgeleri.

³¹ Cavād Al-Hamad, *Mustakbal Alsālam Fi Al-Şarq Al-'Avsat*, Mu'esseset Al-Dirāsāt Al-Mutahide Yayınları, 2008, ss.43-44.

destekçileri kazanmıştır. Yaser Arafat da %88 oyla Filistin yönetimi başkanlığına getirilmiştir.

1.2.2.5. Hebron Protokolü

Oslo Anlaşmasına razı olmayan ve 1996 da seçimleri kazanarak iktidara tekrar gelen Likud Partisinin başkanı Benyamin Netanyahu, bu anlaşmayla Filistinlilerin hak ettiklerinden daha fazla aldıklarını düşünüyordu. Yeni kurulan İsrail hükümetinin baskısı altında kalan Filistin yönetimi sadece 400'ü Yahudi 120 bini Filistinli olan El-Halil şehri ile ilgili yeni tavizler vermek zorunda kaldı.

17 Ocak 1997'de imzalanan anlaşma, İsrail'in Batı Şeria'daki El Halil kentinin %80'inden çekilerek Filistin Özerk Yönetimine bırakması öngörülmüştür. Ayrıca 1997 Mart ayından 1998 ortasına kadar Batı Şeria'nın kırsal kesiminden de aşamalı olarak çekilmesi kabul edilmiş Filistin topraklarının kesin statüsü ileri bir tarihe bırakılmıştır.³²

1.2.2.6. Wye River ve Şarm El Şeyh Memorandumu

İsrail'in başbakanı Benyamin Netanyahu, Hamas ve İslami Cihad örgütlerinin İsrail'e karşı eylemlerinin Filistin yönetimi tarafından %100 engellenmediği bahanesiyle, yapılan anlaşmaları uygulamak yerine yerleşim yerlerini genişletmeye, toprak çalmaya ve Kudüs şehrini Yahudileştirme faaliyetlerine devam etmiştir.

ABD baskısı sonucu Netanyahu 23 Ekim 1998'de Arafat ile Wye River Memorandumu imzalamıştır. Anlaşmaya göre İsrail kuvvetleri Batı Şeria'nın %13'ünden çekilecek, Gazze Havaalanına izin verilecek ve Gazze ile Batı Şeria arasındaki bağlantıyı sağlayan iki karayolunu Filistinliler kullanabilecektir. Filistin yönetimi tüm eylem hareketlerini yasaklayacak ve yasadışı olarak elinde silah olanların ellerindeki silahlar toplatılacaktır. Filistin yönetimi İsrail'in isteklerini

---

³² Salih, *Silsilet Dirāsāt Menheciye Fī Al-Ḳadıyah Al- Falastıniyeh*, s.279.

yerine getirmesine rağmen Wye River anlaşması 20 Aralık 1998 de İsrail bakanlar kurulu kararıyla son bulmuştur.³³

Temmuz 1999 da iktidar başına getirilen iş partisinin başkanı Ehud Barak iki taraf arasındaki Oslo Anlaşmaların uygulanması ve nihai çözüme varılması hususunda Filistinlileri az da olsa umutlandırmıştır. Ancak Ehud Barak seçim programında sunduğu ve Filistinlilere tekrarladığı (beş) olmazı herkesi hayal kırıklığına uğratmıştır. Ehud Barak belirttiği beş olmazı şu şekilde sıralayabiliriz;

- 1- Kudüs şehri İsrail'in ebedi ve tek başkentidir ve Filistinlilere Doğu Kudüs geri verilmez.
- 2- İsrail 1967 sınırlarının gerisine çekilmez.
- 3- Batı Şeria da Filistinlilerden başka Arap kuvvetleri bulunduramaz.
- 4- Batı Şeria'daki İsrail'in yerleşim yerlerini kaldırılmaz.
- 5- Filistinli mültecilerin geri dönüşü olmaz.

20 Aralık 1998 de İsrail bakanlar kurulu kararıyla durdurulan Wye River Momorandumu tekrar gözden geçirilmiş ve tarafların Şarm el Şeyh'te toplanmasıyla 4 Eylül 1999'da yeni bir Wye River Momorandumu imzalanmıştır. Buna göre İsrail birliklerinin Batı Şeria'dan çekilmesi ve Filistinli tutukluların serbest bırakılması bir takvime bağlanarak nihai statü görüşmelerine hız verilecektir. 15 Şubat 2000'e kadar bir nihai barış anlaşması taslağının imzalanması gerekiyordu. Ancak 13 Eylül 2000'de nihai barış anlaşmasının sonuçlandırılması konusunda görüş birliğine varılmasına rağmen nihai statü görüşmelerine bir türlü hız kazandırılmadı.

1.2.2.7. Camp David Anlaşması

Bu zaman kadar yapılan müzakerelerde herhangi bir ilerleme olmadığı için Filistin halkından ve Arap dünyasından tepkiler gelmeye başlamıştı. İsrail ve Filistin yöneticileri 11-24 Temmuz 2000 tarihlerinde Camp David'de bir araya gelerek, Oslo sürecinin öngördüğü nihai statüsü konularında bir anlaşma yapmaya çalışmışlardır. Bu anlaşma, ABD Başkanı Bill Clinton'un daveti ile gerçekleşmiştir. Anlaşmaya

---

³³ Al-Hamad, *Mustakbal Alsalam Fi Al-Şark Al-'Avsat*, s.65.

İsrail Başbakanı Ehud Barak ile Filistin lideri Yaser Arafat ve her iki taraftan teknik danışmanları katılmıştır.

Camp David Zirvesinde Barak, 1967 savaşıdan önceki sınırlarına dönülmesini, Filistinli sığınmacıların geri dönüşünü, Ürdün Irmağı'nın batısında yabancı asker konuşlandırılmasını ve özellikle Kudüs'ün bölünmesini, hiçbir şekilde kabul etmemiştir. Bunun yanı sıra Barak ilk kez Doğu Kudüs'teki Arap bölgelerinin egemenliğini Filistin'e vermeyi kabul etmiş ancak Filistin tarafı Doğu Kudüs'ün tamamının egemenliğini istemiştir. Bu anlaşma Bill Clinton'un başkanlığının son dönemlerini kapsamaktadır. Kudüs sorunu bu anlaşmanın en büyük konusu olmuş ve mülteciler sorunu ile birlikte çözümsüz kalmıştır.³⁴

1.2.2.8. Yol Haritası

Yol haritası barış planı; "ABD, Rusya, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler" (Quartet), tarafından hazırlanmıştır. Plan, İsrail ve Filistin arasında süregelen çatışma için nihai bir çözüm içermezse de, sorunun nasıl çözüleceğine dair öneriler içermektedir. 2003'de önerilen yol haritası üç aşamadan oluşmaktadır;

Birinci aşama; taraflar, iki-devletli çözümü destekleyen açıklamalarda bulunacaklar, buna karşılık İsrail'e karşı yapılan tüm eylemler ve saldırılar Filistin yönetimi tarafından engellenecektir. Bu aşamada da Filistinliler kendi anayasalarını hazırlayarak, serbest ve adil bir seçim düzenleyeceklerdir. İsrail tarafı da yerleşim faaliyetlerini durduracak, yapılan askeri operasyonlarda aşırı güç kullanmayacaktır.

İkinci aşama; uluslararası bir konferansta "geçici sınırlar ile" bir Filistin devletinin kurulması.

Üçüncü aşama; nihai anlaşmalar ile ilgili müzakerelerin başlatılması.³⁵

Yol haritasının uygulama takvimine göre 2005 yılı sonunda nihai anlaşmalar yapılması planlanıyordu, ancak İsrail'in her zamanki politik tutumu yüzünden önceki

³⁴ M. Hasenîn Heykel, *Selâm Al-'Avhâm*, Kahire: Dâr Al-Şurûk Yayınları, 2001, s.260.

³⁵ Mâhir Malandîy, *Harîta Al-Tarîk Beyne Al-Naş Va Al-Taṭbîk*, Şam: Câmî'at Al-Şâm Yayınları, 2009, s.397-398.

anlaşmalar gibi askıya alınmıştır. İsrail'in tutumunda fazla bir değişiklik olmaması yol haritasında alınan kararların üstünü kapatmıştır. Ancak buna rağmen bir sonraki bütün müzakereler için bir referans noktası olmaya devam etmektedir.

1.3. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı sonucunda Arap Yarımadasındaki hâkimiyetinin son bulması, Filistin için günümüzdeki sorunların başlangıcı olmuştur. Bölgede İngilizlerin kurduğu manda yönetimi, Arapların yaşam standartlarını olumsuz etkilerken, hızla artan Yahudi göçü ise yeni sorunları beraberinde getirmiştir. İngilizlerin 1948 yılında bölgeden çekilmeleriyle eş zamanda kurulan İsrail devleti, o tarihte uluslararası otorite sayılan devletler olan İngiltere, ABD ve bazı batılı ülkeler tarafından hiç vakit kaybedilmeden tanınmıştır. Bu demek oluyor ki, İsrail'i hemen tanıyan bu devletler her türlü diplomatik durumlarda İsrail'in arkasında olmaya devam edeceklerdir. Nitekim İsrail'in kuruluşunda çizdiği sınırlar gün geçtikçe genişlemiş ve milyonlarca Filistinli topraklarından zorla çıkarılarak mülteci durumuna düşmüşlerdir.

Batılı devletlere karşın, İsrail devleti, Araplar tarafından tanınmamıştır. Arap devletleri, İsrail devletinin kuruluşuna tepki olarak Yahudilere savaş ilan etmişler taraflar arasındaki çarpışmalar, aralarda ilan edilen ateşkesler ve arabuluculuk girişimleriyle devam etmiştir.³⁶ Bu savaşta Araplar İsrail'in direnciyle karşılaşmış, Ürdün hariç bütün Arap ülkeleri İsrail'e yenilmiş ve İsrail topraklarını daha da genişletmiştir. Arapların yenilgisi ile sonuçlanan savaş, sadece toprak kaybı ile sonuçlanmamış aynı zamanda Filistin nüfusunun %58ni, yani 800 bin civarında Filistinlinin topraklarından zorla çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır. Büyük dinlerce de kutsal sayılan Kudüs şehrinin kaderi de Yahudilere bırakılmıştı. Yahudiler 1948 savaşında Kudüs şehrinin %84 nu kapsayan batı Kudüs'ü işgal edip tapusunun %85'i Araplara ait olan bu bölgenin üzerinde Yahudi yerleşim yerleri inşa ederek tamamen Yahudileştirmişlerdir.

---

³⁶ EK 2. 1948 Savaşında Arap Cepheleleri

Yıllarca devam eden savaşlar Arapların yenilgisi ve Yahudilerin topraklarını genişletmeleriyle sonuçlanmıştır. İsrail, işgal ettiği topraklarda güvenlik duvarları oluşturuyor, elinde bulunan tutuklulara insan haklarına uymayan en ağır işkenceleri uyguluyor ve haksız yere Filistin topraklarına yerleşim yerleri inşa etmeye devam ediyordu. Yapılan onlarca anlaşma ise İsrail'in kural tanımazlığı ve uluslararası camianın yaptırımlarının yetersiz kalması nedeniyle sonuçsuz kalıyordu.

Buraya kadar detayları tasvir edilen sorunda Filistinlileri son çeyrek asırda en fazla temsil eden iki kuruluşun – El Feth ve Hamas – İsrail ile mücadele ve çözüm süreci hakkında düşünceleri, önemli ölçüde bu düşüncelerin şekillendirdiği aralarındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin Filistin'in geleceğine etkileri takip eden bölümlerde ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

EL FETİH ve HAMAS ÖRGÜTLERİNİN İSRAİL İLE MÜCADELESİ

2.1. GİRİŞ

1948 yılında İsrail devletinin kurulması ve Arapların Filistin'de yenilgiye uğraması sonucunda, parçalanmış olan Filistin toplumu ümitsizliğe düşmüş ve bu durum İsrail işgaline karşı mücadelede, halkın bir lider arayışına girmesine neden olmuştur. Arap rejimlerine karşı güvenlerini yitiren Filistin halkı, kendi haklarını geri almak için sadece kendilerine güvenmeleri gerektiğini anladılar. Bu ümitsizlik içinde halkın içinden bir kurtuluş ve mücadele hareketinin çıkmasına ihtiyaç duyuluyordu. Filistin Kurtuluş Hareketleri, Filistin'i kurtarmak için halkın isteklerine cevap verebilecek mücadelenin liderliğini ele aldı. Müslüman Kardeşlerle başlayan bu mücadele yıllarca Filistin'in içinden ve dışından İsrail'e karşı faaliyetlerini devam ettirmiştir. Ancak Mısır hükümetinin Müslüman Kardeşlere yaptığı baskısı sonucunda, Müslüman kardeşler içinde bulunan Filistinli liderler ayrılıp kendilerine İslami olmayan, laik ve tek hedefi Filistin'i kurtarmak olan bir örgüt kurmayı düşündüler. Buna müteakiben 1960'lı yıllarda Yaser Arafat liderliğinde Fetih örgütü kurulmuştur. Müslüman Kardeşler ise Filistin'de gizli örgütlerle Ahmed Yasin liderliğinde silahlı mücadeleyi devam ettirmiştir. 1987 yılında intifadanın başlamasıyla Müslüman Kardeşlerin Filistin kanadı olarak bilinen Hamas örgütü ortaya çıkmıştır.

Hamas, intifada sırasında İsrail'e karşı yaptığı mücadele ve eylemleriyle El-Fetih örgütünün en büyük rakibi olmuştur. Hamasın ortaya çıkmasıyla birlikte iki örgütün arasındaki çelişkiyi görünmeye başlamıştır. El-Fetih İsrail ile anlaşarak uluslararası toplum tarafından tanınan bir devlet kurumaya çalışırken, Hamas ise İsrail ile yapılan bütün anlaşmaları kabul etmeyerek sadece silahlı mücadeleyi tercih etmiştir. Bunu sonucunda güçlenen El-Fetih, Filistin'in tek temsilcisi olmayı başarmıştır. Ancak İsrail devleti olarak tanıdığı, müzakerelerle ve silahlı mücadeleyle Filistin halkının haklarını geri getiremediği için, halkın büyük birçoğunun güvenini kaybetmiştir.

2004 yılında Yaser Arafat öldükten sonra karizmatik liderlik sorunu yaşayan El-Fetih, Mahmud Abbas'ı hem grup hem de ülke lideri olarak seçerken, Ocak 2006'da yapılan genel seçimlerde oy oranının Hamas' tan daha düşük çıkması ile hareketin direnişteki öncülük rolü de tartışılmaya başlanmıştır. Grubun karizmatik liderlerinden biri olan hapisteki Mervan Barguti bağımsız bir parti kurarken, iktidar paylaşımında anlaşamayan El-Fetih ile Hamas arasındaki siyasi gerilim, Haziran 2007'den itibaren Batı Şeria ve Gazze'de otoritelerin bölünmesine neden olmuştur.

Bu bölümde, hükümeti uzun yıllar elinde bulunduran El-Fetih ve radikal görüşleriyle ön plana çıkan Hamas Örgütlerinin İsrail ile mücadeleleri incelenecektir. Ayrıca, El-Fetih ve Hamas Örgütlerine daha geniş açıdan bakılarak, kuruluş, ilke ve mücadelelerine siyasi açıdan bakılacaktır. Mümkün olduğunca bu örgütler objektif olarak incelenecek, her türlü siyasi görüş ve düşüncelerden arındırılarak aktarılacaktır.

2.2. EL-FETİH ÖRGÜTÜ VE EL-FETİH'İN FKÖ İÇİNDE ÖNE ÇIKIŞI

Filistin Kurtuluş Örgütünün sembolü olan El-Fetih Örgütü, 1956 yılında Mısır'a yönelik üçlü saldırının (İsrail, İngiltere, Fransa) ve İsrail'in Gazze Şeridini işgal etmesi üzerine 1960'lı yılların başında kurulmuştur. El-Fetih örgütü Filistinlilerin çalıştığı Suriye, Lübnan, Ürdün ve Arap Körfezi ülkelerinde gizli hücrelerle kurulmasıyla başlamıştır. Filistin sorununun gerçek anlamda Filistinlileştiren Yaser Arafat ve en yakın arkadaşları olan Ebu İyad (Salah Halef) ve Ebu Cihad (Halil el-Vezir), Süveyş Kanalı bölgesinde İngilizlerle çatışmaya giren Filistinlilerin başında yer almıştır. Silahlı mücadele ile ilk defa burada tanışan Arafat ve 184 arkadaşı 1955'te İsrail'in giriştiği Gazze harekâtından sonra, silahlı mücadelenin başarıya ulaşmak için tek çıkar yol olduğu fikrinde birleşmişlerdir.³⁷ 1957'de Mısır'dan ayrılarak mühendis olarak çalışacakları Kuveyt'e gitmişler ve burada gizli faaliyetlerin yanı sıra, "Filistinimiz" adlı aylık bir dergi çıkarmıştır. Bu dergi aracılığı ile Arap rejimlerinden bağımsız olan bir Filistin varlığı oluşturma çağrısında bulundu, Arapların Filistin halkı üzerindeki vesayetine son verdi.

³⁷ 'Ali Badvân, *Şafahât Min Târyh Al-Kifâh Al-Falastyniy*, Şam: Al-Dirâsât Yayınları, 2008, s.43.

Yaser Arafat'ın liderliğiyle kurulan "Hareketi Tahriri Filistiniye" (Filistin Kurtuluş Hareketi) adlı örgüt, Arapça adının baş harfleri HTF'nin tersten okunuşu olan "FTH" yani El-Fetih adını kullanmıştır. El-Fetih örgütü ilk kurulduğunda kurucuların arasında ideolojik bir nitelik yoktu. İçlerinde solcu olarak bilinen de, eskiden "Müslüman Kardeşler" örgütüne üye olanlar da vardı. Hemfikir oldukları ortak nokta İsrail'in yıkılarak bağımsız bir Filistin devletinin kurulması ve bunun da ancak silahlı mücadele ile mümkün olabileceğiydi.³⁸ Bu gruplar, Yaser Arafat'ın liderliğinde Kuveyt'te 1957 yılında ilk görüşmelerini gerçekleştirdiler. Nitekim bu görüşme, Fetih Örgütü'nün Filistin'i kurtarmanın ve bağımsız Filistin kimliğini somutlaştırmanın yolunu çizdiği görüşme sayılır.

Liderlerinden birisinin ifadesine göre aslında Fetih Örgütü'nü kurma fikri, "Halk Direniş Cephesi" deneyimine ve Müslüman Kardeşleri İsrail'in Gazze Şeridi'ni işgal etmesi ve 1956 yılında Mısır'a yönelik üçlü saldırı boyunca Fedailer Tugayı olarak bilinen EN-Nasırcılarla bir araya getiren ilişkiye dayanmaktadır. Ardından Halil el-Vezir, Salah Halef ve Filistin Öğrenciler Birliği Başkanı Yaser Arafat gibi bazı liderler ortaya çıktı ve örgütün tohumunu atmak için ilk çekirdeğini oluşturdu. Halk Direniş Cephesi üyelerinden yaklaşık 12 kişi, Gazze'de bir araya geldiler ve Filistin'de bir cephe organize etme planı belirlediler. Böylece Fetih Örgütü, 1961 yılının sonunda şekillendi.³⁹ Bu da ortaya çıkan Filistin örgütlerinin genelinin Kuveyt'te birleşerek Katar ve Suudi Arabistan'da bulunan ve başkanlığını Fetih Örgütü'nün merkezi komite üyeleri olan Mahmud Abbas "Ebu Mazin", Muhammed Yusuf Neccar ve Kemal Advan'ın yaptığı örgüte katılmasından sonra olmuştur.

Filistin Kurtuluş Örgütü, silahlı mücadelesine 01.01.1965 yılında 1948 toprakları üzerinde Eilabun'da su borularını havaya uçurarak düzenlendiği askeri eylem ile başladı. İsrail'e komşu olan Arap devletlerin uyguladığı çembere rağmen askeri faaliyetlerine devam etti. Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin'i silahlı mücadele ile kurtarmak için siyasi, ekonomik, eğitim, kültür ve manevi olmak üzere Filistin

---

³⁸ Boran Yıldırım, *Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas*, İstanbul: Mep Yayınevi, 2006, s.87-88.

³⁹ Badvân, *Şafahât Min Târyh Al-Kifâh Al-Falastyniy*, ss.44-45.

halkının hayatının farklı yönlerine uzanan kapsamlı halk ayaklanmasının başlangıcı sayılır.⁴⁰

1966 yılının başında ve 1967 yılının sonunda Filistin Kurtuluş Örgütü'nün askeri kanadı olan el-Assıfa'nın gerçekleştirdiği askeri eylemler arttı. El-Fetih 1968 yılındaki ünlü Karameh direnişisiyle öne çıkmış ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) içinde etkin olmaya başlamıştır. 21 Mart 1968 tarihinde saldırıya geçen İsraililer, Karameh'te hiç beklemedikleri bir direnişle karşılaşmış; Arap ordularının başaramadığını küçük bir gerilla grubu başarmıştır. Bu da o zamanki İsrail Savunma Bakanının FKÖ'nün askeri eylemlerinin şiddetini itiraf etmesine neden oldu. Yaser Arafat, örgütün gizli organını destekleme, genişletme ve 30.6.1976 tarihinde Batı Şeria'da yeni askeri hücrelerin oluşturulması görevini üstlendi. Kerame Savaşından sonra Arap ve yabancı devletlerin askeri ve maddi yardımlar sayesinde FKÖ'ye olan destek arttı ve 1969 yılında Rabat'ta düzenlenen beşinci Arap Zirvesi Konferansında destek gördü.

El-Fetih Örgütü'nün ortaya çıkması ve genişlemesi sonucunda birçok küçük Filistinli örgüt ona katıldı. Nitekim 07.09.1968 tarihinde Halid Bin Velid Tugayı olan Filistin'in Kurtuluşu Fedaileri Örgütü, 13.09.1968 tarihinde Filistin Ulusal Kurtuluş Cephesi, 25.11.1968 tarihinde Filistin Devrim Cephesi ve 12.06.1969 tarihinde Mukaddes Cihat Kuvvetleri Fetih Örgütü'ne katılmıştır. Böylece bu örgütlerin tamamı, "El-Assıfa" kuvvetlerini temsil etmeye başladı.⁴¹

Karameh savaşı El-Fetih için bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Karameh zaferiyle büyük saygınlık kazanan El-Fetih bu tarihten sonra Filistinlilerin umut kaynağı olmuştur ve örgüte binlerce kişi üye olmaya çalışmıştır. Filistin halkının büyük desteğini kazanan El-Fetih en geniş kitlesi olan örgütlerin başında olmaya başarmıştır. FKÖ yapısından, gerçek amaçlarından ve liderlerinden şüphelenen ve tam güvenemeyen El-Fetih FKÖ'yü ulusallaştırmak ve devrimci bir örgüt haline getirmek için içine girmeye karar vermiştir. Şubat 1969 da Fetih FKÖ'nün liderliğini devraldı ve Yaser Arafat FKÖ başkanı olmuştur.

---

⁴⁰ H. 'İbrāhīm ' Ankāvī, *Al-Marahıl Al-Ula, Li 'l-Mesīreh*, 1.Baskı, Ramallah: Algād Yayınları, 1995, s.19.

⁴¹ Badwan, *Şafahāt Min Tāryh Al-Kifāh Al-Falastyniy*, ss.48-49.

Arafat (El-Fetih) liderliğindeki FKÖ, Filistin bağımsızlık mücadelesinin uluslararası alanda tanınması bakımından önemli başarılar elde etmiştir. 22 Kasım 1974'te Filistin Kurtuluş Örgütü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşma yapan hükümet dışı ilk örgüt olmuştur. İslam Birliği Teşkilatının 1974 tarihli Rabat Zirve Toplantısında, FKÖ Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak kabul edilmiştir. FKÖ, 1976 Eylül'ünde Arap Birliği'ne tam üye olmuştur.

1975'te başlayan Lübnan İç Savaşı'nın önemli aktörlerinden biri olan El-Fetih, komünist ve Nasırcı cepheyle işbirliği halinde Lübnanlı milliyetçilere ve Falanjistlere karşı çarpışmıştır. FKÖ, diğer Arap Birliği üyeleri gibi 1979'da Mısır ve İsrail arasında imzalanan Camp David anlaşmasının dışında kalmıştır. 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında bu ülkeyi terk eden Fetih liderliği Tunus'a taşınmıştır.

Bu süreçte El-Fetih içinde büyük bölünmeler yaşandı ve Arafat'ı uzlaşmacı olarak suçlayan bazı gruplar ortaya çıkmasına rağmen, 1987 yılında yapılan FKÖ Konseyi toplantısında Arafat'ın önderliği teyit edilmiştir.⁴²

FKÖ, birinci intifadaya aktif katılmıştır. İntifada, FKÖ'ye Arap dünyasında ve uluslararası arenadaki prestijini yeniden kazandırmış; ayrıca intifada sayesinde yeniden Filistin'de yaşanan haksızlıkları dünyanın gündemine taşımıştır. İntifada, FKÖ'nün mücadele stratejisini de etkilemiştir. FKÖ, intifadanın gücü ve güveniyle diplomatik girişimlerine hız vermeye başlamıştır. FKÖ iki devlet politikasını benimseyerek, Batı Şeria ve Gazze'yi kapsayan bir Filistin Devleti'nin kuruluşunu 15 Kasım 1988' de Cezayir'de ilan etmiştir. Doğu Kudüs başkent, Arafat ise devlet başkanı olmuştur.⁴³

Filistin halkının isteklerine cevap verecek ve İsrail işgalinden kurtaracak bir formül olarak ortaya çıkan FKÖ, zaman içerisinde uluslararası arenada Filistin toplumunun haklarını aramak için birçok girişimde bulunmuş ve birçok anlaşmalara imza atmıştır. Filistin halkı Yaser Arafat'a güvenmiş ve ümitsizlik içinde olan

---

⁴² PALPRESS, "B'ad Min Taryh Al-' İnşikākāt Al-Dāhiliye Fī Harekit Fetih", 13.06.2011, <http://www.palpress.co.uk/arabic/?Action=Details&ID=9843>, (Erişim: 05.07.2013).

⁴³ Ğasān Ħamdān, *Al-' İntifāda Al-Mubāreke, Vak'î'a Va 'Ab'ad*, Kuveyt: Alfalāh Yayınları, 1989, ss.36-38.

toplum tüm ümitlerini Arafat'a bağlamıştır. Yaser Arafat, Filistin'in kurtuluşu için ömrünün son gününe kadar tek lider olarak barışçıl çabalar sarf etmiştir.

2.2.1. El-Fetih Örgütü'nün Kuruluş İlkeleri

Fetih Örgütü, 31.12.1964 yılında ilk açıklamasını yaparak yola çıktığından beri Filistin'i tamamen kurtarmak için silahlı mücadele ve askeri eylem projesini benimsedi, kendi ilkelerini ve iç tüzüğünü belirledi. Fetih Örgütü'nün en önemli ilkeleri şunlardır:

- 1- Filistin, Arap vatanın bir parçasıdır ve Filistin halkı, Arap milletinin bir parçasıdır ve Filistin halkının mücadelesi, Arap milletinin de bir davasıdır.*
- 2- Filistin halkı, bağımsız bir millettir, kendi geleceğini belirleme hakkına sahiptir ve tüm toprakları üzerinde mutlak egemenliğe sahiptir.*
- 3- Filistin devrimi, Filistin'in kurtuluş savaşında Arap milletinin öncüsüdür.*
- 4- Filistin halkını mücadelesi, dünya halklarının Siyonizm'e, sömürgeciliğe ve küresel emperyalizme karşı verdiği ortak mücadelesinin bir parçasıdır.*
- 5- Filistin'i kurtarma savaşı, Arap milletinin maddi ve manevi sahip olduğu tüm imkânlarıyla katkıda bulunacağı milli bir görevdir.*
- 6- Birleşmiş Milletler Örgütü, bir grup devlet veya herhangi bir devlet tarafından Filistin sorunu ile ilgili olarak çıkarılan veya çıkarılacak olan Filistin halkının haklarını zayi eden projeler, anlaşmalar ya da kararlar, geçersizdir ve kabul edilmez.*
- 7- Siyonizm, düşüncesi, yapılanması ve yöntemi bakımından sömürgeci ve ırkçı saldırgan bir harekettir.*
- 8- Filistin'deki İsrail varlığı, ilkesi yayılımcı sömürgecilik olan bir Siyonist işgal olup küresel sömürgeciliğin ve emperyalizmin müttefikidir.*

- 9- *Filistin'i kurtarmak ve mukaddesatını savunmak, Arap milletine düşen dini ve insani bir görevdir.*
- 10- *El-Fetih Hareketi, bağımsız devrimci ulusal bir harekettir ve Filistin halkının devrim öncülüğünü temsil etmektedir.*
- 11- *Kurtuluş görevini üstlenen ayaklanmış kitleler, Filistin topraklarının sahipleridir.*⁴⁴

2.2.2. El-Fetih Örgütü'nün Kuruluş Hedefleri

Fetih Örgütü, siyasi, askeri, ekonomik, kültürel ve psikolojik olmak üzere farklı kanatlarıyla bir dizi amaçları ve hedefleri gerçekleştirmek için çalıştı. Bunların tamamı, genel olarak Filistin'in (Arap Özgür Filistin) sloganı altında Siyonizm işgalinden kurtarılmasına yönelik hedeflerdi. Fetih Örgütü'nün belirlediği bir dizi amacı ve hedefi vardı. Bu hedeflerden ve amaçlardan en önemlileri şunlardır:

- 1- *Filistin'i tamamen kurtararak Siyonist işgali siyasi, askeri, sosyal ve fikri açıdan tasfiye etmek.*
- 2- *Din, ırk veya inanç ayrımı yapmadan asıl vatandaşlarının meşru haklarını adalet ve eşitlik temelinde koruyan, başkenti Kudüs olan Filistin toprakları üzerinde egemenlik sahibi bağımsız bir demokratik Filistin devleti kurmak.*
- 3- *İnsan haklarını ve tüm vatandaşların genel özürlüklerini garanti altına alan gelişmiş bir toplum inşa etmek.*
- 4- *Arap milletinin hedeflerini gerçekleştirmesine ve tek Arap toplumu inşa edilmesine etkin şekilde ortak olmak.*
- 5- *Adalet temelleri üzerine oturan bir dünya barışı sağlamak için kendi vatanlarını kurtarmak ve kendi geleceklerini belirlemek için mücadele veren ezilmiş halklara yardım etmek.*⁴⁵

---

⁴⁴ Fathī Ğanām, "Mab 'ad Harekit Fatih", Nādī Al-Ra'y, 11.01. 2008, <http://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/118370.html>, (Erişim: 25.04.2013) , s.1.

Fetih Örgütü, kendi yolunda tarafsız olmasının gerekli olduğuna inandı ve diğerine karşı herhangi bir cephenin yanında yer almadı. Ancak Filistin halkının geleceği olan Filistin sorununun çıkarlarına zarar veren herhangi bir cepheyi gözetledi ve bağımlı, tabi ve güdümlü olmak yerine her yerde Arap halkının gücü ile hareket eden Arap dünyasındaki samimi kişilerin görüşleri ile aydınlanan yoluna devam etti.

El-Fetih Örgütü'nün belirlediği genel ulusal hedeflerin tamamı, on binlerce Filistinli insanın ve Arap milletinden bazı kimselerin üye, destekçi ve yardımcı olarak etrafında toplanmasını sağladı. Böylece, Müslüman, Hristiyan, milliyetçi, Arap ve yabancı akımlardan farklı kesimleri saflarına dâhil etmeyi başardı. Ardından 1967 savaşı geliştikten, Filistin'in geri kalanının işgal edilmesinden ve güçler dengesinin İsrail işgali lehine değişmeye devam etmesinden sonra Fetih Örgütü, uluslararası baskılardan ve değişimlerden dolayı (Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi dâhil Batı Şeria'yı) içerecek şekilde Filistin'in kurtarılması fikrini öneren geçici planı temsil eden yeni bir fikir ortaya atmak zorunda kaldı.⁴⁶

2.2.3. El-Fetih Örgütü'nün Siyonizm ve İsrail İşgaline Olan Bakışı

Fetih Örgütü'nün iç tüzüğü, Siyonist, emperyalist ve sömürgeci yayılım projesine karşı olan bir görüşü benimser. Nitekim iç tüzüğün 8. maddesinde şu ifade geçmektedir: "Filistin'deki İsrail varlığı, düşman Siyonist bir saldırdır, temeli yayılımcı sömürgeciliktir, küresel sömürgeciliğin ve emperyalizmin doğal müttefikidir." Bu da Fetih Örgütü'nün, Siyonist Örgütü'nün bu çağdaki araçlardan biri sayılan emperyalist yayılımcı ve sömürgeci projelere dair tarihi bir bilince sahip olduğunu göstermektedir. Fetih Örgütü, mevcut tüm enerjilerin ve silahların birleştirilmesine, ulusal ve güç birliğine, temel çelişkilerin tali çelişkilerin önüne geçirilmesine çağrıda bulunmuştur.⁴⁷

---

⁴⁵ Mohammed Yusuf, *Harakit Al-Tahrir Al-Vatanī Al-Falastyniy Fatih*, Cāmi'at Al-Nacāh Yayınları, 2007, s.48.

⁴⁶ Avad Abdulkādir, *İşkaliyet Al-'Alaka Beyne Fetih Ve Hamās*, Cāmi'at Al-Nacāh Yayınları, 2011, s.98.

⁴⁷ Salamah Abd Al- Ğanī, *Fatih Min Kasb Al-Tāryh Hata Ḥasārit Al-'Intihabāt*, Ramallah: Dār Al-Bayārīk Yayınları, 2009, s.59.

Aynı şekilde Fetih Örgütü, Siyonist varlığının veya kendi tabiri ile Siyonist yerleşimci işgal devletinin ve toplumunun kökünün kazınması fikrine inanmaktadır. Fetih Örgütü, ekonomik, siyasi ve askeri bir varlık olarak İsrail'i yok etmeyi ve Filistin'i Filistinlilerin genelinin aklında yer eden konumuna yani 1948 felaketinden önceki halinde olduğu gibi kendi vatanlarına geri döndürmeyi amaçlamaktadır.

Halkın devrim ve silahlı mücadele yoluyla uzun vadeli savaşı, Fetih Örgütü'nün çatışma çözümüne ilişkin vizyonu çerçevesinde temel taşıdır ve bu, hareket içerisindeki farklı fikri akımları bir araya toplamaktadır. Yine askeri eylem, Filistin halkını seferber etmenin, Filistin kimliğini vurgulamanın, ulusal birliği gerçekleştirmenin ve Arap devletleri de dâhil kendi bağımsızlığını dayatmanın tek yoludur. Nitekim Fetih Örgütü'nün kurucuları, devrimci şiddete Filistinli mültecilerin mevcut vakıya teslimiyetçiliklerini bitirecek tahrik edici bir faktör gözüyle baktıkları gibi askeri eylem, bir o kadar önemli olan siyasi, sendikal, sosyal, kitlesel ve medya çalışmasını temsil eden diğer araçlara entegre olan haddi zatında gayesi olmayan bir araç olarak bakmaktadırlar.⁴⁸

2004 yılında Yaser Arafat'ın ölümünden sonra 9 Ocak 2005 tarihinde yapılan seçimlere El-Fetih Örgütü'nün adayı Mahmut Abbas, oyların % 62.52'sini alarak Filistin Devlet başkanı seçildi. Abbas, Seçim zaferinden sonra İsrail'e karşı silahlı direnişi bitirme yolunda açıklamalar yaptı. Abbas'ın bu tutumu, seçimleri boykot etmiş olan Hamas'ın Ürdün'deki yönetimi tarafından ılımlı karşılanırken, Gazze Şeridi'ndeki Hamas önderleri, direnişi bırakmayacaklarını duyurdu. Abbas siyasi tarihi boyunca İsrail'in işgaline karşı silahlı mücadele yerine İsrail ile müzakere yoluyla barış sağlamaya çalışsa da, El Fetih'in içindeki liderlerin birçoğu Abbas'a katılmıyordu. Muhalif liderler, Filistin halkının amaçlarını gerçekleştirmek için İsrail'e karşı her türlü mücadeleyi kullanmaları gerektiğini, direniş olmadan İsrail müzakerelere gerek duymayacağını belirtmişleridir. Bu konu ile ilgili görüşünü sorulan Fetih üyesi ve Alnajah Üniversitesi'nin kanun hocası Mohammed Şurakah,

---

⁴⁸ Mācid Al-Bahv, "Muḳāranah beyne Al-Fikr Al-Siyāsī Li Haraketey Fatih va Hamās", *Al-Hivār Al-Mutamadin Dergisi*, Sayı: 2840, 2009, s.10.

“siyasete karışan Filistin Yönetimi ile direniş bir arada olamaz, Fethin yeni liderleri, Filistin yönetimine son vermelidirler” demiştir.⁴⁹

2.2.4. El-Fetih Örgütü’nün Direniş ve Silahlı Mücadeleyle İlgili Tutumu

El-Fetih Örgütü, kurulduğu 1965 yılından beri direniş ve silahlı mücadeleyi benimsemiştir. Böylece silahlı eylem, Fetih Örgütü’nün Filistin topraklarını işgalden kurtarmanın yolu olarak gördüğü temel dayanaklarından biri haline geldi. Fetih Örgütü’nün çağrıda bulunduğu temel ilkelerden biri, işgal edilen 1948 topraklarının kurtarılmasıdır. Zira Fetih Örgütü, ortaya çıktığında henüz Batı Şeria ve Gazze işgal edilmemişti. Fetih Örgütü’nün belgelerinde şu ifade geçmektedir: "El-Fetih Örgütü’nün düşüncesi, şu hareket noktalarından oluşmaktadır: Filistin’in kurtarılması ve Siyonist yerleşimci işgalin yok edilmesidir".⁵⁰ Nitekim Fetih Örgütü, temel tüzüğünün (17 ve 19.) maddelerinde bunu vurgulamıştır. Zira (17.) maddede silahlı devrimin Filistin’in kurtuluşunun kaçınılmaz metodu olduğu vurgulanırken (19.) maddede ise silahlı mücadele bir taktik değil strateji ve silahlı devrim Arap Filistin halkı için kurtuluş mücadelesinde belirleyici bir faktör olarak görülmüş ve bu mücadelenin Filistin kurtarılıncaya kadar devam edeceği belirtilmiştir. Fetih Örgütü tarafından silahlı mücadele metodunun benimsenmesi, 20. asrın altmışlı ve yetmişli yıllarının ortasında özellikle İsrail kuvvetleri ile Kerame savaşına girilmesinden sonra binlerce Filistinli gence cezbeden bir faktörü oluşturmuştur. Böylece Fetih Örgütü, bugüne kadar ulusal Filistin çalışmasına ve Filistin Kurtuluş Örgütüne liderlik etmeyi başarmıştır.⁵¹

Filistin Ulusal Misakının 1966 ve 1998 yıllarında değiştirilmesine rağmen Fetih Örgütü’nün temel tüzüğü, olduğu gibi kaldı ve üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadığı gibi Filistin’in kurtuluşu için silahlı eylemle alakalı maddeleri içermeye devam etti. Buna rağmen Fetih Örgütü’nün askeri eylemleri 1993 Oslo Anlaşması ve

⁴⁹ Bin Vaît, Hal Satakün Fatih Tamâmen Kemâ `İsrâil Hedef Al-`İntifâda Almuğbile, Beyrut: Al-Zaytûne Yayınları, 2009, s.6-8.

⁵⁰ VAFA, “Harakit Al-Tahrîr Al-Vatanî Al-Falastyniy Fatih”, Merkez Al-Malûmât Al-Vatanî Al-Falastyniy, 20.01.2011, <http://www.wafainfo.ps/atemplate.aspx?id=3544#>, (Erişim: 18.03.2013).

⁵¹ `Ala Al-Lûh, *Mavkıf Harekit Fatih Min `Amaliyât Al-Salâm*, Ramallah: Al-Merkez Al-Falastyniy Li lbuhûş Al-Siyâsiye Valmashiye Yayınları, 2009, s.11.

2000 yılındaki ikinci ayaklanma süreci arasındaki dönemde ciddi bir şekilde azaldı. Ancak ikinci ayaklanmanın başlaması ile birlikte Fetih Örgütü'ne bağlı askeri gruplar (Aksa Şehitleri Tugayları) aldıkları bir karar ile ikinci ayaklanmada faaliyetlerine tekrar başladı. Onlar, İsrail içerisinde bombalı eylemler, Batı Şeri ve Gazze'de İsrail askerlerin ve Yahudi yerleşimcilere ateş açma ve Gazze Şeridi'nden mücavir İsrail şehirlerine yerli yapımı Füzeler fırlatılması gibi birçok askeri eylemler düzenlediler.⁵²

Bu eylemler, Fetih Örgütü'nün tarihi liderlerinde büyük bir destek görmedi. Hatta bazı Fetihçi liderler, bu eylemlere karşı çıktılar ve eleştirdiler. Yine Fetih Örgütü'nün liderliği, farklı türde bir direniş çağrısında bulundu. Bu ise Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın 2005 yılındaki devlet başkanlığı seçimlerindeki seçim programında çağrıda bulunduğu barışçıl direniştir.

Fetih Örgütü destekçileri, ikinci ayaklanma yıllarında silahlı çatışmalarla Filistin'in haklarının kazanılabileceğine inanmışlardır. Zira silahlı çatışmalara olan güven oranı, ikinci ayaklanmanın başlamasının üzerinden bir seneden daha az geçmesine rağmen, Mart 2007'de %42'ye gerilemiştir. Zira Temmuz 2001'de yapılan ankette bu oran %72 civarındaydı. Fetih Örgütü destekçilerinin görüşlerinde meydana gelen bu değişimin nedeni, Hamas'ın Ocak 2006 ikinci yasama seçimlerini kazanmasından sonra şiddetlenen Fetih ve Hamas hareketleri arasındaki çatışma ve her iki tarafın diğer taraf karşısında kendi siyasi programının meşruluğunu gösterme çalışmalarıdır. Fetih Örgütü'nün bölgesel kongrelerine katılan operasyonel kadrolarının ve komutanların %47'si müzakereler yoluyla geri alınamayan Filistin halkının haklarının silahlı çatışmalarla alınmasını savunurken, %51'i ise bu görüşü onaylamamıştır.⁵³ Muhtemelen silahlı çatışmaların Filistin halkının haklarının geri alınması hususundaki bu şüpheli tutumların geneli, Fetih ve Hamas Hareketleri arasındaki çatışmanın yanı sıra Fetih Örgütü'nün tarihi liderliği bağlantılıdır.

---

⁵² Agk, s.12.

⁵³ Maḥmūd Carāb'a, *Ḥarakit Ḥamās Mesiyre Muteredide Naḥv Al-Salām*, Ramallah: Al-Merkez Al-Falastiny Li Ibhūş, 2010, s.134.

Mahmud Abbas'ın (Ebu Mazin'in) devlet başkanlığı seçimlerini kazanmasından sonra silahlı eylemleri destekleyenlerin oranı azalmıştır. Zira şiddetin bitmesi ile barış sürecine olan umutlar da giderek artmıştır.

2.2.5. El-Fetih Örgütü ve İsrail ile Ateşkesin Sürdürülme Süreci

El-Fetih ve Hamas örgütleri, Filistin ve İsrail tarafları arasında karşılıklı ateşkes ilan edilmesini açıkça desteklemişlerdir. Hamas içerisinde ateşkesi destekleyenlerin oranı %73'ü bulurken, El-Fetih destekçileri arasında bu oran %83'e ulaşmıştır. Filistin ve İsrail arasında müzakerelerin başlaması için uygun bir fırsatın yakalanması durumunda, genel olarak Filistin kamuoyunda ve özel olarak Fetih ve Hamas destekçileri arasında ateşkes verilen destek artmaktadır. Zira ateşkesi destekleyenlerin oranı, Filistin ve İsrail tarafları arasındaki barış müzakereleri sürecinin çöktüğü dönem olan Aralık 2004 tarihindeki %74 oranından Filistin Lideri Yaser Arafat'ın öldüğü, Mahmud Abbas'ın (Ebu Mazin'in) iktidara geldiği ve Filistin sokaklarında müzakereler yoluyla barış umutlarını yeşerdiği dönemde %85 oranına yükselmiştir.⁵⁴

Hamas, siyasi çizgisinde Filistin içerisinde yapılan ulusal görüşmelerde üzerinde ulusal uzlaşının sağlandığı birçok ateşkes anlaşmasına bağlı kaldı. Bunların en sonuncusu ise Hamas'ın Haziran 2008 yılında İsrail tarafı ile yapılan ateşkesle ilgili kalacağını açıklamasıdır.

Yapılan kamuoyu anketleri, Fetih Örgütü ve Hamas Örgütü destekçilerinin arasında direniş ve silahlı eylemlerle ilgili tutumun, İsrail içerisinde bombalama eylemleri yapılması ve Gazze Şeridi'nden İsrail şehirlerine füze fırlatılması gibi eylemlerin 1968'de işgal edilen toprakların sınırları içerisinde odaklanması ve ateşkes ilan edilmesi gibi görüşlerde hemfikir olduğunu gösterdi. Yine taraflar, direnişin siyasi yollarla çözüme ulaşılacağı konusunda fikir birliği içinde olmuşlardır. Nitekim El-Fetih Örgütü'nün liderlerinden biri olan Mervan Barguti, bunu kendisi ile yapılan birçok gazete röportajlarında vurgulamıştır. Röportajlardan birinde şöyle

---

⁵⁴ Agk, s.135.

demıştır: "İşgal sürdüğü müddetçe direniş, Fetih Örgütü'nün ana temeli olarak kalmaya devam edecektir".⁵⁵

2.2.6. El-Fetih ve Oslo Anlaşması ile Çözüm Sürecinin Başlaması

Filistin sorununa yönelik uluslararası konjonktürde belirgin bir değişim yaşanmış ve bu da Filistin Kurtuluş Örgütü'nün peş peşe benimsediği tutumların sonucunda olmuştur. Bu dönemde El-Fetih Örgütü'nün Arafat liderliğinde uzlaşmacı tavrı, Filistinlilerin 4 Haziran 1967 sınırları içerisinde Filistin devletinde ortaya çıkan asgari haklarını garanti altına almıştır. Başında Fetih Örgütü'nün olduğu Filistin politikası, yetmişli yıllardan beri bu yolu izlemiştir. Zira 15 Kasım 1988 tarihinde Cezayir'de düzenlenen ulusal konsey toplantısında İsrail ile doğrudan görüşmelere girmenin zeminini hazırlayan 242, 338 ve 181 sayılı kararlar ile Filistin'in barışçıl önerileri netleşti.⁵⁶

Ancak uluslararası rüzgâr, Filistin gemisinin istediği yönde esmedi. Zira uluslararası ve Arap arenasında birçok değişim meydana geldi. Bunlardan en belirginini ise en büyük Arap ülkelerini çatışma arenasında tarafsızlaştıran Mısır ile İsrail arasında yapılan Camp David anlaşmasının yanı sıra Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi ve Körfez savaşıdır. Özellikle FKÖ'nün bu dönemde benimsediği Irak'ı destekleyen tutumu ve Körfez savaşı bittikten sonra bunun Filistin sorununa olumsuz yansımaları, ayrıca doksanlı yılların başında Sovyetler Birliğinin çökmesi güçler dengesi bağlamında değişimlere ve İsrail'in en yakın müttefiki olan Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası sisteme egemen olmasına neden olmuştur. Şu anda açıklamamıza imkân olmayan bu faktörlerin etkileri Filistin sorununa doğrudan yansdı. Zira Amerika Birleşik Devletleri, çöken Sovyetler Birliği'nin katılımı ile barış için uluslararası bir konferans hazırlığına başladı.

30 Ekim 1991 tarihinde 242 ve 338 sayılı kararlar esasına göre Madrid Barış Konferansı yapıldı ve FKÖ konferansta resmen temsil edilmedi. Zira Filistin heyeti, konferansa Ürdün heyeti içerisinde katıldı. Nitekim Yaser Arafat, Filistin'in

---

⁵⁵Carāb 'a, *Harakit Hamās Mesiyre Muteredide Nahv Al-Salām*, s.137-138.

⁵⁶ VAFA, "Harakit Al-Tahrir Al-Vatanī Al-Falastyniy Fatih", s.4.

konferansa katılmasını şu sözleriyle değerlendirdi: "İşte bu, gerçekleşecek rüyalarımızdan biriydi."⁵⁷ Bu sözler, çok açık şekilde liderini temsil ederek Fetihçilerin düşüncesini ve o dönemde arzulanan özlemi ifade etmektedir. Bu da Fetih Örgütü'nün ulaştığı seviyeyi ve o dönemde gerçekleştirmeye çalıştığı hedefleri göstermektedir. Bunu ise 13.09.1993 tarihinde Fetih Örgütü liderliğinde FKÖ ile İsrail arasında yapılan Oslo anlaşması takip etti. Zira bu anlaşma ile Filistin Kurtuluş Örgütü, kendisini tanıması karşılığında İsrail'i tanıdı. Bunun sonucunda Batı Şeria ve Gazze Şeridi topraklarında Filistin otoritesi kuruldu. Ancak FKÖ ve Fetih Örgütü, bir kez daha son uzlaşma projesini gerçekleştirmeyi başaramadılar. Zira barış süreci, birçok aksiliklerle karşılaştı ve dolayısıyla "Aksa" ayaklanmasından sonra Batı Şeria'nın neredeyse tamamen tekrar işgal edilmesine neden oldu. Bu işgal fiilen büyük bir ölçüde Filistin otoritesinin varlığını ve hâkimiyetini sınırlandırdı.

2.2.7. El-Fetih ve Çözüm Sürecinde İsrail ile Diğer Anlaşmalar

FKÖ ile İsrail arasında imzalanan anlaşmalar, geçici özelliği olan anlaşmalardır. Zira iki taraf arasında ilkelerin ilanı (Oslo) anlaşması imzalandığında 5 seneliğine Filistin otoritesinin kurulmasına ve bu süre içerisinde (mülteciler, Yahudi yerleşimciler, Kudüs, egemenlik ve sınır gibi) nihai çözüm sorunları üzerine müzakerelerin yapılmasına dayanan geçici bir anlaşma olmuştur. Yine Filistin tarafı, İsrail tarafı ile birlikte Camp David'de nihai çözüm sorunlarını ele almalarına rağmen Kudüs ve mülteciler sorunları hakkında temel anlaşmazlıklardan dolayı taraflar arasında bir anlaşma sağlanamamıştır. Filistin Tarafı, barışın pratik yıllarında en belirginini İsrail'in üzerinde anlaşılacak zamansal takvime bağlı kalmaması olmak üzere birçok zorlukla karşılaştı. Bu da Fetih Örgütü'nün içinde geçici çözüm sorununa dair endişelere neden oldu.

Fetih Örgütü, geçici çözümü benimsemiş ve bağımsız bir Filistin Devleti için 1974 yılında yapılan Filistin Ulusal Komitesi toplantılarında bu görüşü sunmuştur. Fetih Örgütü, barış süreci tıkanınca ve Camp David görüşmeleri başarısızlığa uğrayınca kadar geçici programı benimsemeye devam etti. Fetih Örgütü'nün,

---

⁵⁷ 'İsām Al-Batrān, *'Arafāt Al-lezī Lā Yukḥar*, Ramallah: Al-Falastyniy Lil-Kitab, 2005, s.258.

çözümünden amacı kalıcı uzlaşmaya ve Güvenlik Konseyinin (242 ve 338) sayılı kararlarının uygulanmasına neden olacak 5 sene süreliğine geçici özerk bir hükümet kurmaktı. Nitekim İsrail hükümeti ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasındaki ilkelerin ilanı anlaşması da bunu içermekteydi.⁵⁸

Geçici çözüm, özellikle Fetih Örgütü'nün seçmenleri arasında destek görmemiştir. Nitekim "Filistin Siyasi Araştırmalar Merkezi"nin Aralık 2006 tarihinde kamuoyu anketi sonuçlarına göre kapsamlı çözümü, çatışmanın sona erdirilmesi ve tüm sorunların Fetih Örgütü'nün seçmen kitleleri arasında çözülmesini destekleyenlerin oranının %81'e ulaşırken geçici çözümü destekleyenlerin oranının %17'yi geçmediği görülmüştür. Bu vizyon, diğer güçlere için de geçerlidir.

El-Fetih Örgütü'ne bağlı kurum ve kişilerin, uzlaşma ile ilgili yaptıkları birçok açıklamalarında, geçiş sürecinde yapılan müzakerelerde kazandıkları tecrübelerin ele alınmasına ve Filistinli müzakerecilerin yaptığı hatalardan ders çıkarılması gerektiğini vurgulamışlardır. El-Fetih Örgütü, Doğu Kudüs, mülteciler, Yahudi yerleşimciler, sınır, su, güvenlik sorunlarını, Başkan Bush'un vizyonu, Birleşmiş Milletlerin kararları ve Arap barış girişimi temelinde çözmeye ilişkin nihai statü müzakerelerine başlamayı istemişlerdir.

El-Fetih Örgütü, Filistin sorununun kapsamlı çözümüne ulaşmak için aşağıdaki maddeleri kapsayan nihai çözüm müzakerelerine girmeye çalışmaktadır:

- 1- İsrail'in Doğu Kudüs de dâhil 1967 yılında işgal edilen bölgelerden çekilmesi.
- 2- 194 sayılı karara istinaden mülteciler sorununun çözümü.
- 3- Yasal olmadığı için Filistin toprakları üzerine kurulan Yahudi yerleşim birimlerinin kaldırılması.
- 4- İsrail devletinin yanında Filistin devletinin kurulmasını içeren barış anlaşmasına ulaşılması.⁵⁹

Bununla birlikte Fetih Örgütü'nün birçok lideri, Filistin devleti ile İsrail devleti arasında bir tür toprak takası yapılmasında bir sakınca görmemektedir.

---

⁵⁸ Al-Lūh, *Mavkıf Harekit Fatih Min 'Amaliyāt Al-Salām*, s.5.

⁵⁹ Agk, s.6.

Mülteciler sorunu, Fetih Örgütü'nün barış süreci vizyonunda önemli bir yer tutmaktadır. Zira Fetih Örgütü, bazı esnekliklerle birlikte Filistinli mültecilerin geri dönmesine ve tazminat haklarına hükmeden 194 sayılı uluslararası karara uyulmasını istemektedir. Nitekim Arafat sağlığında, İsrail'in demografik kaygılarını anlamakla birlikte mülteciler sorununun adil ve insafli bir şekilde çözülmesine, trajedilerinin sona erdirilmesine ve Filistinlileri İsrail'in demografik gereksinimleri ile alakalı hususlarda gerçekçi olmaya çağrıda bulunarak bunu ifade etmiştir.

2.2.8. El-Fetih Örgütü'nün Demokratik Devlet Görüşü

Filistinlilerin egemen bir Filistin devletinin çatısı altında Yahudiler ile bir arada yaşayacağı demokratik devlet fikri, geçerli bir neden olmadığı sürece uluslararası arenada çok mantıklı bir fikirdir. Zira işgal edilen devlet üzerindeki işgalin sona ermesi ile son bulmayan İsrail işgalinin yapısı, Filistinli güçleri, bu hususta net bir tutum benimseye zorlamıştır. Çünkü Filistin devrimi, fikri ve önerileri ile Filistin halkının ötesinde küresel kamuoyunu yönelmektedir.

Nitekim bu hususta ciddi ve sorumlu bir tavrın belirlenmesi önerildi. Bundan dolayı Fetih Örgütü, liderlerinden biri olan Ebu İyad'ı yarının Filistin'i fikrini ortaya atmakla görevlendirdi ve Ebu İyad, 10 Ekim 1968 tarihinde düzenlediği basın toplantısında bu fikri ilk kez açıkladı. Bu toplantıda Filistin devriminin stratejik hedefinin Filistin'in tarihi uzantısında Arapların ve Yahudilerin herhangi bir ırk ayrımı yapılmaksızın uzlaşma içerisinde bir arada yaşayacakları demokratik bir devletin kurulmasını desteklemek olduğunu açıkladı.⁶⁰ Bu fikir, 1971 yılının Mart ayındaki Filistin Ulusal Meclisinin 8. oturumunda resmen benimsendi. Fetih Örgütü, bu fikri insani ve sosyal bir şekil ile şekillendirdi. Zira bu dönüşüm, siyasi tutumlardan veya siyasi dönüşümlerden uzak bir şekilde insani şekilde ortaya çıktı. Nitekim Fetih Örgütü'nün literatüründe şu ifade geçmektedir: "Filistin devrimimiz,

---

⁶⁰ 'İbrāhīm 'Abrāş, "Al-Devle Al-Falastyniye Fī Al-Mavaşīk Al-Falastyniye", *Ru'ye Dergisi*, Sayı: 2200, 2008, s.13.

kalbini ve fikrini özgür demokratik Filistin toplumunda yaşamak isteyen, din, dil, renk ayrımı yapmaksızın bu uğurda mücadele veren her insana açacaktır."⁶¹

Bu öneri, demokratik devletin konseptini açıklayan birçok sorunu içermiştir ki bunların en önemlileri şunlardır:

- 1- *Demokratik devlet fikrinin, Filistin topraklarının tamamının kurtarılmasının alternatifi olarak görülmeyeceğinin vurgulanması.*
- 2- *Bu öneri, Yahudi devletinin yanında Filistin devletinin kabul edilebileceği yorumunu taşımayacağına vurgulanması.*
- 3- *Demokratik Filistin'in hiç bir şekilde Filistin'in Arapçılığından vazgeçilmesi ve milliyetler devletine dönüşebileceği anlamına gelmeyeceğine dikkat çekilmesi.*
- 4- *Demokratik Filistin'in bağış veya hibe yoluyla gerçekleşmeyeceğinin ve bunu gerçekleştirmenin tek yolunun silahlı mücadele olduğunun vurgulanması.*⁶²

2.3. HAMAS ÖRGÜTÜ

Filistin İslami Direniş Hareketi (Hamas), 1987 yılında Filistin'deki Müslüman kardeşler lideri Şeyh Ahmet Yasin tarafından kurulmuştur. Müslüman kardeşler cemaatinin Filistin kanadı olarak kendini tanıtan Hamas örgütü, İntifadanın başlamasıyla birlikte İsrail'e karşı yaptığı eylemlerle sesini bütün dünyaya duyurdu. Fikirleri ve düşünceleri İslam dinindeki kurallara (şeriata) dayanan hamasın uzun vadeli hedefi İsrail'i yok ederek kutsal topraklarda bir İslam devleti kurmaktır. Silahlı mücadelesiyle ön plana çıkan Hamas, hızlıca büyümeye devam ederek Filistin'de en etkili örgülerden biri olmuştur. Filistin halkı arasında İslam'ı fikirlerin yaygın olması ve gençliğin İslam'a yönelmesi İslami hareketin halk tabanında önemli bir güç kazanmasına neden oldu. Buna paralel olarak İslami Hareket'in işgale karşı

---

⁵⁶ 'Ibrāhīm' Abrāş, "Al-Havīye Fī Maşrū' Al-Dustūr Al-Falastyniy", *Ru'ye Dergisi*, Sayı:25, 2008, s.14.

⁶² Agm, s.12.

direnışı İslam dinine göre yasallaştırarak Filistin halkının büyük desteğini kazanmaya başarmıştır.

Hamas Örgütünün İsrail'e karşı direnişı, Gazze başta olmak üzere Batı Şeria'ya kadar yayılarak genişlemiştir. Aralık 1987 yılında 4 Filistinli işçinin İsrail tarafından öldürülmesinin ardından olayı değerlendirmek için toplanan Hamas liderleri, Şeyh Ahmet Yasin başkanlığında Kudüs şehrindeki Müslüman kardeşler cemaatine üye olan ve Mescidi Aksan'ın hatipliğini yapan Şeyh Camil HAMAMİ ile temasa geçti. Böylece Hamas Örgütü'nün, Batı Şeria'da yeni bir kolu oluşturuldu.⁶³ Hamas, 1991 yılının sonuna doğru askeri kanadını kurmuş ve bu birliğe 1935'te İngilizler tarafından öldürülen Müslüman kardeşler üyesi İzzettin El-Kassam'ın adını vererek "İzzettin el-Kassam Tugayları" nı kurmuştur.

İsrail, Hamas'ın Filistin halkının desteğini aldığını görüyordu. Aynı zamanda Hamas'ın Yahudilere karşı yaptığı operasyonlar İsrail'i oldukça tedirgin ediyordu Örgütün çok hızlı bir şekilde güçlendiğini ve büyüdüğünü gören İsrail, 1989 Mayıs'ında Hamas üyesi yöneticileri ve hareketin kurucu önderi Şeyh Ahmed Yasin'i tutuklamıştır. Hamas ise buna karşılık olarak İsrail askerlerini rehin almaya ve saldırılar düzenlemeye başlamış, İsrail'e karşı silahlı eylemleri artırmış ve bu eylemlerde bir takım başarılar kazanmıştır. Hamas'ın İsrail'i hiçbir şekilde tanımaması ve kaybedilen toprakları geri alma yönünde İsrail ile masaya oturacak bir politikasının olmaması ve El-Fetih'ten ayrı bir yapı sergilemesi Filistin halkının gönlünde giderek değer kazanmasına neden olmuştu. İsrail, bu yüzden Hamas liderlerini hedef almıştı.

Şeyh Yasin yaklaşık 8 yıl İsrail tarafından tutuklu kaldıktan sonra 1997 yılında Ürdün'ün elindeki iki İsrail ajanına karşılık yapılan değişimde serbest bırakıldı. Aynı zamanda Hamas liderlerinden Halid Meşal, Amman'da Mossad tarafından zehirlenerek suikasta uğratılmıştı. Meşal'i zehirleyen iki Kanada'lı Mossad ajanı Amman hükümeti tarafından tutuklanarak esir alınmıştır. İsrail bu durumda tutuklanan ajanların serbest bırakılmasını, göndereceği panzehir ile Meşali kurtarma şartına bağlamıştır. Sürgünde bulunan Şeyh Yasin Gazze'ye geri dönerek

---

⁶³ Ziyād Abu 'Amru, *Hamās Hıfıye Tārīhiye Sıyasiye*, Beyrut: Al-Dirāsāt Al-Falastıniye Yayınları, 1993, s.30.

ikinci intifadanın manevi liderliğini yaparak İsrail'e karşı mücadelesini sürdürdü. İsrail tarafından 2001 ve 2002 yıllarındaki suikastlardan kurtulan Yasin, 22 Mart 2004 yılında İsrail'in Gazze'ye yönelik hava saldırıları sırasında helikopterlerden açılan füze saldırısıyla hayatını kaybetmiştir.⁶⁴

2.3.1. Hamas'ın Kuruluş İlkeleri ve Hedefleri

Taşıdığı isimden hareketle Hamas, İslam dinini esas alan bir direniş örgütüdür. Yani Hamas, birinci derecede İslami bir harekettir. Hatta Örgütün kökleri, Hasan el-Benna'nın Mısır'da kurduğu ve daha sonra küresel bir hareket haline gelen Müslüman Kardeşler Örgütü'ne dayanmaktadır. Hamas'ın kuruluş sözleşmesinin ikinci maddesinde şu ifade geçmektedir: "İslami Direniş Örgütü", Filistin'deki Müslüman Kardeşler Örgütü'nün kanatlarından bir kanattır. Müslüman Kardeşler Örgütü ise küresel bir örgüttür ve modern çağdaki İslami hareketlerin en büyüğüdür."⁶⁵

Hamas Örgütü'nün kuruluş sözleşmesini inceleyen bir kimsenin, Hamas'ın dinle ne kadar bağlantılı olduğunu, dinde ve siyasette bir metot olarak benimsediğini gösteren birçok Kur'an ayetinin, hadis-i şeriflerin ve dini şiarların olduğunu görebilir. Hamas, Müslüman Kardeşleri ile örnek almış ve İslam'ı kendisine metot edinmiş bir harekettir.⁶⁶ Hamas'ın kuruluş sözleşmesinin 5. maddesinde geçen ifadeler bunu teyit etmektedir: "İslam Direniş Örgütünün zaman aralığı, İslam'ı kendisine bir yaşam metodu edinmesiyle İslam risaletinin doğuşuna ve selefi salihlere dayanır. Örgütün gayesi Allah, örneği peygamber, anayasası Kur'an ve mekânsal aralığı Müslümanların bulunduğu her yerdir."⁶⁷ Kısacası Hamas, İslam'ı kendisine metot edinen, kainat, hayat ve insana ilişkin fikir ve düşüncelerinin İslam'dan beslendiği bir İslami direniş Örgütüdür.

⁶⁴ Boran, *Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas*, s.139.

⁶⁵ Hamas, *Kuruluş Sözleşmesi 1988*, s.5, madde 2, <http://hamas25.paldf.net/wp-content/uploads/2012/12/ميثاق-حركة-المقاومة-الإسلامية-حماس>.pdf, (Erişim: 21.04.2013).

⁶⁶ Müslüman Kardeşler'in Mart 1953 yılında yapılan üçüncü kongresinde şu ifade geçmiştir: "Yönetimin tamamının Allah'a ait olduğuna, efendimiz Muhammed [Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in] tüm insanlar için peygamberlerin sonuncusu olduğuna, cezanın hak, Kur'an'ın Allah'ın kelamı ve İslam'ın dünyanın düzenini ve ahireti kapsayıcı bir kanun olduğuna inanıyoruz."

⁶⁷ Hamas, *Kuruluş Sözleşmesi*, Madde 6.

Hamas'ın dine dayalı fikirleri, örgütün Filistin davasına bakışını da şekillendirir. Zira Hamas İslam akidesinden kaynaklanan fikri bakış açısından hareketle Filistin'in kurtarılmasını stratejik hedefi olarak görmektedir. Filistin'in kurtarılması sorunu ise Filistin halkının, Arap ve İslam ümmetinin dâhil olduğu bir sorun olup bunu, kurtuluş için düşmanlarla savaşmanın her Müslümana farz olduğu noktasından hareketle onların hepsi için bir vecibe olarak görmektedir. Yine bu durum, Hamas Örgütü'nün kendisini mızrak başı veya atılan ilk adım olarak gördüğü kuruluş sözleşmesinin (32.) maddesinde de ortaya çıkmaktadır.⁶⁸

Hamas Örgütü'nün benimsediği genel hedef, İslam Devleti'nin kurulmasında ortaya çıkarken stratejik hedefi ise Filistin topraklarının tamamını kurtarmaktır. Yine Hamas Örgütü'nün Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni kurtarmak, Filistin toplumunu İslamlaştırmak, İsrail işgaliye çatışmanın en ideal çözümü olarak direniş projesine vurgu yapılmak, ayaklanmayı sürdürmek, ulusal birliği korumak, Arap ve İslami bilinci etkinleştirmek, Siyonist işgalin Filistin halkının evlatlarına yönelik baskıcı uygulamalarını sonlandırmak gibi bir dizi dönemsel hedefleri vardır.

2.3.2. Hamas'ın Siyonizm ve İsrail İşgali İle İlgili Tutumu

Hamas'ın kuruluş sözleşmesine bakıldığında örgütün Siyonizm'e, Siyonizm'le savaşılmasına ve Filistin topraklarını kurtarma yöntemine ilişkin görüşlerinin çerçevesinin de dini fikirleri tarafından belirlendiği söylenebilir. Nitekim 14. maddede şöyle geçmektedir: "Filistin sorunu, üç daireyle alakalıdır. Bunlar, Filistin dairesi, Arap dairesi ve İslami dairedir. Bu üç daireden her birinin Siyonizm'le çatışmada rolü vardır. Filistin İslami bir topraktır. Mademki durum böyledir o halde Filistin'i kurtarmak her nerede olursa olsun her Müslümana farz-ı ayındır. İşte Filistin sorununa bu esasa göre bakılmalı ve her Müslüman bunu bu şekilde bilmelidir."⁶⁹

Hamas Örgütü'nün Filistin'i 1948 yılında işgal edildiği eski tarihi haline geri döndürmeyi hedeflediği söylenebilir. Bu hedefte dini bir terminoloji kullanılarak açıklanmıştır. Kuruluş sözleşmesinin 11. maddesinde bu konu şöyle geçmektedir:

⁶⁸ Cavād Al-Ĥamad ve Al-Aĥarīn, *Dirāsāt Fī Al-Fīkr, Al-Sīyasī Lī Ĥarakit Ĥamās*, Amman: 1999, Merkez Dirāsāt Al-Şark Al-Avsat Yayınları, s.62.

⁶⁹ HAMAS, *Kuruluş Sözleşmesi*, s.15.

"İslami Direniş Örgütü, Filistin topraklarının İslami vakıf arazisi olduğuna, tamamı veya bir parçasında ifrata kaçmanın veya tamamından ya da bir parçasından vazgeçmenin doğru olmayacağına inanmaktadır."⁷⁰

Hamas, Filistin sorununa cihat ve mücadele dışında başka çözümü olmayan bir sorun esasına göre bakmaktadır. Nitekim kuruluş sözleşmesinin 13. maddesinde şöyle geçmektedir: "Filistin sorununun tek çözümü cihat etmektir. Uluslararası girişimler, öneriler ve konferanslar ise sadece zaman öldürmek ve boşa kürek çekmektir."⁷¹ Hamas'ın kurucularından olan Şeyh Ahmed Yasin, kendisiyle yapılan ve daha sonra 08.12.2013 tarihinde İslam Online sitesinde yayınlanan bir röportajda bu fikri destekleyerek şöyle demiştir: "Direniş, cihat ve şahadet, Filistin halkının tek seçeneği olarak kalmaya devam edecektir. Hamas, teslimiyeti gösteren tavizler vererek herhangi bir tarafa asla şirin gözükmeyecektir."⁷²

2.3.3. Hamas Örgütü'nün İsrail İşgaline Karşı Silahlı Mücadeleyle İlgili Tutumu

Hamas'ın kuruluş bildirgesinde İsrail'e karşı mücadele için tek yöntemin Cihad olduğu benimsenmiştir. Hamas, İsrail ile uzlaşma yönünde masaya oturmayı reddetmiş ve sınırları Akdeniz kıyılarından başlayıp Ürdün nehrine kadar uzanan Filistin topraklarından vaz geçilemeyeceğini ve bu topraklardan Yahudileri tamamen çıkartmayı hedeflemiştir. Silahlı mücadele, Hamas Örgütü'nün düşüncesinde, uygulamalarında ve stratejisinde önemli bir yer edinmektedir. 1992 yılından sonra Hamas Örgütü'nün askeri kanadı olan İzzeddin Kassam Tugayları'nın kurulması, Örgütün tabanının artmasında önemli bir rol oynamıştır. Hamas Örgütü'nün askeri eyleme önem vermesi, bakış açısının, yönteminin ve İsrail işgali ile çatışma araçlarının yapısını yansıtmaktadır.

Hamas'a göre askeri eylem, Siyonizm ile mücadelesinde stratejik aracı oluşturmaktadır. Yine askeri eylem, Filistin halkı için işgal altında çatışmanın

---

⁷⁰ Agk, s.15.

⁷¹ Agk, s.14.

⁷² Al-Bahv, "Muqāranah beyne Al-Fikr Al-Siyāsī Li Hāraketey Fatih va Hamās", s.56.

fitilini tutuşturmanın ve İsrail'in gerilimin odağını Arap ve İslam dünyasının farklı noktalarına taşımayı hedefleyen planlarını engellemenin temel aracıdır.

Hamas Örgütü'nün hemen hemen 1998 yılının başından beri durmuş olan askeri eylemi 2000 yılının sonlarında yaşanan Aksa ayaklanmasıyla tekrar başladı. Hamas Örgütü ile birlikte Cihat Örgütü, Fetih Örgütü, Halk ve Demokratik Cephesi gibi diğer Filistinli örgütlerin katılımıyla geniş bir coğrafyaya yayıldı. Bu dönemde Fetih Örgütü'ne bağlı olan Aksa Tugayları ile diğer silahlı grupla arasında ortak koordinasyonun kuruldu ve eylemler düzenlendi.⁷³

Aksa ayaklanmasının başlarında Hamas Örgütü, işgal güçlerine karşı yaptığı silahlı mücadeleyle ön plana çıktı. Böylece işgal kuvvetlerinin Hamas Örgütü'nün yaptığı her eylemden sonra Filistin yönetiminin ofislerine ve kurumlarına saldırdığı bir zamanda halk tabanı arttı. Bu da Filistin yönetiminin ve Fetih Örgütü'nün zayıflamasına neden oldu.

2.3.4. Hamas Örgütü ve İsrail ile Barış Süreci

Hamas Örgütü, kuruluş sözleşmesinin 13. Maddesinde barışçıl çözümlere ve uluslararası anlaşmalara şu şekilde bakmaktadır; "Girişimler bir başka deyişle barışçıl denilen çözümler ve uluslararası konferanslar Hamas Örgütü'nün prensipleriyle çelişir. Filistin'in herhangi bir parçasında ifrata kaçmak dinin bir kısmında ifrata kaçmaktır. Filistin sorununun cihat dışında başka bir çözümü yoktur. Girişimler, öneriler ve uluslararası konferansların tümü zaman kaybı ve faydasız çabalardır. Filistinli insanlar, kendi geleceklerine, haklarına ve kaderlerine razı olup onunla oynamayı daha iyi bilirler."⁷⁴ Bu ifade Hamas'ın Ortadoğu barış sürecine başlangıçtaki bakışını şekillendirmiştir. Hamas lideri Şeyh Ahmed Yasin, anlaşma yolunun Filistin sorunu için geçici bir çözüm olarak benimsemesine bir tepki olarak şu açıklamayı yapmıştır. "Ancak bu anlaşma, Oslo koşullarına ve Oslo Anlaşmasına göre değil işgalden hiç bir eser kalmamak, işlerimize müdahale etmemek, bağımsız bir varlığımız ve bağımsız bir devletimin olması koşuluna binaen yapılmıştır. Bu

⁷³ Muhib Al-Navāfi, *Hamās Min Al-Daḥil*, Filistin: Dār Al-Şurūk Yayınları, 2002, s.77.

⁷⁴ Hamas, *Kuruluş Sözleşmesi, Madde 13.*

anlaşma, işgali tanımak anlamına gelmez. Aksine bu anlaşma, taraflar arasındaki çatışmanın ve savaşın durdurulması demektir."⁷⁵

Hamas'ın barış sürecine tutumu iki etkene dayanmaktadır. Birincisi Siyonizm'e olan güvensizlikten kaynaklanan barış karşıtlığı, ikincisi ise barış görüşmelerine katılarak İsrail'in tanınması ve Siyonistlerin Filistin topraklarının büyük bir bölümü üzerine kurdukları varlık hakkının da tanınacağı endişesidir. Böyle bir durumda Filistin toprakları dışında yaşayan milyonlarca Filistinlinin yurtlarına geri dönme olasılığının kalmayacağını düşünmektedirler. Hamas, Filistin toprağının kutsal bir İslam toprağı olduğu ve Siyonistler bu toprakları zorla, baskıyla ele geçirdiği gerekçesiyle Müslümanların Filistin'i geri almak ve işgalcileri kutsal topraklardan çıkarmak için cihat etmelerinin farz olduğunu belirtmektedir. Bu nedenlerden dolayı Hamas, barış görüşmeleriyle Filistin sorunun çözüme kavuşturulabileceği görüşüne karşı çıkmakta, barış görüşmeleri sonucu ortaya çıkan bütün anlaşma ve planları reddetmektedir.⁷⁶

Hamas Örgütü'nün zaman içinde siyasi yapısı gelişen şartlara göre değişmek zorunda kaldı. Hatta Filistin'i tamamen kurtarma stratejisi programını artık vurgulamaz oldu. Filistin otoritesiyle sürtüşmemeye çalışan örgüt, Filistin Halkını bir iç savaşa sürüklememek için çaba sarfetti. İsrail'in Siyonizm ve yayılcı tutumuna karşı kullanılması gereken enerjisini tüketmemek için sorunları diyalog yolu ile çözüme yönetimini benimsedi. Örgüt Oslo Anlaşmasına ve sonuçlarına karşı çıkmıştır fakat zaman içindeki bu değişimi bu sürece olan baskısını da şekillendirmiştir.

Hamas Örgütü Oslo Anlaşmasına ve sonuçlarına karşı çıktı; ancak zaman içinde siyasi yapısını gelişen şartlara göre değiştirmekten de geri durmadı. Hatta işi Filistin'i tamamen kurtarma hedefini vurgulamak noktasına kadar götürdü.⁷⁷ Böylece, Filistin Otoritesi ile sürtüşmemeye çalıştı. Filistin halkını bir iç savaş durumunun içine sürüklememek, birinci derecede Siyonist düşmana ve işgale karşı kullanması

⁷⁵ Al-Navāṭī, *Ḥamās Min Al-Daḥil*, s.303.

⁷⁶ Boran, *Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas*, ss.134-135.

⁷⁷ 'Abdul'ilāh Belkīz, *Azmet Al-Meşrū 'Al-Vaṭanī Al-Falastyniy Mīn Fatih 'İle Ḥamās*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-'İtiḥāda Al-'Arabī, 2006, ss.29-30.

gereken enerjisini tüketmemek için sorunları diyalog yoluyla çözme yöntemini benimsedi.⁷⁸

Hamas Örgütü'nün Ocak 2006'daki parlamento seçimlerini kazanmasından sonra liderlerinin yaptığı açıklamalar da örgütün düşüncesinde değişim meselesini gündemde tutmaya devam etti. Nitekim İsmail Heniyye'nin Dr. Ahmed Yusuf, Londra'da yayınlanan Suudi Arabistan'daki eş-Şark-ul Avsat gazetesine yaptığı ve 15.03.2007 tarihli el-Kudüs gazetesinde yayınlanan açıklamasında bunu şu sözleriyle ifade etmiştir: "Önümüzdeki dönemlerde Hamas'ın düşüncelerinde ideolojik değişimler yaşanacaktır... Mevcut siyasi sahne, Örgütün bazı düşüncelerinin değişmesine gerektirmektedir..."⁷⁹ Aşağıda değinileceği gibi Hamas'ın kuruluş bildirgesinde açıklanan sert ve uzlaşmaz söylemler bir süre sonra yumuşatılarak biraz daha gerçekçi bir hale getirilmiştir. Başlangıçta tek çözüm şeklinin, "tarihî çözüm" diye nitelendirdiği, İsrail'in tamamen yok edilmesi olarak kabul eden Hamas, İsrail'in 1967 öncesi sınırlara çekilmesini öngören bir çözümü şimdilik kaydıyla kabul etmiştir. Nihai çözüm fikrini tamamen değiştirip değiştirmediği ise muğlaktır.

2.3.5. Hamas'ın Filistin Otoritesinde Yönetim Sürecine Katılması

Oslo süreci kapsamında düzenlenen 1996 seçimlerine katılmayan Hamas, 2004 sonunda bu politikasından vazgeçtiğini ve Filistin'de 2005'te gerçekleştirilecek hem yerel hem de genel seçimlere katılacağını açıkladı. Bu açıklama ile hem Filistin halkı hem de uluslararası düzeyde büyük dikkat çekti. Çünkü Hamas önceden kabul etmediği Oslo anlaşmalarının ve Filistin sorunun müzakerelerle değil, sadece silahlı mücadeleyle ve direnişle çözüleceğini belirtmişti. Bu açıklama uluslararası toplum tarafından destek gördü. Seçimlere katılacak olan Hamas'ın ılımlaşacağını ve barış sürecini destekleyeceği düşünülmekteydi. Ancak Hamas bu açıklamayla birlikte siyasi parti olmayacağını, İsrail'e karşı silahlı mücadeleden vazgeçmeyeceğini ve Oslo Anlaşmalarını kabul etmediğini tekrarlamıştır.

---

⁷⁸ 'Ahmed Mansūr, *Al-Şeyh 'Ahmed Yāsīn, Şāhit 'Ala 'Asir Al- 'İntifāda*, Kahire: AL-'Alim AL-'Araby Yayınevi, 2004, s.288.

⁷⁹ N'āim Al-Aşheb, *İmaret Hamās*, Ramallah: Tenvīr Yayınları, 2007, s.11.

Hamas, 2004 seçim hazırlıkları ve kayıt işlemleri başladığında, “İslah Çağrısı” adı altında taraftarlarından seçim sicillerine kayıt olmalarını talep etmiştir. Daha önce seçimlere katılmanın haram olduğunu beyan eden Hamas, sadece bu çelişki ile yetinmemiştir. Hamasın siyasi liderinden “Mahmut ZAHAR”, açıklamalarında “ Hamas, tarihi sınırlarıyla bilinen Filistin den vaz geçmemek şartıyla kurtarılmış topraklarda bir Filistin devleti kurulmasını kabul edeceğini” belirtmiştir.⁸⁰ Hamas liderlerinden Gazi Hamad ise, parlamento seçimi öncesi temel hedeflerinin "Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ün" özgürleştirilmesi olduğunu” ifade etmiştir.⁸¹

Siyasete girmeye karar veren ve bu açıklamalarda bulunan Hamasın, Filistin’i “Denizden Nehre kadar” kurtarmak için kendisine çizdiği cihat yolunun dışına çıktığını görülmektedir. Seçimlere katılmak, sadece vatandaşlara sosyal hizmetler vermek değil, aynı zamanda Hamasın kabul etmediği anlaşmalar neticesinde oluşturulan meclisin içinde yer aldığı anlamına gelmektedir.

Hamas, siyasete katılmayı cihat olarak değil cihadı tamamlayan bir yöntem olarak görmektedir. Siyaset ve askeri eylemler, tüm Filistin topraklarını kurtarmak için kullanılan iki yöntemdir. Filistin’in her hangi bir parçasının bu yöntemlerle kurtarılabilceğini, ancak şartlar ne olursa olsun Filistin’in bir parçasını kaybettirecek her hangi bir anlaşmaya da girmeyeceğini belirtmiştir.⁸²

2.3.6. Hamas’ın 2005-2006 Seçimlerindeki Zaferi ve Sonuçları

Yaser Arafat’ın ölümü, Şeyh Ahmet Yasin suikastı, İsrail’in Gazze’den çekilmesi ve 2005 yılında düzenlen yerel seçimlerde Hamasın zaferi gibi gelişmeler, Haması 2006 parlamento seçimlere katılmasına yönelten sebepler olarak sayılır. Filistin siyasi sistemini geliştirerek onarmaya ve İsrail’e karşı mücadele projesini korumaya çalışan Hamas, bu hedeflerini siyasi sistemin dışından gerçekleştirilemeyeceği kanaatine vardıktan sonra o sistemin içine girmeye karar verdi.

⁸⁰ Dunya İsmâil, *Muşâraket Hamâs Fî Al-’İntihâbât Al-Taşrî’ye*, Al- Hîvâr Al-Mutemedin Yayınları, 2005, s.23.

⁸¹ Ayhan Veysel, “HAMAS: Filistin Direnişinde Politik İslam” Ortadoğu Etütleri, Cilt: 1, Sayı: 1, 2009, ss.99-134.

⁸² Al-Hamad, *Dirâsât Fî Al-Fikr, Al-Sîyasî Lî Hârakit Hamâs*, s.191.

Ocak 2006'da yapılan "Filistin Yasama Meclisi" seçimlerin HAMAS'ın zaferiyle sonuçlandı. Seçimlere İsrail'le ve yolsuzluklarla mücadele propagandalarını kullanarak disiplinli bir şekilde hazırlanan Hamas 132 sandalyeli Filistin Meclisi'nde 74 sandalye kazanarak, hükümeti tek başına kurma çoğunluğunu elde etti. Buna karşılık olarak, yaklaşık 50 yıldır Filistin toplumunun önderliğini yapan El-Fetih ise ancak 45 sandalye kazanabilmişti. Bu sonuçlar hem Filistin içinde hem de neredeyse tüm dünyada siyasi darbe olarak yorumlandı. Bunun yanında Meclis içinde muhalif olarak kendi mücadele ponjesini kurmayı amaçlayan Haması da şaşırtmıştır.⁸³

Demokratik ve nezih ortamda yapılan seçimleri, Haması Filistin halkını yönetme, hükümet oluşturma ve İsrail ile mücadele etme gibi büyük yükümlülüklerle karşı karşıya bırakmıştır. Hamas bu yükümlülükleri tek başına taşıyamayacağı için, tek başına değil El-Fetih ile koalisyon hükümeti (Birlik Vatani Hükümet) kurmayı düşünüyordu. Ancak Hamasın teklifini kabul etmeyen El-Fetih üyeleri kurulması öngörülen hükümete katılmayarak Haması, yalnız bıraktı. Buda Hamas hükümetinin karşılaştığı ilk engellerden biriydi.

İsrail, kurulan hükümetin bakan ve milletvekillerinin Batı Şeria ile Gazze arasındaki geçişlerini yasaklamış ve böylece yapılması gereken hizmetleri engellenmiştir. Bununla birlikte İsrail Hamasın bakanları ve birçok milletvekilini tutuklayarak sayı yetersizliğinden dolayı parlamentoyu etkisiz hale getirmiştir. Cumhurbaşkanı Mahmut Abbas, kendi yetkilerini genişletmiş, medya, dış ilişkiler, elçilikler ve güvenlik gibi önemli görevleri kendi kontrolüne almıştır. Abbas'ın bu tutumu Hamasın elini bağlayıp görevi yerine getirememesine neden oldu. Bununla birlikte Amerikan Kongresi, Filistin Anti Terör Yasası adı altında Hamas hükümetine yaptırımlar öngören bir yasa teklifini kabul etti. Yasa, hükümet veya hükümet dışı örgütlerin Hamas'ın kontrolünde olan veya Hamas'ın üyesi olduğu kurum ve sivil toplum kuruluşlarına yardım yapmasını engellemiştir. Aynı zamanda yasaı çiğneyen kurumlar terörü desteklemekle suçlanacaktır.⁸⁴

⁸³ Maha Abdulhādī, *Dirāsāt Al-Nizām Al-Siyāsī Al-Falastīniy B'ad Al-'İntihābāt*, Amman: Merkez Dirāsāt Al-Şarq Al-Avsat Yayınları, 2006, s.92.

⁸⁴ Macid Abūdiyāk, *T'asīr Al-Muşārake Al-Siyāsīye Lī Hamās 'Ala Birnāmiche Al-Siyāsī ve 'Alakātihe Al-Falastīniy e*, Al-Zaytūne Yayınları, 2007, s.5.

Hamasin karşılaştığı en büyük sorunlardan birisi de, El-Fetih hareketi ile iç çatışmaya düşürülmesiydi. Çıkan bu çatışmada yüzlerce Filistinli yaralanmış ve onlarcası da hayatını kaybetmiştir. Bu çatışma sonucunda Gazze’yi kardeş kanı dökerek ele geçiren Hamas halk nezdinde hem güvenilirliğini hem de saygınlığını yitirdi. Bu gelişmeler sonucunda Hamas ile El-Fetih, uzlaşmak için Filistinli esirlerin hazırladığı anlaşmayı kabul etti. Bu anlaşma, Hamasin; FKÖ ve İsrail arasında yapılan anlaşmalara saygı göstereceğine dair madde içerdiği için Hamas tarihinde yaşanan en büyük değişim olarak tarihe geçmiştir. Hamas bu anlaşmayla yıllardır kabul etmediği Oslo anlaşmalarını dolaylı da olsa kabul etmiş bulunmaktadır. Ancak Hamasin liderleri tarafından yapılan açıklamalarda “anlaşmalara saygı göstermek İsrail’i tanımak anlamına gelmiyor”⁸⁵ şeklinde yorumlanmıştır.

2.3.7. Hamas’ı Dışlama ve İktidardan Düşürme Politikaları

Seçim sonuçlarının etkileri uluslararası kamuoyunda oldukça büyük yankı uyandırmasının yanı sıra Hamas’a karşı başlayan tepkiler Hamas’ın dışlanmasına kadar varmıştır. Amerika, İsrail ve AB, çoğu Hamas üyelerinden oluşan hükümetle olan bütün siyasi iletişimlerini kesitiler. İsrail’in Filistin adına topladığı vergileri ve Filistin halkına gelen bütün maddi destekleri keserek Hamas hükümetini büyük bir krize soktular. Dışardan gelen yardımlarla geçinen Filistin halkı, tüm devletler tarafından uygulanan uluslararası ambargo ile karşı karşıya kalmıştır. Hamas demokratik bir şekilde seçimle iş başına geldiğinde Avrupa Birliği ülkelerinden yeni hükümetle diyalogun sürdürülmesini isteyenler varken, daha sonra AB Bakanlar Konseyi bir karar alarak bu ambargoya bir bütün olarak uyacağını belirtmiştir. Uygulanan bu ambargo Filistin’de bugün yaşanan birçok sorunun kaynağı konumundadır.

Ambargonun nihai hedefi olarak Hamas’ın İsrail’i tanınması ve daha önce FKÖ ile İsrail arasında yapılan anlaşmaları kabul etmesi amaçlanmıştır. Ancak Hamas’ın bir anda bunları kabul etmesi mümkün olmadığından asıl amaç, Hamas hükümetini dışlayarak İsrail’in müzakere etmeden tek yanlı eylemlerine devam etmesinin meşru

---

⁸⁵ Agk, s.6.

zeminini oluşturmaktı. Fakat bu arada tüm Filistinliler topluca cezalandırılarak onların da Hamas hükümetine karşı tepki göstermeleri beklenmekteydi.⁸⁶

Hamas hükümeti kurulduğu günden bu yana başta ABD ve Avrupa Birliği tarafından Filistin halkına uygulanan ambargolar nedeniyle memurlarına maaş ödeyememektedir. Hamas hükümetine ve daha önemlisi Hamas'ı işbaşına getiren Filistin halkına bu yolla dışardan ve içerden verilen mesaj şudur: "Eğer Hamas'ı desteklemeye devam ederseniz açlıktan ölürsünüz!"

İsrail, Hamas hükümetini düşürmek için, sadece ekonomik ve siyasi ambargo ile yetinmemiş, Filistin yönetimine ait bölgelere saldırılarını artırarak Haması silahlı çatışmaya çekmeye çalışmıştır. Bu şekilde Hamas, İsrail saldırılarına karşılık veremeyecek ve diğer örgütlerin İsrail'e karşı tepkileri engellenecek ve halk gözünde Hamasın saygınlığı düşecektir. Bunun yanında ABD, AB ve İsrail'in 2006 sonu ve 2007 başında Mahmud Abbas'ın liderliğindeki Fetih hareketine ekonomik ve askeri destek vermesi ise, Filistin'de iki ayrı yönetimin oluşmasına yol açmanın ötesinde, Filistinlileri bir iç savaşın eşiğine getirmiştir.⁸⁷

Hamas ve El-Fetih arasında başlayan iç karışıklık giderek yoğunluk kazanmış ve Filistin'de dökülen kardeş kanı, bunu fırsat bilen İsrail'in işine gelmiştir. İsrail'in Gazze şeridine yönelik askeri müdahalesi sonucunda Hamas Örgütü ve bunun yanı sıra Filistin halkı ağır bir darbe almıştır. Hamas hem siyasi hem ambargoların etkisiyle ekonomik olarak bu olumsuz gelişmeler karşısında kısmen de olsa baş edebilmiştir. Sonuç olarak İsrail ve ABD'nin isteklerine boyun eğmemiş, İsrail'i tanımamış ve Ortadoğu Dörtlüsünün şartlarını kabul etmemiştir.

2.4. SONUÇ

İsrail işgali altında yaşayan Filistin halkı yıllarca zulüm, işkence ve her türlü haksızlıklara maruz kalmıştır. İşgalden kurtulabilmesi, mültecilerin geri dönmesi,

---

⁸⁶ Va'il, S'ad, *Dirāsa Ḥavli Ḥisār Al-Ş'ab Al-Falastyniy ve Muḥāvalāt 'İşkāt Ḥukūmit Hamās*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları, 2006, s.46.

⁸⁷ Hālid Al-Harūb, *Siyāsit Hamās ve Fikrihe*, Ramallah: Merkez Al-Dirāsāt Al-Falastyniy Yayınları, 2007, s.89.

kendi kaderini belirlemesi ve bağımsız Filistin Devleti kurulabilmesi için, İsrail'e karşı direniş örgütleri çıkarılmıştır. Direniş örgütleri farklı ideolojilere ve görüşlere sahip olsa da tek amaçları vardır oda Filistin'i işgalden kurtarmaktır. Bu örgütlerin başında El-Fetih ve Hamas yer almaktadır.

1956 yılında Mısır'a yönelik üçlü saldırının ve İsrail'in Gazze Şeridini işgal etmesi üzerine Filistin halkı Arap ülkelerinden umutlarını kestiler. Kendi haklarını ancak kendi elleriyle alabileceklerini düşünen Filistin halkı, 1965 yılında El-Fetih Örgütü liderliğinde İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi başlatmışlardır. İsrail'e karşı direnişle ve düzenlediği eylemlerle Filistin halkının büyük desteğini kazanan El-Fetih en geniş halk kitlesi olan örgütlerin başında gelmeye başlamıştır. El-Fetih, Filistin halkının tek temsilcisi olan FKÖ'yü ulusallaştırmak ve devrimci bir örgüt haline getirmek için mücadelenin içine girmeye karar vermiştir. Şubat 1969 da El-Fetih, FKÖ'nün liderliğini devraldı ve Yaser Arafat FKÖ başkanı oldu.

El-Fetih FKÖ içine girdikten sonra İsrail'e karşı silahlı mücadele değil, daha çok barışçıl çözümlere başvurmaya başlamıştır. El-Fetih lideri ve aynı zamanda FKÖ başkanı Yaser Arafat uluslararası arenada Filistin toplumunun haklarını aramak için birçok girişimde bulunmuş ve birçok anlaşmaya imza atmıştır. Bu anlaşmalar sonucunda "Ulusal Filistin Yönetimi" kuruldu. Ancak bu sonuçlar El-Fetih örgütünün zayıflama noktasının başlangıcı olmuştur. Tüzüğünde tek amacı İsrail işgalinden Filistin toprakları kurtarmak ve Filistin devletini kuracağını belirten El Fetih, İsrail'e karşı direniş, uluslararası topluma karşı Filistin yönetiminin sorumluluğu ve İsrail ile barış sürecini yönetmek zorunda kalmıştır. El Fetih'in programı, hem içten hem de dıştan bir takım yıpranmalara, bozulmalara maruz kalması ve Filistin meselesinin Arap ülkelerinin öncelikli konular listesinin en altına düşmesi sonucunda cihat anlayışına dayalı bir programın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

El Fetih'in en büyük rakibi olarak 1987 yılında Şeyh Ahmet Yasin tarafından kurulan Hamas örgütünün kendisine belirlediği hedef, İsrail'i yok ederek kutsal topraklarda bir İslam devleti kurmaktır. Birinci intifada silahlı mücadelesiyle ön plana çıkan Hamas, hızlıca büyümeye devam ederek Filistin'de en etkili örgütlerden biri olmuştur. Hamas Örgütünün İsrail'e karşı direnişi, Gazze başta olmak üzere Batı

Şeria'ya kadar yayılarak genişlemiştir. Filistin'in 1948 yılında işgal edildiği eski tarihi haline geri döndürmeyi hedefleyen Hamas, barış görüşmeleriyle Filistin sorununun çözüme kavuşturulabileceği görüşüne karşı çıkmakta, barış görüşmeleri sonucu ortaya çıkan bütün anlaşma ve planları reddetmektedir.

Hamas ve El Fethin kuruluş ilkeleri ve hedeflerinde benzerlik görülse de her iki örgütün çakışan stratejileri görülmektedir. El Fetih, İsrail ile anlaşarak uluslararası toplum tarafında tanınan bir Filistin devleti kurmaya çalışmaktadır. Hamas ise, İsrail ile yapılan bütün anlaşmaları reddederek Filistin devleti silahlı mücadeleyle ve bütün Filistin topraklarında kurulmasını istemektedir. Bunun sonucunda Yaser Arafat liderliğindeki El-Fetih örgütü uluslararası düzeyde daha güçlü olmayı başarmışlar. Ancak El- Fetih Örgütünün İsrail'i dolaylıda olsa tanımış olması ve benimsediği mücadele yöntemiyle Filistin'in her hangi bir parçasını kurtarmayı başaramaması, Filistin halkının büyük bir kısmının güvenini kaybetmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda Filistin halkı Hamas yöntemini (cihat yolu) benimsenmeye başlamıştır. El Fethin içindeki fesat ve yıllarca İsrail ile yürüttüğü sonuçsuz müzakerelerden dolayı, Filistin halkı, El- Fetih Örgütü'nü bir nevi cezalandırarak Ocak 2006'da yapılan "Filistin Yasama Meclisi" seçimlerinde Hamas'ı iktidara taşımıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EL FETİH İLE HAMAS ARASINDAKİ SİYASİ ÇEKİŞME VE BU ÇEKİŞMEDE İSRAİL İLE MÜCADELE FAKTÖRÜ

3.1. GİRİŞ

Önceki bölümde gösterildiği gibi, zaman içinde Filistin siyasetinde iki örgüt öne çıkmıştır, El-Fetih ve Hamas. Bu iki örgütten 1960'lı yıllarda FKÖ içinde liderliği ele geçiren El-Fetih milliyetçi ve laik nitelikli bir örgütken, Hamas adeta Müslüman Kardeşler 'in Filistin kolu niteliğinde olup, dini söylemlere ağırlık veren bir örgüttür. Ortadoğu Barış Süreci konusunda farklı görüşlere sahip olan iki örgütten El-Fetih siyasi çözümü savunurken, Hamas retçi bir anlayışı tercih etmiştir. Ancak her iki örgütün de asıl hedefi, Filistin halkının haklarını aramak ve İsrail'e karşı mücadele ederek bağımsız ve demokratik bir Filistin Devleti kurmaktır. Ayrıca Filistin sorununda en temel mesele olan barış süreci hakkında, 2000'li yılların ortalarında Hamas'ın fikirlerinin törpülediği ve barış sürecinde gerçekleşen anlaşmalarla kurulan Filistin Otoritesi'nde yönetime katılmak istediği gözlemlenmiştir.

Hamas ve El-Fetih arasında fikir ayrılıkları ve daha da kötüsü ABD, AB ve İsrail'in 2006 sonu ve 2007 başında Mahmud Abbas'ın liderliğindeki Fetih hareketine ekonomik ve askeri destek vermesi ile Filistin'de iki ayrı yönetimin oluşmasına yol açmanın ötesinde, Filistinlileri bir iç savaşın eşiğine getirmiştir. Gazze'de Hamas, Batı Şeria'da ise El-Fetih hâkimiyetini ilan etmiş ve otoritelerini kurmuşlardı.

Hamas'ın Filistin Otoritesinde yönetime katılma tecrübesi sırasında birlik hükümeti kurulması gibi olumlu gelişmeler yaşandıysa da bir bütün olarak süreç iki tarafın ayrılığı ile sonuçlanmıştır. El Fetih-Hamas ayrışması bir iktidar mücadelesi olduğu kadar, özellikle barış sürecine ilişkin iki grup arasındaki ideolojik farklılıkların, dış güçlerin karışmasının ve bölgesel güç dengelerinin de etkili olduğu karmaşık bir mücadeledir.

Bu bölümde sırasıyla El-Fetih ile Hamas arasında ilişkilerin tarihsel gelişimi, 1990'lı yıllar boyunca aralarındaki ilişkiler, 2005-2006 seçimleri süreci, bu süreçte yaşananlar ve ayrılma sonrası tekrar anlaşma çabaları ele alınacaktır. Bu çerçevede uzunca bir süre farklılıklarına rağmen bir şekilde uzlaşmaları, 2006'da bir süre yakınlaşmaları, ancak daha sonra ayrılığa düşmeleri, anlaşmazlığın temel nedenleri gösterilmeye çalışılacaktır. Son olarak da her iki örgütün barışı süreci, tek ve iki devletli çözüm ve Filistin'in üye olmayan gözlemci devlet statüsü kazanması ile ilgili tutumlarına incelenecektir.

3.2. HAMAS VE EL-FETİH ÖRGÜTÜ'NÜN İLİŞKİLERİNDEKİ TARİHİ SÜREÇ

El-Fetih Hareketi, 1967 savaşıdan sonra Filistin Kurtuluş Örgütü'nün zirve noktasına ulaşmış olmasına rağmen, zamanla kademeli olarak Filistin için mücadele programında siyasi çözüme yönelme yönünde değişiklikler yaptı. Zira önce Filistin'i denizden nehre kadar tamamen kurtarmaya çağırırken sonra 1967 ve 1973 yıllarında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 242 ve 338 sayılı kararlarını tanıdı. Bunu ise Filistin'in tarihi topraklarından kurtarılan herhangi bir parçasında bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasına, siyasi barış müzakerelerine katılmaya ve 1967 işgal topraklarında bir devlet kurulması fikrinin kabul edilmesine çağrıda bulunduğu 1988 yılındaki Cezayir toplantısında yaptı. Bu gelişme ortamında Hamas Hareketi, birinci ayaklanmanın patlak vermesiyle eş zamanlı şekilde harekete geçerek 33 maddeden oluşan kuruluş sözleşmesinden sonra Filistin'in denizden nehre kadar kurtarılmasına, kısmi çözümün, barış ve müzakere yollarının kabul edilmemesine, barış ilkesinin kabul edilmemesine ve reddedilmesine çağrıda bulunan programını açıkladı.⁸⁸

Hamas Hareketi'nin kurulması sonrasında bu örgütle Fetih Hareketi arasında patlak veren anlaşmazlığın birinci döneminin 1991 yılından 2004 yılına kadar gerçekleştiğini ve bu dönemdeki anlaşmazlığın resmiyete dökülmediğini, sadece fiili şekilde kendisini gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu dönemde Fetih Hareketi ve FKÖ'nün başında Başkan Yaser Arafat vardı. Bu dönemdeki anlaşmazlık siyasi anlaşmazlık

⁸⁸ İmād Şalaḥ Al-Dīn, "Maşīr Al-'Alaqa Beyne Fetih ve Hamās ve Taṭavrātiha Al-Mustaḫbaliye", *Al-Ḥivār Al-Mutamadin Dergisi*, 13.10.2008, Sayı: 2433.
<http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=150010>, (Erişim: 12.04.2013).

niteliğindediydi ama Filistin Otoritesi'nin ana yaklaşımı başlamış bulunan barış sürecini engelleyebilecek herhangi bir olayın çıkmasını engelleme yönündeydi. Diğer bir ifadeyle anlaşmazlık temel siyasi konularla ilgili olmasına rağmen, resmi bir şekilde ortaya çıkması ve iki tarafın görüşlerini şiddet kullanarak diğerine kabul ettirmeye çalışması önlenmişti.

Bu döneme, o zaman yaşayan liderler Yaser Arafat ile Ahmed Yasin arasındaki mutabakat sayesinde Filistin Yönetimini idare eden Fetih Hareketi ile Hamas Hareketi arasındaki bir tür mutabakatın yaşanması damgasını vurdu. Ayrıca Hamas Hareketi, Filistin Yönetimi'nin ve Fetih'in barış projesine ve uluslararası haklara ilişkin tutumunu anlayışla karşılarken Fetih Hareketi de uluslararası haklara ve Filistin devletinin kurulmasına yanıt vermesi için bir baskı aracı olması bakımından Hamas Hareketi'nin İsrail'e yönelik silahlı direnişini ve eylemlerini anlayışla karşılamaktaydı. Fetih Hareketi ve Hamas'ın görüşlerinin farklı olmasına rağmen Hamas'ın hareketi kurucularından Şeyh Ahmed Yasin aracılığıyla geçiş programını 1967 yılı işgal topraklarından tamamen çekilmek ve Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkının sağlanması şeklinde sunmuştur. Bunun sonucunda iki hareket arasındaki ilişkilerin, makul bir seviyede kalmasına ve her iki tarafın diğer tarafı Filistin arenasındaki siyasi varlığını ortadan kaldırmayı düşünmemesine neden olan başka bir etkidir.⁸⁹

Fetih ile Hamas arasındaki ilişki, birinci intifada döneminde tek ulusal liderlikle koordinasyon kurma seviyesinde başladı. Fetih Hareketi, Hamas Hareketi ile diyalog başlatarak ilk adımı atan taraf oldu. Böylece ortak etkinlikler ve çalışmayla ilgili konularda koordinasyonun kurulduğu bu dönemde başarılı oldu. Böylece iki taraf, birçok sorun ve problemi çözerek anlaşmazlıkları aşabilecekleri kanaatine vardılar. 1991 yılına kadar olan bu döneme bir tür anlaşma ilişkisi damgasını vurdu veya hiç değilse iki taraf arasında gerilimin ve anlaşmazlığın yaşanmadığı sakin bir dönem oldu.⁹⁰

---

⁸⁹ Agm, s.3.

⁹⁰ İmād Al-Fellūcī, *Darb Al- 'Aşvāk, Hamās, Al- 'İntifāda, Al-Sulṭa*, Ramallah: Dār Al-Şurūk Yayınları, 2003, s.51-53.

Hamas, 1991 yılındaki El Fetih'in yöneldiği uzlaşma sürecine katılmayı reddetti. Diğer bir deyişle İsrail'e karşı nasıl mücadele edileceği, Filistin'in haklarının hangi yöntemle elde edileceği gibi derin bir siyasi mesele iki hareket arasındaki anlaşmazlığın merkezine oturdu. Sonra Hamas ve Fetih arasındaki gerilim tırmanarak adam kaçırmaya, tehdit ve evlere ateş açma boyutuna dayanmıştır. Ardından bu anlaşmazlık, İslami Hareketi'nin ileri gelen şahsiyetlerinin ve Arap parlamento üyelerinin katıldığı büyük uzlaşma komisyonu yoluyla frenlenmiştir.

1993'te Filistin Ulusal Yönetimi'nin kurulmasından sonra Hamas içerisinde iki akım ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan birisi Filistin Ulusal Yönetimi ile görüşülerek yönetim katılmaya çağırırken diğer akım ise yönetimle çatışmaya girilmesi, başarısızlığa uğratmak ve zor durumda bırakmak için çalışılmasına çağrıda bulunmaktaydı. Her ne kadar Filistin ulusal meselesine yaklaşım ve buna çözüm bulunması hususunda iki görüş arasında büyük anlaşmazlık ve iki görüşün anlaşmazlığı yüzünden gerçekte taraflar arasında bazı sınırlı kanlı sürtüşmeler olsa da anlaşmazlık derinleşmemiştir.⁹¹

1995 yılı sonlarında İki taraf arasında görüşmeler yapıldı. Filistin Otoritesi, o zaman Hamas'ın 1996 yılı başlarında yapılan parlamento seçimlerine katılması için büyük çaba harcadı. Ancak Hamas, seçimlere katılmayı reddetti. Hamas Örgütünden, İmad el-Feluci, İsmail Heniye, Halid el-Hindi ve Said el-Nemruti, o zaman Filistin Yönetimi'ne dahil olmaya çalışan kişiler arasındaydı. Bu kişiler, seçimlere aday oldular. Fakat insanların şiddetli şekilde boykot yapılması çağrısında bulunmasından dolayı İmad el-Feluci dışında hepsi seçimlerden geri çekildiler. Ayrıca Dr. Mahmud Zahar seçimlere katılmaktan yanaydı.⁹² Böylece taraflar arasındaki ilişkiye çatışma ve gerilim hâkim oldu. Ancak Eylül 2000 yılındaki Aksa ayaklanmasından sonra ortak eylemlerde bulunma noktasına varacak şekilde direniş ve askeri eylem de dâhil görüşmelerin ve işbirliğinin yapıldığı yeni bir dönem başladı.

Hamas ve Fetih arasındaki siyasi ve pratik bakış açısındaki anlaşmazlığının ikinci aşamasına gelirse, 2004 yılında Arafat'ın ölümünden sonra Filistin Kurtuluş Örgütü,

⁹¹ Şalah Al-Dîn, "Maşîr Al-'Alaka Beyne Fetih ve Hamâs ve Taṭavrâtiha Al- Mustakbaliye", s.5.

⁹² Muhsin Sâlih, "Tecrubet Al-Ḥivâr Beyne Fetih ve Hamâs 'Ayne 'Al-Muşkile ?", *Al-Cazîre*, 06.09.2008, <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/C8518609-168D-49AE-A26F-E421CC9E75AB.htm#0>, (Erişim: 29.05.2013).

Filistin Otoritesi ve Fetih Hareketi'nin başına yeni liderliğin gelmesi için çaba harcadı. Mahmud Abbas'ın başını çektiği yeni liderlik, müzakerelerin Filistin-İsrail anlaşmazlığın çözümü için tarihi ve stratejik bir seçenek olduğunu, (İsrail'in) tanınması, şiddetin ve terörün bırakılması ve önceki anlaşmalara bağlı kalınması gerektiğini dillendirmeye başladı. Fakat Hamas, Haziran 1967 yılı işgal topraklarının tamamında bağımsız bir devletin kurulması ve Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkının sağlanmasına ilişkin geçici çözüme çağrıda bulunmakla birlikte İsrail'i tanımama konusunda tutumunu değiştirmede.

2005 yılındaki seçimleri kazanarak Filistin yönetiminin başına geçen Mahmut Abbas, Hamasın FKÖ çatısı altına girmesi ve Filistin yönetimine katılması için büyük çapa harcadı. Mahmut Abbas, Filistin'deki diğer örgütlerle tek bir siyasi programda anlaşmak için 15.03.2005 tarihinde Mısır'da toplanarak Kahire Deklarasyonu'nu imzalamıştır. Bu Deklarasyona göre, 2005 yılının sonuna kadar İsrail ile ateşkes yapılması, demokratik sürecin desteklenmesi, bütün örgütlerin katılımıyla yerel seçim ve parlamento seçimlerinin düzenlenmesi kararı alınmıştır.⁹³

Hamas'ın siyasi sürece katılımı ancak uzun tartışmalardan sonra gerçekleşebildi. Örgüt seçime konusunda ikiye bölünmüştü. Hamas içinde iki grup uzun süren tartışmalarla bir durum değerlendirilmesi yaptı. Filistin'de ekonomik koşulların kötüleşmesi, yönetimdeki finansal bozukluk ve idari çürüme, artan işsizlik, büyüyen borçlar ve güvenlik sorunları, Hamas'ı daha esnek bir siyasi yaklaşım göstergesi gereğine inandırdı. Ya ellerini taşın altına koyacaklar ya da sorumluluktan kaçacaklardır. İkisini de ciddi sorunları olacaktı. Bunun sonucunda siyasete katılmaya karar verdi.

Hamas 2005 yılında dört aşamalı olarak gerçekleştirilen yerel seçimlere katıldı. Gazze Şeridi'nde ve Batı Şeria'da yapılan ilk yerel seçimler, Hamas Örgütü'nün zaferiyle sonuçlandı. Yerel seçimlerin sonuçları Hamas'ın siyasi etkinliğini ve gücünü belirlerken, El Fetih'in ne kadar gerilediğini ve zayıfladığını da ispatlamıştır. Hamas'ın büyük zaferinden tedirgin olan ve parlamento seçimlerini de kaybedeceğini düşünen El Fetih, 2006 yılında düzenlenmesi gereken parlamento seçimlerinin ertelenmesini istemiştir. Ancak Mahmut Abbas, seçimlerin

---

⁹³ Teysir Azam, *Al-Tecrîbe Al-Siyāsīye Lî Harakîti Hamās*, Nāblus: Cāmi'at Al-Nacāh Yayınları, 2007, ss.136-137.

ertelenmeyeceğini ve sonuçlar ne olursa olsun parlamento seçimlerinin planlanan tarihte düzenleneceğini ısrarla belirtmiştir. Buna karşılık Hamas, seçimlerin ertelenmesi halinde 2005 Kahire Deklarasyonu'ndan vazgeçeceği ve İsrail ile ateşkese son vereceği uyarısında bulunmuştur.⁹⁴

Düzenlenen 2005 seçim kanununa göre, 25 Ocak 2006 tarihinde Parlamento seçimleri başladı. Yapılan parlamento seçimlerinde Hamas, Mahmud Abbas'ın partisi El-Fetih'in uzunca zamandır süren hâkimiyetine son verdi. Seçimleri kazanan Hamas, Milli Ortak Hükümet kurmak için El-Fetih ve diğer örgütlerle görüşmeye başladı. Hamas'ın FKÖ'nün Filistin'in tek meşru temsilcisi olduğunu kabul etmemesi, Hamas Hükümeti'nin ve Mahmut Abbas'ın siyasi programlarındaki çelişkiler, El Fetih'in seçim sonuçlarını kabullenmemesi ve hükümete girmeyi reddetmesi gibi farklı nedenlerden dolayı ortak hükümet kurulamadı. Bu sorunu çözmek için araya giren Mısır ve Katar Hükümetleri, uluslararası toplum tarafından makul görünen ortak bir hükümetin oluşturulması için büyük çaba sarf etmişlerdir. Fakat bütün çabalara rağmen Hamas, sorumluluğu üstlenerek hükümeti tek başına kurmak zorunda kalmıştır. El-Fetih ise, seçimleri kaybettiren yanlışlıklarını düzeltme ve Hamas'ı kendi kaderine bırakma kararı almıştır.

İsmail Haniye önderliğinde yemin ederek göreve başlayan Hamas Hükümeti'nin karşılaştığı en büyük sorun, kendi seçim programlarının Mahmut Abbas'ın siyasi programından farklı olmasıdır. Filistin başkanlık programı, müzakerelerin Filistin sorununun tek çözüm aracı olduğunu ve Orta Doğu dörtlüsünün şartlarının kabul edileceğini önermiştir. Hamas Hükümeti'nin programı ise, sadece uluslararası toplum tarafından alınan kararlara saygı gösterileceğini, ateşkese karşılık geçici çözümün kabul edileceğini, Orta Doğu dörtlüsünün şartlarının kabul edilmeyeceğini ve İsrail'e karşı silahlı mücadelenin devam ettirileceğini öngörmüştür. Bu iki kurumun siyasi programlarındaki çelişkiler iç şiddetin artmasına, Filistin'in ambargoya maruz kalmasına, El-Fetih ve Hamas arasındaki anlaşmazlığın derinleşmesine neden olmuştur.⁹⁵

---

⁹⁴ Age, s.152.

⁹⁵ Şakir Abu Fâhîr, *kıra 'e Nakdiye Fî Tecribet Hamâs ve Hükümetihe 2006-2007*, Beyrut: Merkez Dirâsât Al-Zaytûne Yayınları, 2007, s.65.

14 Mayıs 2006 tarihinde Filistin halkına uygulanan ambargo ve iç gerginliğin artmasının ardından, Fetih ve Hamas arasındaki anlaşmazlığa son vermek isteyen Filistinli esirler, Ulusal Uzlaşma Metni hazırladılar. Ancak bu belge İsrail ile silahlı mücadelenin sadece 1967 sınırları içerisinde olacağını ve FKÖ'nün Filistin halkının tek meşru temsilcisi olduğunu belirten maddeler içerdiği için Hamas tarafından kabul edilmemiştir. Mahmut Abbas ise, uzlaşma metni hiçbir değişikliğe uğramadan on gün içerisinde Hamas ve diğer örgütler tarafından kabul edilmezse halk oylamasına gideceği tehdidinde bulunmuştur. Filistinli örgütler, bu sorunu çözmek için uzlaşma metninde düzeltme yaparak tarafların kabul etmesini sağlamıştır. Ancak Orta Doğu dörtlüsü, kurulması öngörülen ortak hükümetin kendi şartlarını kabul etmediği sürece ilişki kurmayacakları duyurusunda bulunmuşlardır. Diğer taraftan, Hamas ve El-Fetih de dışişleri, maliye ve içişleri gibi önemli bakanlıkların dağılımında anlaşma sağlayamadılar.

Aralık 2006'da İstihbarat biriminde çalışan Baha Baluşa'nın dört çocuğunun öldürülmesi, Hamas'ın başbakanı İsmail Haniye'nin konvoyuna saldırı düzenlenmesi ve iki örgütün karşılıklı suçlama ve tehditleri gibi üzücü olaylar El-Fetih ve Hamas anlaşmazlığını daha da derinleştirmiştir.⁹⁶ Hamas'ın lideri Halit Meşal ve Mahmut Abbas, Ocak 2007'de Suriye'de toplanarak iki örgütün uzlaşmaları ve aralarındaki anlaşmazlığa son vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Fakat bütün çabalara rağmen her iki lider, El-Fetih ve Hamas arasındaki karşılıklı suçlama, suikast, adam kaçıрма ve silahlı çatışmalara son veremediler.⁹⁷

El-Fetih ve Hamas'ı uzlaştırmak için araya giren Suudi Arabistan kralı 06.02.2007 tarihinde iki örgütün liderlerini Mekke'ye davet etmiştir. İki gün süren görüşmelerin ardından Mahmut Abbas ve Halit Meşal, Mekke anlaşmasını imzaladılar. Anlaşma, Filistinli kardeşlerin birbirlerine silah doğrultmalarının yasaklanmasını, aralarındaki anlaşmazlığın tek çözümünün diyalog olduğunu ve ortak hükümetin kurulmasını öngörmüştür. El-Fetih ve Hamas Mekke anlaşması gereğince ortak hükümeti kurmuşlardır. Mahmut Abbas, iki örgütün arasındaki

⁹⁶ Hasan 'İbhis, *Şir'a Al- 'İrādāt : Al-Sulūk Al- 'Amnī Lī Fetih ve Hamās ve Al- 'Aṭ rāf Al-M'aniye*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları, 2007, s.30.

⁹⁷ Age, ss.35-36.

ilişkileri daha da güçlendirmek için Hamas'ın Amerika ve AB terör listesinden kaldırılmasını talep etmiştir.

El-Fetih ve Hamas arasındaki bu yakınlaşma ve olumlu ilişkiler bir aydan fazla sürmemiştir. Hamas ve El-Fetih tarafından seçilen içişleri bakanın talimatlarının güvenlik birimleri tarafından yerine getirilmemesi, Gazze sokaklarında silahlı çatışmaların olması, karşılıklı suçlama ve tehditleri yeniden başlatmıştır. Mısır ve diğer Arap ülkeleri, Filistinli kardeşler arasındaki anlaşmayı kurtarmak için büyük çaba harcamıştır. Ancak iki örgütün askeri kanatları ve güvenlik birimleri arasında çıkan silahlı çatışmalar sonucunda Hamas, 14.06.2007 tarihinde Gazze Şeridi'ndeki tüm kamu kuruluşlarında kontrolü ele geçirmiştir. Hamas'ın bu eylemi, El-Fetih tarafından darbe olarak adlandırılmıştır. Filistinli kardeşler arasında çıkan bu kanlı çatışmalardan sonra İsrail tarafından coğrafi olarak bölünen Batı Şeria ve Gazze'de iki ayrı hükümet ve yönetim oluşturulmuştur. Bunun ardından Mahmut Abbas'ın Hamas ile tekrar uzlaşması için şartlarını öne sürmüştür: Hamas'ın darbeden vazgeçmesi, Filistin yönetimini ve FKÖ'yü tek meşru temsilci olarak tanınması, yeni seçimlere gidilmesini kabul etmesi ve Filistin halkından özür dilemesi. Buna karşılık Hamasın lideri Halit Meşal ise, FKÖ'nün yeniden yapılandırılması, silah karmaşasına son verilmesi, güvenlik teşkilatının sadece vatana hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırılması ve ortak hükümetin kurulması şartıyla Gazze'yi eski haline dönüştüreceğini belirtmiştir.⁹⁸ 2007 yılından bugüne kadar yapılan pek çok uzlaşma görüşmelerine rağmen iki örgütün arasındaki anlaşmazlıklara ve karşılıklı suçlamaya son verilememiştir.

3.2.1. El-Fetih Ve Hamas Örgütleri Arasındaki Çatışma ve Bölünme

Hamas'ı bir terör örgütü olarak kabul eden ABD ve AB halkın oylarıyla demokratik bir şekilde yönetime gelen bu otoriteyi kabul etmediler. Mahmud Abbas ve İsmail Haniye, yönetimde birlik kurma anlaşmasını duyurdular; ancak müzakereler, yeni oluşturulacak kabinenin İsrail'e karşı nasıl bir tavır sergileyeceği konusunda kilitlendi. El-Fetih Örgütü İsrail'in yanı başında bir Filistin devletinin kurulabileceğini savunurken Hamas İsrail'in var olma hakkını reddediyordu. Bu

⁹⁸ Ahmed Mıslıh, "Al-Şaytara Al- 'Askeriye Lī Hamās 'Ala Kıta Gazze Al-'Aşar ve Al-Mahātır", *Siyāsāt Dergisi*, Sayı:3, 2007, s.89.

görüş ayrılığı Gazze sokaklarında kitlesel eylemlere dönüştü hatta birçok yerde şiddetli çatışmalar yaşandı. El-Fetih'e bağlı güvenlik güçleri Gazze'yi kontrol etmek amacıyla çok sayıda adamını sokağa döktü. HAMAS'a bağlı gruplar ise bu durumu kendi güçlerine bir meydan okuma ve El-Fetih'in kendilerini sindirme politikası olarak algıladılar. Bu olaylarda üst düzey bir El-Fetih yetkilisinin öldürülmesinden sonra ise çatışmalar kontrolden çıktı. Bazı bölgelerden küçük çaplı çatışma haberleri gelirken bazı yerlerde ise neredeyse küçük çaplı savaşlar yaşanmaya başladı.

Gazze'de Filistinli gruplar arasındaki çatışmalar sürerken, İsrail tankları 6 ay aradan sonra yeniden Gazze Şeridi'ne girdi. Ekim 2006'da Mısır ve Katar arabuluculuk yaparak bakanlarını bölgeye yolladı. Bölgedeki birtakım Filistinli gruplar (İslami Cihad ve Filistin'in Özgürlüğü Halk Cephesi) , iki grup arasındaki anlaşmazlıkların sona ermesi için arabuluculuk yaptılar. Müzakereler sonucunda Hamas ve El-Fetih, bir birlik hükümeti kurma yolunda uzlaşmaya vardılar. Abbas devam eden krizin aşılabilmesi için seçimlerin yenilenmesi çağrısında bulundu.⁹⁹

Bütün bu gelişmelerin yanı sıra, Hamas'ın ayrı bir yapılanmaya gitmesinde Dahlan ve ekibinin yıllardır Gazze'de Hamas'a karşı ciddi bir sindirme politikası yürütmesi önemli bir rol oynamıştır. 46 yaşındaki Albay Dahlan özellikle ABD ve İsrail ile iyi ilişkiler içerisinde olmakla suçlanmaktaydı. Oslo süreci ile birlikte Dahlan'ın liderliğinde kurulan güvenlik güçlerinin CIA ve İsrail tarafından yetiştirilmesi bu iddiaların güçlenmesine yol açmıştır. Nitekim ABD ve İsrail Arafat sonrası dönemde Dahlan'ı Fetih'in başına getirilmesi için desteklemiştir. El Fetih'in son kongresinde merkez komiteye seçilen Dahlan'ın HAMAS üyeleri ile yaşadığı kanlı çatışma hatırlanacak olursa, kişisel düzeyde de iki tarafın liderleri arasında ciddi bir husumet olduğu ortaya çıkacaktır.¹⁰⁰

Mahmut Abbas'a ait güvenlik güçlerinin kullandığı yerleri Hamas güçleri de kullanmak isteyince Şubat 2007'de iki grup arasındaki bu çatışmalar Gazze'de yoğunlaşmaya başladı. Bu zaman zarfındaki görüşmelerde, Hamas ile El-Fetih Mekke'de bir anlaşmaya vardı ve bu anlaşma büyük bir umut doğurmuştur. Filistin İsrail barış sürecinde daha etkin bir rol oynamak isteyen ve Mekke anlaşmasını

⁹⁹ İbhis, *Şir'a Al- 'İrādāt : Al-Sulūk Al- 'Amnī Lī Fetih ve Hamās ve Al- 'Aṭ rāf Al-M'aniye*, s.75.

¹⁰⁰ Agk, s.85

Ortadoğu dörtlüsünün şartları gerçekleşmesinde ilk adım olarak gören Avrupa Birliği, kurulacak olan ortak hükümetle ilişki kuracağını ve Filistin yönetimine uygulanan etkili yaptırımları kaldıracağını belirtmiştir. İsmail Haniye ve kabinesi istifa etti, fakat Abbas Haniye'yi yeniden atadı ve o da yeni bir Filistin hükümetinin kurulabilmesi için çalışmaya başladı. Ancak İsrail Gazze'ye yönelik saldırılarına kararlılıkla devam edeceğini deklare edince Hamas, daha önce Abbas söz vermesine rağmen, bu ülkeye karşı roket saldırılarını durdurmayacağını açıkladı. 2007 yılının Haziran ayında Gazze'de çatışmalar başladı ve Hamas'ın Gaze Şeridi'nin kontrolünü el-Fetih'ten almasıyla sonuçlandı. Geriye el-Fetih'in kontrolünde, işgal edilmiş Batı Şeria kaldı. En az 100 kişi bu çatışmalarda hayatını kaybetti. Abbas Filistin hükümetinin görevine son verdi ve olağanüstü hal ilan etti.

3.2.2. El-Fetih ve Hamas Örgütleri Arasındaki Anlaşmazlığın Nedenleri

Yukarıda anlatıldığı gibi, Hamas'ın Ocak 2006'daki seçimi kazanması ve hükümeti kurmasından sonra El Fetih-Hamas anlaşmazlığı derinleşmiştir. Haziran 2007, hükümetin feshi ve Hamas'ın Gazze'deki hâkimiyeti ile zirveye ulaşmıştır. İki Hareket arasındaki anlaşmazlığın nedeni hakkında yapılan birçok analiz vardır. Özellikle bu analizler, iki tarafın anlaşmazlığı çözmek için çatışmaya ve silah kullanmaya başlamasından sonra daha da artmıştır.

Kimileri bu anlaşmazlığın arkasındaki nedenin iki hareketin programının arasındaki farklılık olduğunu, kimileri bunu Filistin yönetimi üzerinde yapılan siyasi bir çatışma olduğunu ve kimileri de başka nedenlerin olduğunu söylemektedir.

Nitekim Fetih ve Hamas Hareketi arasındaki ilişki, yirmi yıllık bir zamandan fazla devam eden karmaşıklıklar ve çekişmelerle dolu uzun bir tarihe sahiptir. İki Hareketin aralarındaki anlaşmazlığın tarihinin incelenmesi sonucunda, bu anlaşmazlığın kökünün Fetih Hareketi'nin milliyetçi-laik niteliği, Hamas'ın ise Müslüman Kardeşler Cemaati'nin adeta Filistin versiyonu olması ile yakın bağlantısı olduğu söylenebilir. Çünkü her iki harekete mensup liderlerin içinde buldukları hareketin niteliğine bağlı olarak farklı ortamlarda yetiştikleri, farklı kişisel tecrübeler kazandıkları ve bu kişisel farklılıkların iki hareketin arasındaki sorunun şiddetini

arttırdığını ve derinleştirdiğini söylememiz mümkündür. Yine iki örgütün mensuplarının partisel taassupçuluğu, anlaşmazlığın şiddetini arttırmış ve bu anlaşmazlığın devam etmesini sağlamıştır.¹⁰¹

Bu nedenlerin başında ideolojik anlaşmazlık gelmektedir. İdeoloji, kainat, hayat ve insanı açıklayan bilimsel bir format ve daha sonra ortak bir anlayış üzerinde birleşen bir grup insanın siyasi ve ekonomik nizamını formüle etmekse dünyadaki tüm ideolojiler için çıkarların birleşmesi eylemi mevcut olup, sonunda yönetim ve otoriteye ulaşmak için kutuplaşma etkisi yapmaktadır.

Bu düşünceyi Hamas Hareketi'ne uygularsak, Hamas dini bir ideolojiye sahip olup dini temsil ettiğine göre fiili uygulamaları, bu noktadan hareket edecek, yaptığı her şey doğruyu temsil edecek ve kendisine karşı çıkan herkesi, cemaatten ve dolayısıyla Allah'ın şeriatından çıkmış olarak görecektir.¹⁰²

Anlaşmazlığın ikinci nedeni ise Hamas Hareketi'nin Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak tanımaması, laik olması ve bazı inançsal nedenlerden dolayı ona katılmayı reddetmesinde ortaya çıkmaktadır. Yine iki tarafın başvuracağı ulusal kararları benimseme mekanizmalarını, yönetimin barışçıl görüşme mekanizmasını ve Filistin halkını temsil etmenin meşruiyetini belirleyecek kurumsal bir referansın olmaması, farklı, çelişkili ve çatışan siyasi programa göre iki hareket arasındaki anlaşmazlığın ve çatışmanın devam etmesini sağlayan nedenlerdendir. Siyasi ve manevi bir varlık olarak Filistin Kurtuluş Örgütü'nün rolünün marjinalleşmesi, 40 yıldan fazla bir zamandır Fetih Hareketi'nin kontrolünde olması ve kurumlarının yönetimle iç içe girmesi, sorunun şiddetini arttırmıştır. Ayrıca FKÖ, farklı tüm halk kesimlerini temsil edecek seçilmiş bir ulusal Filistin meclisini oluşturamamaktadır. FKÖ, Filistinlilerin farklı tüm halk kesimlerini temsil edecek seçilmiş bir ulusal Filistin meclisini oluşturacak gücü olmamasının yanı sıra mevcut meclis, uzun yıllardan beri etkinliğini ve rolünü kaybetmiş olup 1996 yılından beri yeni bir meclis ve yürütme komitesi seçilmemiştir.¹⁰³

¹⁰¹ Seleme Abdulganî, “İşkâliyet Al-‘Alâka Beyne Harekit Fetih ve Hamâs”, *Tesâmuh Dergisi*, Sayı: 27, 2009, s.30.

¹⁰² Agm, s.30-31.

¹⁰³ Muhsin Sâlih, “Al-Şar‘aye Al-Falastyniye Al-Mustabâha Merkez Dirâsât Al-Zaytûne, 08.10.2008, <http://www.alzaytouna.net/permalink/4676.html>, (Erişim: 10.05.2013).

Hamas Hareketi'nin Filistin Yönetimi'ne paralel olmak üzere İsrail'in 2005 yılında çekilmesinden sonra tam olarak Gazze'de bir güç oluşturmaya çalıştı. Buna ilaveten tarafların, Hamas'ın Gazze Şeridi'nin işlerinin idare edilmesi önerisi üzerinde aralarında bir anlaşmaya varamamaları ve Fetih Hareketi'nin FKÖ'nün en üst referans olarak bir yönetimin bulunmasına Hamas'ın karşı çıkması sonucunda iki hareket, demokratik yöntemle krizi idare etmekte başarısız oldular. Bu durum, demokratik yöntemin ve ötekini kabul etme düşüncesinin yokluğunda işlerin daha da karmaşıklaşmasına neden oldu.¹⁰⁴

Her iki hareketin siyasi programlarının farklı olması, uluslararası ambargonun devam etmesi ve yardımların engellenmesi, ulusal birlik hükümetinin başarısızlığına ve diğerinin bu hükümete kurşun sıkmak üzere askeri hâkimiyetin oluşmasına neden oldu. Bu durum, Filistin arenasının kaos ve karışıklık yüzünden trajedik bir ortama girmesine neden oldu. Meydana gelen kutuplaşmaların sonucunda ise iki hareket arasında çatışmaların yaşanmasına yol açtı. Sonunda Hamas Hareketi, Gazze Şeridi askeri hakimiyet ve Filistin Yönetimi Batı Şeria üzerinde hakimiyet sağladı. Böylece siyasi ve coğrafi bir bölünmüşlük meydana geldi. Bu ise Filistin'in on yıllara dayanan mücadele tarihindeki en kötü şey idi.

Anlaşmazlığın diğer nedenlerinden biri de Fetih Hareketi'nin yönetimde tek başına kalması ve Hamas Hareketi'nin seçimlere girerek yönetime hâkim olması ve aslen tanımadığı Oslo Anlaşması'nın çatısı altında tek taraflı hükümet kurmasıdır. Ayrıca Hamas'ın FKÖ'nün alternatifi olmaya çalışması da anlaşmazlık nedenlerinden biri olarak durmaktadır.¹⁰⁵ Bu da taraflar arasında yetkiler üzerindeki anlaşmazlığın başlangıcını oluşturdu. Bunların aynı sıra işgalin, ambargo uygulaması, uluslararası toplumun önceki seçimlerin sonuçlarını onaylaması, kabul etmemesi ve şeffaflığını kabul etmesi en sonunda iki hareketin, etki ve tepki anlamında birçok hataya düşmesine neden oldu.

Fakat anlaşmazlığın arka planda hep mevcut olan temel neden, her iki hareketin projesinin birbiriyle çelişmesi ve ideolojik referansla olan bağlantısıdır. Her iki hareket, farklı ve çelişkili ideolojik ve fikri noktalara istinat etmektedir. Birisi

¹⁰⁴ Abu Fâhîr, *kıra`e Naqdiye Fî Tecribet Hamās ve Hükümetihe 2006-2007*, ss.68-69.

¹⁰⁵ Mâcid Keyâliy, *Al-Sir'a 'Ala Al-Siyāse ve Al-Sulṭa Fî Al-Saḥa Al-Falastyniye*, Birleşik Arap Emirlikleri: Merkez Al-Dirāsāt Al-'İstrāticiy Yayınları, 2009, s.15.

Filistin'in denizden nehre kadar İslami vakıf arazisi olması ve dünyevi siyasi referansların bu hususta hiç bir anlam ifade etmemesi gibi dini noktadan hareket ederken diğeri ise Filistin toprakları üzerinde iki devletli seçeneğe ve kapsamlı bir barış içerisinde İsrail ile bir arada yaşamaya çağırın barış çözümlerini benimsemektedir.

Son olarak en az yukarıda belirtilen hususlar kadar taraflar arası ilişkileri etkileyen olgu da Filistin'deki anlaşmazlıkların, Arap dünyasındaki anlaşmazlıklardan etkilenmesidir. Arap dünyasında bir ılımlı/uzlaşmaya şüphe ile bakan ayrımı mevcuttur. El-Fetih ve Hamas bu ayrımında farklı taraflarda yer almaktadır. Tarafların Arap dünyası ile bağlantıları faktörü, kimi zaman başlı başına yeni bir anlaşmazlık üretebilmektedir. Daha genel etkisi ise bu faktörün Hamas ve Fetih Hareketi arasındaki bölünmüşlüğün vadesini uzatmaya neden olmasıdır.

3.2.3. El-Fetih ve Hamas Örgütleri'nin Uzlaşma Çabaları

Filistinli iki kardeş örgütün birbirleri ile savaşmasından rahatsız olan Arap ülkeleri, bu örgütleri bir araya getirip barıştırmak için bir takım çalışmalar yapmışlardır. Arabistan Kralı Abdullah Hamas ile El- fetih örgütü liderlerini Arabistan'ın Mekke şehrine çağırdı.

Hamas ve El-Fetih örgütleri 8 Şubat 2007 tarihinde Filistin'deki siyasi krize çözüm bulmak ve ulusal birlik hükümeti kurma amacıyla Suudi Arabistan'ın Mekke kentinde bir araya geldiler. Bu uzlaşma çabaları bir ulusal birlik hükümetinin başlangıcı sayılmaktadır. Çünkü yapılan anlaşma Hamas' a kabinede 9 bakanlık verilmesini öngörmüştür. Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın ağzından mektup formunda yazılan anlaşma metni, Abbas'ın Hamas'lı Başbakan İsmail Haniye'yi yeni hükümeti kurmakla görevlendirmesiyle başlıyordu. Yasalar uyarınca Haniye'nin yeni hükümeti 5 hafta içinde oluşturması gerekiyordu. Hükümetin oluşturulmasından sonra da listenin Abbas'a ve ardından güvenoyu için Filistin Yasama Konseyi'ne sunulması gerekiyordu. Haniye'ye sesleniş şeklinde devam eden anlaşma metninde, Haniye'ye gelecek hükümetin başı olarak Filistin halkının çıkarlarına hizmet etmesi, halkın haklarını ve kazançlarını koruması ve ulusal amaçlara ulaşmak için belirlenen

çerçevelerde çalışılması çağrısında bulunan Abbas, uluslararası kararlara ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nce imzalanan anlaşmalara saygılı olunmasını da istedi. Ancak bu anlaşmaya uyulmadı ve askıya alındı, böylece tekrar Filistin'de kardeşkanı dökülmeye başlandı.

Filistinli kardeşlerin arasındaki silahlı çatışmadan en çok rahatsız olan Mısır Hükümeti El-Fetih ve Hamas liderlerini Kahire'ye çağırarak 03.05.2011 tarihinde bir uzlaşma anlaşması imzalamalarını sağlamıştır. Kahire anlaşması aşağıdaki maddeleri öngörmüştür.

- 1- Filistin seçim komisyonu oluşturulması, seçim mahkemesi kurulması ve anlaşma imzalanmasından sonra en geç bir yıl içerisinde seçimler düzenlenmesi.
- 2- Bütün örgütlerin katılmasını sağlayacak şekilde FKÖ'nün 2005 Kahire Anlaşmasına göre yeniden yapılandırılması ve Filistin ulusal meclisinin üyelerinin yeniden seçilmesi.
- 3- Güvenlik teşkilatının tarafsız ve sadece vatana hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırılması.
- 4- Anlaşma maddelerinin yerine getirilmesini sağlayabilecek geçiş hükümeti kurulması.
- 5- El-Fetih ve Hamas hapisanelerindeki siyasi tutukluların serbest bırakılması.

Anlaşma imzalandıktan sonra El-Fetih lideri Mahmut Abbas konuşmasında: “Ayrılık kara sayfası sonsuza kadar kapatıldı, bugün bütün acılarımızı unutarak ve birlik oluşturarak Filistin halkının haklarını elde edeceğiz” demiştir. Buna karşılık Hamasın lideri Halit Meşal: “İki örgütün uzlaşmaları ve anlaşmanın yerine getirilmesi için bedeli ne olursa olsun ödemeye hazırız” ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁶ Bütün bu olumlu açıklamalara rağmen Kahire Anlaşması hayâli hem iç hem de dış sebeplerden dolayı gerçekleştirilmemiştir. Hamas, Arap Baharının kendi lehine değişiklikler getireceğini umarak anlaşmanın uygulamasını geciktirirken, El-Fetih ise, İsrail ve batılı ülkelerin yardımları keseceği tehdidinden kurtulamamıştır. İsrail ve Amerika, Hamas ve El

---

¹⁰⁶ BBC, “Fetih ve Hamās Tuvākī'an ' İtifāk Al-Muşālahā Fī Al-Ķāhire”, 04.05.2011, http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011.05.110504_hamas_fatah_deal.shtml, (Erişim: 29.09.2013).

Fetih'i birbirine düşürdüğü gibi yeniden uzlaşmalarının önüne de engeller çıkarmıştır.

20 Mayıs 2013 tarihinde Mısır Hükümeti, El-Fetih ve Hamas örgütlerini tekrar bir anlaşmaya çağırmıştır. Mısır'ın başkenti Kahire'de bir araya gelen taraflar ile Filistin'de ortak bir hükümet kurma yönünde çalışmalar yapılmıştır. Mısır'daki görüşmelerde Mahmut Abbas'ın geçici hükümetin başına getirilmesi ve altı ay sonrasında genel seçimlere gidilmesi öngörülmüştür.

3.3. İKİ ÖRGÜT ARASINDAKİ ANLAŞMAZLIKTAKİ BARIŞ SÜRECİNE BAKIŞTAKİ FARKLİLİĞİN ROLÜ

Hamas Hareketi'nin kuruluşundan Oslo Anlaşmasının imzalanmasına kadar iki hareket arasındaki anlaşmazlık, siyasi çerçevesi ve iki siyasi akım arasındaki rekabet kapsamındaydı. Ancak 1994 yılında ulusal yönetim kurulması sonrasında kadar kontrol altında tutulmaktaydı. Her iki hareketin farklı programları bulunmaktadır. Fetih Hareketi ve FKÖ'nün programı, 1993 Oslo Anlaşmasına dayanılarak yürütülen müzakereler yoluyla 1967 sınırları üzerinde bir Filistin devleti kurulması için çalışılması ve böylece barışın yapılması anlayışını benimsemiştir. Hamas Hareketi'nin programı ise direnişi esas almaktadır. Bu anlayışın bir tezahürü olarak Hamas başlangıçta müzakereleri ciddiye almama, Oslo Anlaşmasını ve sonuçlarını reddetme politikası izlemiştir.

Barış sürecinin öngörüldüğü şekilde ilerlemeyişi El Fetih'in süreci katılmak yoluyla bir takım kazanımlar elde etmesini önleyen faktörlerden biridir. Diğer taraftan sürecin özellikle Filistin halkının beklentilerini karşılamaması, Hamas'ın pozisyonuna destek sağlayıcı bir etkisi olmuştur. Bu nedenle barış sürecinin niteliğini bir miktar açmakta fayda vardır.

1993 yılında yapılan Oslo Anlaşmaları mektup teatisi şeklinde olup, karşılıklı tanıma anlaşması ve özerklik, geri çekilme konularına ilişkin ilkeler anlaşmasından meydana gelmiştir. Tanıma anlaşması ile Yaser Arafat liderliğindeki FKÖ İsrail Devleti'nin varlığını kabul etmiş, barış sürecini zedeleyecek terör ve şiddet eylemlerinden vazgeçtiğini açıklamıştır. Yaser Arafat'ın mektubuna karşılık İsrail

hükümeti de FKÖ'nü Filistinlilerin yasal temsilcisi olarak kabul etmiş ve barış görüşmeleri çerçevesinde FKÖ ile aynı masaya oturacağını açıklamıştır. İlkeler anlaşması ise daha sonra yapılması öngörülen anlaşmalar için bir çerçeve belirlemiştir. Bu anlaşmayla Gazze ve Eriha'da Filistin halkına geçici özerklik tanınmış, taraflar arasındaki çatışma sona erdirilmiştir. Batı Şeria ve Gazze'de İsrail'in geri çekilmesiyle Filistinlilerin kendi yönetimlerini meydana getirmeleri için izlenecek yol belirtilmiştir. Toprak, mülteciler, Kudüs'ün statüsü, yerleşimciler ve komşu ülkelerle ilişkiler konuları üzerinde nihai statü görüşmelerinin yapılmasına işaret edilmiştir.

Oslo Anlaşmaları gerek İsrail gerekse de Filistin tarafından onaylanmış olsalar da, iki kesimin de tepkisini çeken nitelikleri içerisinde barındırmıştır. Anlaşmalarla FKÖ'nün İsrail'in devlet olarak varlığını tanıdığına inanılmıştır. Ancak anlaşmalar İsrail'in Filistinlilerin bağımsız devlet kurma hakkından hiç söz etmemiştir. İsrail FKÖ'nü sadece Filistinlilerin müzakerelerdeki temsilcisi olan bir örgüt şeklinde kabul etmiştir. Anlaşmaları reddeden Filistinliler Yaser Arafat'ın korktukları şeyi yaptığını, Filistinlilerin devlet kurma ve kendi geleceklerini tayin etme hakkını kabul ettirmeden İsrail'in varlığını tanıdığını belirtmişlerdir. Anlaşmalara muhalif muhafazakar İsraililer ise Filistinlilerin aksine onların İsrail'in elindeki topraklarda bağımsız bir devlet kurmalarının önünün açıldığını vurgulamışlardır. FKÖ içindeki muhalif gruplar ve HAMAS, Hizbullah, Müslüman Kardeşler Örgütü anlaşmaları reddetmiş, İntifadanın devam edeceğini bildirmişlerdir. Netice olarak Oslo Anlaşmaları hiçbir konuya çözüm getirmemiş, tarafların yükümlülüklerini yerine getirmeleri için güvence vermemiştir. Bununla beraber, tarafları ilgilendiren temel konuların çözümü daha sonra yapılacak müzakerelere bırakılmıştır. Anlaşmaların bu nitelikleri de Filistinlilerin olumsuz tepkilerine yol açmıştır. Daha da önemlisi, temel konuların görüşüleceği müzakereler aşamasına hiç geçilememiştir. Görüşmelerde elde edilenler ise, Gazze ve Batı Şeria'da günlük hayatın zorluklarının hafifletilmesinde pek de yardımcı olmamıştır. Örneğin, barış sürecinde elde edilen siyasi birimin yani "Filistin Özerk Yönetimi" (Filistin Otoritesi) olarak adlandırılan Gazze ve Batı Şeria'dan oluşan ve topraklarda yaklaşık 3 milyona yakın Filistinli yaşadığı siyasi birimin) nitelikleri günlük hayatı kolaylaştırmaktan çok uzaktır. Çünkü bir kere Gazze ve batı Şeria birbirinden kopuktur. Daha da önemlisi Batı

Şeria’da Filistin otoritesinin yetki sahibi olduğu alanlar bir bütün değildir. İsrail yerleşim yerleri, yerleşim yerlerini birbirine bağlayan ve İsrail’in denetimi altındaki yollar ve en son olarak da 1967 savaşıdan önceki sınırdan sapıp kimi yerlerde Batı Şeria’nın içlerine kadar giren ayırma duvarı tarafından parçalara ayrılmıştır. İsrail askeri denetim noktalarından geçmeden bir kentten diğerine seyahat etmek dahi mümkün değildir.

Barış sürecinin iyi işlemeyişine ve bunun Hamas’a prestij sağlıyor olmasına rağmen Hamas yukarıda bahsedildiği gibi zamanla yaklaşımını yumuşatmıştır. Yumuşamanın ilk tezahürü Hamas’ın barış süreci ile kurulan Filistin Otoritesi’nde yönetime katılmak istemesidir. Diğer tezahürü ise direnişe devam prensibini bir tarafa atmaksızın, 1967 sınırları içinde bir devleti kabul edeceğine ilişkin görüşler açıklamasıdır.¹⁰⁷ Bu türden açıklamalar, aralarında yöntem ve hedef farklılığı olmasına rağmen Hamas Hareketi’nin taleplerinin Fetih Hareketi’nin taleplerine yakınlaşması demektir. Fakat iki temel nedenle Hamas’ın pozisyonundaki değişiklik, El-Fetih ile Hamas arasındaki ilişkilere önemli bir olumlu katkıda bulunmamıştır. Birincisi, gerek Hamas’ın açıklamaları gerekse Filistin Otoritesi içinde yönetim sürecine katılması barış süreci ile ilgilenen başlıca dış odaklar tarafından tatmin edici bulunmamıştır. Hamas’a karşı yaptırımlar uygulanmıştır ve aynı zamanda El Fetih’ten Hamas’a karşı önlemler alınmasını isteyen taleplerde bulunulmuştur. Yaptırımlar ve talepler, El Fetih-Hamas ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. İkincisi, Hamas’ın pozisyonunda yumuşama ifade eden açıklamaları temelde dış dünyaya yönelik olmuş, Hamas Filistin iç siyasetinde orijinal programlarına bağlı kaldığını vurgulamaya devam etmiştir. El-Fetih ise barış süreci çerçevesinde Filistin’in haklarının elde edilebileceğini söylemeye devam etmiştir. Sonuçta, barış sürecine bakış meselesi başka iç sorunlarla birleşerek taraflar arası ilişkilerde krizlerin bir kaynağı olmaya olmaya devam etmektedir. Muhsin Salih’in işaret ettiği gibi, krizler hakkında söylenecek bir şey varsa o da aslında bu krizler, her bir hareketin uygun

---

¹⁰⁷ Örneğin ABD’nin eski başkanlarından Jimmy Carter, İsmail Haniye ile yaptığı görüşmeye atfen Haniye’nin şöyle dediğini aktarmıştır: “Filistin davasının devlet talebini karşılamak için, 1967 sınırları içinde tam bağımsız bir Filistin kurulmasını amaçlayan gerçek bir proje mevcutsa, biz bu projeyi destekleriz”. Ofri Ilani, “Carter: I believe Gilad Shalit is alive”, *Haretz*, 16.06.2009, <http://www.haaretz.com/news/carter-i-believe-gilad-shalit-is-alive-1278197>, (Erişim: 10.11.2013).

koşullar içerisinde kendi programını idare etme eylemini ifade etmektedir ve her bir programın karşılaştığı engelleri ve zorlukları göstermektedir.¹⁰⁸

3.3.1. Filistin’de Tek Devletli Ve İki Devletli Çözüm İçin El-Fetih Ve Hamas’ın Tutumu

Filistin Halkı, İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan tamamen çekilmesi, başkentin Kudüs olduğu tam bağımsız bir Filistin devletinin kurulması, mültecilerin geri dönüş hakkının kabul edilmesi, isteyen Filistinlilerin topraklarına geri dönmelerine izin verilmesi ve işgal edilen Filistin topraklarında inşa edilen Yahudi yerleşkelerinin tamamen boşaltılmasını istemektedir. Bunun yanı sıra İsrail yönetimleri bir taraftan 1967'den itibaren işgal ettikleri toprakları adım adım İsrail sınırları içine dâhil ederken bir taraftan da bu topraklara yerleştirilen Yahudilerin eliyle ortaya çıkacak Filistin devletini engellemek için tedbirler almaya başlamışlardır. Zamanla İsrail işgal ettiği topraklarda haklı olduğunu iddia edecek birçok çalışmaya da imza atmıştır. Bu etkenler barış girişimlerini her zaman zora sokmuştur. Diğer taraftan Hamas’ın İsrail ile olan sert tutumu ve Fetih Örgütü ile olan seviyeli duruşu barış girişimlerinin o kadar da kolay olmayacağını göstermektedir. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen kalıcı barış için iki görüş hâkim olmuştur. Bunlardan birisi tek devletli¹⁰⁹ çözüm, diğeri ise iki ayrı devletli¹¹⁰ çözümdür.

Her iki halk için “tek demokratik devlet” fikri ilk olarak 1968 yılında Yaser Arafat liderliğiyle El-Fetih örgütü tarafından önerilmiştir. İsrail ile devam eden

---

¹⁰⁸ Muhsin Sâlih, “Azmet Hamās ve ’Azmet Fetih”, *Al-Cazire*, 25.10.2006, <http://www.aljazeera.net/opinions/pages/31f81fb2-0e46-4410-93cc-991d64183363>, (Erişim: 14.06.2013).

¹⁰⁹ Tek devletli çözüm; İsrail ve Filistinlilerin tek bir devlet altında yaşamalarını, iki tarafın tek devlet halinde birleşmesini öngörüyor ve Filistinlilerin, İsraililer ile eşit demokratik haklara sahip olmaları koşuluyla İsrail devleti altında yaşamalarının kabulü anlamına geliyor. İsrail ise Filistinlilerin zaman içinde demografik çoğunluğa sahip olup yönetimi ele geçirebilecekleri gerekçesiyle bu görüşe sıcak bakmıyor.

¹¹⁰ İki devletli çözüm; İsrail ve Filistinlilerin iki farklı sınırları ve yönetimleri olan bağımsız devletlerde yaşamalarını öngörüyor. Bu iki ülke yan yana ülkeler değil, demografik ve coğrafik olarak iç içedir. İki devletli çözüm modeli, Filistin-İsrail sorununun çözümüne yönelik şimdiki kadar geliştirilen senaryoların arasında en çok desteklenen önerilerden biri olmuştur. Son olarak Suudi Arabistan Kralı Abdullah tarafından öne sürülen Arap Barış Girişimi ile iki devletli çözüm Filistin-İsrail ihtilafının yegâne çözümü olarak takdim edilmiştir.

müzakerelerde her hangi bir ilerleme kaydedilmemiş olması, Filistin topraklarının her geçen gün sömürülmeye devam etmesi ve Filistin halkının umutsuzluğa kapılmasıyla tek devlet anlayışı yeniden düşünölmeye başlanmıştır. İsrail ile barış müzakereleri yürüten Filistinli temsilcilerin eski başkanı Ahmed Kurai, tek devletli çözümlü tekrar düşünölmeli istenen kişiler arasında yer almaktadır. Filistin Cumhurbaşkanı ve aynı zamanda El-Fetih'in lideri Mahmut Abbas ise, bu çözümlü reddetmekle kalmamış bu çözümlü önerenleri de ikaz etmiştir. Hamas örgütü de İsrail ile tek devlet çözümlü tamamen reddetmektedir. Hamas, bu sorunun tek çözümlü olarak İsrail'i yok ederek tüm Filistin topraklarında tek demokratik bir devlet çözümlü uygun görmektedir.¹¹¹

İki devlet çözümlü ise; Cezayir de 1988 yılında 1967 sınırları üzerinde İsrail ile yan yana bağımsız Filistin devleti ilan edilmesiyle ortaya çıkmıştır. El-Fetih örgütü tarafından önerilen ve uluslararası düzeyde makul çözümlü olarak görölen, iki devletli çözümlü göre Filistin ve İsrail birbirlerini karşılıklı tanıyacak ve her iki halkın yan yana barışı içinde yaşayabileceklerdi. Ancak İsrail'in işgal altındaki topraklarda devam eden yerleşim birimi inşaatları ve yerleşimlerden çekilmeyi reddetmesi Filistin devletinin kurulmasını zorlaştırmıştır. Camp David görüşmelerinde tüm ihtilafli konuların (sınırlar, yerleşimler, güvenlik, Kudüs'ün statüsü ve mülteciler gibi) nihai statü anlaşması ile çözümlü öngörölmüştür. Ancak gerek ABD'nin gerekse İsrail'in "ya kabul et ya da bırak" tutumu El-Fetih'in müzakere kabiliyetini zayıflatmış, Filistin'in uzlaşmaz taraf olarak algılanmasına yol açmıştır.

Hamas örgütü, kurulduğından beri 1967 sınırları üzerinde Filistin devleti kurulması reddediyordu. Ancak 2006 yılındaki seçimleri kazandıktan sonra bu sert tutumu yumuşatmıştır. Hamas, İsrail'in yerleşim yerlerini kaldırması, Filistinli mülteciler geri dönmesi ve Doğı Kudüs'ün Filistin'in başkenti olması şartıyla bu çözümlü geçici olarak kabul etmektedir. Hamas İsrail ile karşılıklı tanıma ve daim çözümlü olarak 1967 sınırları üzerinde Filistin devleti kurulmasını asla kabul etmemektedir. İsrail'in varlığını kabul etmeden bu çözümlü geçici olarak kabul etmektedir. Hamas'a göre İsrail ile mücadele "sınır mücadelesi değil varlık

---

¹¹¹ 'ASYA, " Tabāyun Bilmāvāqif Al-Falastyniye Ḥavl Fikret Al-Devleh Al-Vāhıde" Vekālit 'Anb'a 'Asya, 08.12.2012, <http://www.asianewslb.com/vdceez8n.jh8wzibdbj.html>, (Erişim: 10.09.2013).

mücadelesidir". İsrail ile müzakereleri de bir vakit kaybı ve Filistinlilerin haklarını kaybettirme aracı olarak nitelendirmektedir.¹¹²

3.3.2. Filistin'in Üye Olmayan Gözlemci Devlet Statüsü Kazanması Ve Sonuçları

Birleşmiş milletler çeşitli kararlarında Filistin kendi kaderini tayin hakkını tanımıştır. İlk olarak 1974 yılında FKÖ Filistin'in tek temsilcisi olarak tanımıştır. FKÖ BM'lerde alınan kararlara oylama hakkı olmasa da yapılan bütün toplantılara gözlemci ve Filistin adına konuşma hakkı tanınmıştır. 1988'de Filistin'in bağımsızlık ilanını 114 devlet tanınması ardından BM'ler FKÖ yerine Filistin kelimesi kullanmaya başlamıştır. Filistin ulusal yönetim kurulduktan sonra, Filistin'in temsilcisi BM genel kurul toplantılarına katılmasına ve konuşmasına kabul edilmiştir. 2011 yılında Paris'te bulunan BM Eğitim, Kültür ve Bilim Teşkilatı UNESCO'nun genel konferansında yapılan oylama sonucunda Filistin'in üyelik başvurusu kabul edildi. İsrail ve Amerika'nın bütün engelleme çabalarına rağmen Filistin, BM'de "Üye olmayan Gözlemci Devlet" statüsü elde etti. BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada, Filistin'in talebi için 138 ülke, "evet", 9 ülke "hayır" oyu kullandı, 41 ülke çekimser kaldı.¹¹³

Filistin'in Devlet adını alması, uluslararası anlaşmalara taraf ve diğer ülkelerle temsil ilişkileri kurmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte İsrail ile taraf olduğu uyuşmazlıkları Uluslararası Ceza Mahkemesine götürebilme haklarını kazandırır. Filistin'in gözlemci devlet statüsü kazanmasının avantajları şu şekilde değerlendirilebiliriz:

- *Filistin'e üye-olmayan gözlemci devlet statüsünün tanınmış olması FKÖ'ye 1974'te tanınan gözlemci kuruluş statüsünün bir adım ötesidir. Filistin artık diğer gözlemci kuruluşlarla BM'ye tam üye olan devletler arasında ara bir yerdedir. Bu Filistin açısından sembolik bir zaferdir. Filistin'in egemenliği,*

---

¹¹² agm, s.5.

¹¹³ Abdulhakim Vadiy, "Vad'ayet Devlet Falastyn Fî Al-'Umam Al-Mutaħide", *Al-Hivār Al-Mutamadin*, 29.07.2013, <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=370856&r=0&cid=0&u=&i=0&q=>, (Erişim: 17.09.2013).

sınırları ve devlet statüsüne eşlik eden diğer unsurlarının resmen tanınması söz konusudur.

- *Filistin BM Genel Kurulunda üye-olmayan gözlemci devlet statüsüne sahip olarak BM Genel Kurulunda oy hakkı olmaksızın Filistin devlet başkanı ve onun temsilcileri tarafından temsil edilme hakkını kazanmıştır.*
- *Filistin açısından en büyük kazanımlardan bir tanesi de teorik olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) taraf olması ve Filistin topraklarında insanlığa karşı suç, soykırım suçu, savaş suçları ve saldırı suçu nedeniyle Mahkeme'nin yargı yetkisini işletebilecek olmasıdır.*¹¹⁴

El-Fetih ve Hamas örgütlerinin Filistin, BM'de "Üye olmayan Gözlemci Devlet" statüsü kazanması konusundaki düşünceleri birbirinden çok farklı değildi. El-Fetih örgütü Bu zaferi hem Batı Şeria'da hem de Gazze'de büyük coşkuyla kutladı. Hamas örgütü bu gelişmeden dolayı çok fazla şey değişmeyeceğine düşünmesine rağmen, El-Fetih ile uzlaşmasının hızlandırılması açısından olumlu yaklaşmıştır. Hamas'ın lideri Halid Meşal de bir telefon görüşmesi ile Mahmut Abbas'ın başarısını takdir etti ve her iki liderde; "Bu zaferin tam olabilmesi için El-Fetih ve Hamas en yakın zamanda uzlaşmaları gerekiyor" şeklinde belirtmişler.¹¹⁵

3.4. SONUÇ

El-Fetih uzun yıllar Filistin otoritesi olmasına rağmen son zamanlarda halkın isteklerini yerine getirememiş, yolsuzluklarla mücadele edememiş ve en önemlisi İsrail ile mücadelesinde eskisi kadar başarılı olamamıştır. Bu süre zarfında Hamas, Filistin'de sosyal hizmetlere ağırlık vererek halkın güvenini kazanmıştır. Filistin halkının İsrail ile mücadelesinde yanında olan Hamas gerek bölgedeki gerekse Filistin-İsrail sorunundaki dengeleri değiştirmiştir. Hamas'ın, bu tutumu, 25 Ocak

¹¹⁴ Fatma Taşdemir, "Filistin'in Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Devlet Olarak Tanınması", *Ankara Strateji Enstitüsü*, 05.12.2012, <http://www.ankarastateji.org/misafir-yazar/filistin-intayin-hakki-ve-devlet-olarak-taninmasi-11/>, (Erişim: 20.07.2013).

¹¹⁵ Al-R' Ay, " Miş'al Yubārik Taħaruk 'Abās Fi Al-'Umam Al-Mutaħide" *Al-R' Ay Gazatesi*, 01.12.2012, <http://www.jaridatak.com/ChildPages/direct.htm?u=/ChildPages/Political\alrai\Ar18679>, (Erişim: 26.07.2013).

2006 tarihinde Filistin’de yapılan parlamento seçimlerinde oyların yüzde 55’ini alarak seçimlerde büyük başarı kazandırmıştır. Halkın oylarını alarak demokratik bir şekilde iktidara gelen Hamas, Filistin’de bir otorite olmasına rağmen, ABD ve bazı AB ülkeleri tarafından dışlanmıştır. Bu ülkeler Filistin halkının Hamas yanlısı tutumuna kayıtsız kalmış, seçimle iş başına gelen bir otoriteyi yok sayma hatasına düşmüşlerdir. Ancak bununla birlikte Filistin içindeki rekabet ve bölünme giderek hız kazanmıştır. Özellikle El- Fetih ve Hamas arasındaki çatışma Filistin’de kardeşkanının dökülmesine yol açtı, bunu fırsat bilen İsrail 6 ay aradan sonra tekrar Gazze şeridine girdi. Aslında İsrail bu gücü ABD ve bazı AB ülkelerinden alıyordu, çünkü bu ülkeler Hamas’ı bir terör örgütü olarak görüyorlardı. İsrail’in Filistin’de sebep olduğu her kriz döneminde Filistin’de iç çatışmaların hız kazandığı bir gerçektir. Bunu önleyebilmek için tarafların bir araya gelmesi ve İsrail’e karşı ortak tavır almak suretiyle kalıcı bir barışa ulaşılmasının mümkün olduğunu da söylemek gerekmektedir.

Filistin sorununun çözümü Hamas ve El-Fetih arasındaki sorunun çözümü ile doğrudan ilgilidir. 27 Eylül 2009 tarihinde Hamas ve El-Fetih arasındaki anlaşmazlığın çözümü için Mısır yönetimi tarafından bir çözüm önerisi sunulmuştur. Daha sonra taraflar birçok kez bir araya gelmiş, Türk Hükümeti de bu uzlaşma çalışmalarında başrol oynamıştır. El-Fetih ve Hamas arasındaki bu müzakereler son günlerde olumlu seyre başlamış ve Hamas, FKÖ çatısı altına girme yönünde olumlu mesajlar vermeye başlamıştır. Ancak, İsrail’e karşı yürütülecek politika ve Filistin topraklarının geleceği konusundaki temel anlaşmazlıklar sürekli gün yüzüne çıkmaktadır. Filistin direnişi konusunda olası El Fetih-Hamas ittifakının koşullarının hangi ölçüde belirleneceği halen merak konusudur fakat Filistin halkının genel tavrı; Batı Şeria ve Gazze Şeridindeki farklı yönetimlerin birleşmesi ve demokratik devlet başkanlığı ile birlikte parlamento seçimlerinin yapılmasıdır.

2000’li yıllara kadar yapılan müzakere ve barış anlaşmalarının yegâne muhatabı FKÖ, “Camp David” ten bu yana süre gelen müzakereci tutumu ile batının Filistin üzerindeki meşru temsilcisi konumundaki statüsüne devam etmiştir. Aslında bölgede ve bu çatı altındaki en büyük güç olan El-Fetih olmuştur. Hamas’ın hükümet kurduğu döneme kadar ki izlediği siyaset, direniş ve taviz vermez bir bağımsızlık

mücadelesi üzerineydi. Ancak bu tutumu ABD ve bazı AB ülkelerinin tepkisini çekmiştir. Bunun yanı sıra Filistin halkının uygulanan ambargo ve çatışmalardan bunalmış olması, Hamas'ın zamanla bu tutumunun yumuşamasına neden olmuştur. Bu sebeple, Hamas yıllardır izlediği İsrail'i yok etme politikası seçim programından kaldırılmıştır.

Filistin-İsrail arasındaki barış görüşmeleri üç yıl aradan sonra tekrar gündeme gelmiştir. Ancak tek devletli ya da iki devletli çözüm için her iki tarafın karşılıklı güven ve samimiyetine ihtiyaç vardır. Filistin Kurtuluş Örgütü, İsrail ile barış görüşmeleri başlayana kadar tüm vatandaşların eşit olarak yaşayabilecekleri demokratik bir devletten yana olmuştur. Ne var ki, iki devletli çözüm uluslararası düzeyde makul çözüm olarak görülmüştür. Diğer taraftan hâkim uluslararası sistemin ulus-devlet modelini dayatması da iki devletli çözümün öne çıkmasına hizmet etmiştir. Fakat Hamas El-Fetih ile aynı fikirde olmayıp, iki devletli çözümü reddetmektedir. BM'nin Filistin'e "üye olmayan gözlemci devlet" statüsünü tanınması, ABD tarafından sürekli olarak altı çizilen ve Türkiye dâhil tüm küresel ve bölgesel aktörlerin onayladığı "iki devletli çözüm" ihtimalini meşrulaştıran bir girişim olmuştur.

Filistin sorunu her ne kadar karmaşık bir süreç gibi gözükse de, çözüm için her iki tarafın anlayış ve samimiyetine ihtiyacı vardır. Önümüzdeki günlerde tekrar başlayacak olan barış görüşmelerinde bir uzlaşma olabilmesi için, İsrail'in yayılımcı politikasından vaz geçmesi, Filistin Otoritesinin (Hamas) ise sert ve radikal kararlarından geri adım atması ve kendi içinde ikiye bölünen bir Filistin yönetimi El-Fetih ile Hamas arasındaki görüş ayrılıklarının son bulması gerekmektedir.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan Yahudi nüfusunun ve göçlerinin Filistin’de artması Arap ve Yahudi çatışmasının başlamasına neden olmuştur. İngiltere bu bölgede bir manda yönetimi kurmuşken 1947 yılında çekilmek durumunda kalmış, bunu fırsat bilen Yahudiler 1948 yılında bu topraklarda İsrail Devletinin kurulduğunu ilan etmişlerdir. İsrail devleti kurulmasının hemen ardından 6 Arap devleti birlikte İsrail’e savaş açmış ancak yenilgiye uğramıştır. Bu yenilgiye etken ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin İsrail’e verdiği destektir. 1956 yılında İngiltere Fransa ve İsrail Mısır’a saldırmış, ancak zamanın süper güçleri ABD ve Sovyetler Birliği’nin farklı nedenlerle başarılı olamamışlardır. 1967 yılında ise Araplar ve İsraililer yeniden savaşmış fakat bu savaştan da Araplar büyük bir yenilgiyle ayrılmıştır. Savaş sonucunda İsrail, Mısır’ın Sina çölü yarım adasını, Suriye’nin Golan tepesini ve Lübnan’ın güney tarafına eline geçirmiştir. 1973 yılında Mısır ve Suriye, İsrail’e karşı sürpriz bir saldırı gerçekleştirmiştir. Saldırının ilk günlerinde Arap orduları İsrail’e ciddi kayıplar verdimişse de 1967’de kaybedilen toprakları geri alamamışlardır. Bir süre sonra Mısır İsrail ile barış görüşmelerine başlamıştır. 1979 Mısır, İsrail arasında Camp David anlaşması imzalanmış ve diğer Arap ülkeleri de benzer anlaşmalarla barış yoluna gidilmiştir. Bu anlaşmalardan sonra Arap ülkeleri Filistin meselesini Filistin’in kendisine bırakarak kendi çıkarları için hareket etmeye başlamışlardır. Kendi haline bırakılan Filistin halkı İsrail’in işgalci ve baskıcı tutumu karşısında örgütlenmiş ve bu durum en önemli iki hareketi doğurmuştur; El-Fetih ve Hamas.

1965 yılında Yaser Arafat önderliğinde kurulan FKÖ, Filistin’de Yahudi hâkimiyetini son vermeyi amaçlamış ve İsrail’le 1993 yılına kadar çeşitli çatışmalara girmiştir. 1993 yılında ABD, Batılı ülkelerin ve Arap ülkelerini de baskısıyla FKÖ ile İsrail arasında Oslo görüşmeleri başlamıştır. Bu anlaşmaya göre Batı Şeria ve Gazze’nin belirli yerlerinde Filistinliler kendi özerk yönetimlerine sahip olacak, 5 yıl sonra da nihai statü, özellikle Kudüs ve mülteci sorunu çözüme kavuşturacaktı. 5 yıl sonra yapılan görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 2000 yılında Ariel Şaron’un Mescid-i Aksa’ya girmesi ile sorunlar çıkmış ve ikinci intifada başlamıştır. Meydana

gelen çatışmalardan sonra İsrail sert güvenlik politikaları uygulanmış, 2002 yılında Batı Şeria'da Güvenlik Duvarı örmüş, Filistin topraklarında yerleşim merkezlerini artırmış ve sıkı kontrol noktaları uygulamıştır. Ayrıca İsrail Devleti'nin elinde bulunan yüzlerce Filistinli esir de bu sorunların temel taşlarından biri haline gelmiştir. Esirlere yapılan kötü muameleler ve insanlık dışı davranışlara karşı uluslararası güçlerden yeterli tepki gelmemiştir. İsrail'in bu sert güvenlik uygulamalarına karşılık olarak çatışmalar daha da artmış ve Filistin örgütleri direniş faaliyetlerine girişmiştir. Özellikle canlı bomba kullanarak İsrail'e saldırı düzenleme yoluna gitmiştir.

Yaser Arafat'ın ölümü Filistin'de bir takım iç karışıklıkların da başlangıcı olmuştur. 2005-2006 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimini El-Fetih lideri Mahmud Abbas'ın kazanmasına rağmen Hamas iktidara ortak olmuş ve mecliste çoğunluğu eline geçirmiştir. 25 Ocak 2006 tarihinde Ortadoğu'nun bugüne kadarki en demokratik seçimlerini Hamas kazandı. Hamas'ın seçim zaferi aynı zamanda Filistin'de bir otorite çatışmasını da beraberinde getirmiştir. Hamas - El-Fetih çatışmaları ve iktidar kavgaları sonucunda 2007 yılında Hamas, Gazze'de tamamen yönetimi ele geçirerek El-Fetih'i etkisiz hale getirmiştir. Böylelikle Hamas Gazze'de El-Fetih ise Batı Şeria'da etkin bir konuma gelmiştir. Filistin içerisindeki bu bölünme İsrail'in işine gelmiş ve uzun bir aradan sonra Gazze'ye girerek kanlı saldırılarda bulunmuştur. Gazze'nin Hamas otoritesine ait bir bölge olması İsrail'in bu bölgeye ambargo uygulamasına neden olmuştur. ABD ve Batılı ülkelerin Hamas'ı bir terör örgütü olarak görmesi İsrail'in bu ambargo ve yayılcı politikasını rahatça uygulamasına neden olmuştur. Aslında Filistin halkının seçimlerde Hamas'ı tercih etmesi, ABD ve bazı AB ülkelerinin bu demokratik süreci görmezden gelmeleri barış süreci için oldukça büyük bir hataydı. Filistin'de yeni hükümetinin kurulmasından sonra Amerikan Kongresi, Filistin Anti Terör Yasası adı altında Hamas hükümetine yaptırımlar öngören bir yasa teklifini kabul etti. Yasa, hükümet veya hükümet dışı örgütlerin Hamas'ın kontrolünde olan veya Hamas'ın üyesi olduğu kurum ve sivil toplum kuruluşlarına yardım yapmasını yasaklamaktadır. Ancak diğer yandan yasada, Filistin Otoritesi Başkanlığı'nın (Mahmut Abbas) hem personel güvenliğini sağlamak hem yönetsel giderlerini hem de Başkan'ın diğer giderlerini karşılamak adına dış yardım alabilmesine imkân tanımaktaydı. Amerikan yönetimi bu yasa ile

Filistin'in seçilmiş hükümetini tanımak bir yana, onu iktidardan düşürmek için her türlü yöntemi kullanacağını açıklamış olmaktadır.

Filistin'de El-Fetih ve Hamas Örgütlerinin kendi iç siyasi görüşlerinde ve İsrail ile mücadelesinde ayrılıklar söz konusu olmuştur. El-Fetih ve Hamas Örgütleri için işgale karşı direniş gösterilmesi ve Filistin topraklarının tekrar kazanılması esasen siyasi bir mesele olarak değerlendirmektedirler. Fakat yönetimde dinin rolü gibi birçok sorunda ihtilaf etmektedirler. Nitekim İslami Direniş Örgütü Hamas, dini her şeyde metot edinip İslam Şeriatının kurulması amaçlanan devlette tatbik edilmesini benimserken, Fetih Örgütü ise Hamas'ın karşı çıktığı laikliğı ve Arap milliyetçiliğini benimsemiştir. Fetih Örgütü, Filistin kimliğini silmek, yok etmek ve silahlı Filistin devrimini daha başında bitirmek için çalışan bazı Arap rejimleri ile ihtilaf etmesine rağmen Arap milliyetçiliğı ideolojisine tutunmuştur.

Fikri ayrılıklar iki örgüt arasında çoğı zaman suların ısınmasına neden olurken, son zamanlarda iki örgüt liderlerinin görüşmeleri ise Hamas'ın sert ve radikal kararlarından geri adım atacağı ve FKÖ içerisinde yer alacağı sinyallerini vermektedir. Filistin içerisindeki bu ayrılıkların giderilmesi için Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye bu birleşme için çaba harcamış, Hamas ve El-Fetih'i bir araya getirmeye çalışmıştır.

Filistin içerisindeki Hamas – El-Fetih ayrımı, İsrail ile yapılan görüşmeler bakımından bir ayakbağı niteliğı taşımaktadır. Çünkü Hamas – El-Fetih ayrımı ile birlikte Filistin'in gerçek anlamda kim tarafında temsil edildiğı sorunu ortaya çıkmıştır. İsrail, Mahmud Abbas'ın tüm Filistin'e hâkim olmadığı gerekçesiyle barış görüşmelerine önem vermemektedir. Bu durum barış sürecinin yavaş ilerlemesinin nedenlerinden biridir. Ancak üç yıl aradan sonra Temmuz 2013 ortalarında tekrar İsrail Filistin barış görüşmeleri için tarihler verilmeye başlanmıştır. Ayrıca Hamas – El-Fetih ayrımı, görüşme sürecinde Filistinlilerin taleplerinin etkin bir biçimde savunulmasını zorlaştıran bir faktördür.

Filistin'de kalıcı bir barışın sağlanabilmesi için öncelikle El-Fetih ve Hamas örgütlerinin ortak bir paydada buluşup tek bir otoriteyi benimsemesi gerekmektedir. İki Filistin otoritesi İsrail'in işine gelmekte ve barış süreci her defasında

tıkanmaktadır. Aynı zamanda, BM kararları doğrultusunda, İsrail'in 1967 sınırlarından çekilmesi ve bölgede yaşanabilecek bir Filistin devleti kurulmasına müsaade etmesi gerekmektedir. Ayrıca Batı Şeria'daki güvenlik duvarı inşaatının durdurulması ve yapılan kısmın yıkılması, Batı Şeria'da bulunan yerleşim yerlerinin boşaltılması, Filistinlilere karşı İsrail tarafından uygulanan aşırı tedbirlerden vazgeçilmesi gerekmektedir. İsrail'in elinde tuttuğu Filistinli esirleri serbest bırakması da barış için önemli bir adım olacaktır. İsrail'in 1967 bölgesinden çekilmemesi sonucunda Filistin devletinin kurulmasına müsaade etmemesi bölgenin istikrarsızlığının sonsuza kadar devam edeceğini göstermektedir. Nitekim Filistin toprakları 1945 yılından 2000 yılına kadar sömürülerek ekteki haritada görünen sınırlara kadar küçülmüştür.¹¹⁶

Son olarak, El-Fetih ve Hamas Örgütleri'nin siyasi fikirlerini bir demokratik devlette olması gereken çok seslilik olarak kabul edip, çözüm sürecinde birlikte ortak kararlar vermesi, uluslararası arenada söz sahibi olan ve başarılar kazanan iki demokratik siyasi parti olarak yollarına devam etmesi gerekmektedir. İsrail ile mücadelede haklılıklarını şiddete dayalı değil, demokratik yollarla duyurmaları, bunun için de uluslararası camianın desteğini bir demokratik devlet şeklinde almalıdır. ABD ve AB ise Filistin halkının demokratik yollarla belirlediği Hamas Örgütünü bir siyasi otorite olarak benimsemeleri ve barış görüşmelerinde muhatap olarak almalıdır.

Filistin iç siyasetindeki ayrılıkların giderilmesi ile barış süreci arasındaki bağlantıyı Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın şu ifadeleri açıkça ortaya koymaktadır: "İsrail-Filistin normalleşme süreci içerisinde bir defa şu gerçeği bilmemiz, kabul etmemiz gerekir. O da şudur; Önce uzlaşma süreci denilen El-Fetih ile Hamas'ın uzlaşması, milli mutabakatı şart. Bu gerçekleşmeden bir defa İsrail ile görüşmeler bugüne kadar nasıl bir netice getirmediyse bundan sonra

---

¹¹⁶ Ek 6 İsrail-Filistin Savaşları İsrail'in Büyümesi Haritası

da netice getirmesi mümkün değildir. Yani Hamas'ın olmadığı bir masadan barış çıkmaz”.¹¹⁷

---

¹¹⁷ HABERPAN, “Ben Ne Kadar Verirsem O Kadar Yersin Olmaz: Erdoğan’dan Filistin Sorusuna Yanıt”, 18.05.2013, <http://www.haberpan.com/haber/ben-ne-kadar-verirsem-o-kadar-yersin-olmaz> , Erişim: 01.10.2013.

KAYNAKÇA

- Abd Al- Ğanī, Salamah, (2009), “İşkâliyet Al-‘Alaka Beyne Harekit Fetih ve Hamās”, *Tesāmuḥ Dergisi*, Sayı:27, ss.29- 48.
- Abd Al- Ğanī, Salamah, (2009), *Fatih Min Kasb Al-Tāryḥ Hata Ḥasārit Al-İntihābāt*, Ramallah: Dār Al-Bayārīk Yayınları.
- Abdülhādī, Maha, (2006), *Dirāsāt Al-Nizām Al-Siyāsī Al-Falastyniy B‘ad Al-İntihābāt*, Amman: Merkez Dirāsāt Al-Şarḳ Al-Avsat Yayınları.
- Abdulkādir, Avad, (2011), *İşkaliyet Al-‘Alaka Beyne Fetih Ve Ḥamās*, Nablus: Cāmi‘at Al-Nacāḥ Yayınları.
- ‘Abrāş, İbrāhīm, (2008), “Al-Devle Al-Falastyniye Fī Al-Mavaşīk Al-Falastyniye”, *Ru‘ye Dergisi*, Sayı: 2200, ss.09-23.
- ‘Abrāş, İbrāhīm, (2008), “Al-Havīye Fī Maşrū‘ Al-Dustūr Al-Falastyniy”, *Ru‘ye Dergisi*, Sayı:25, ss.11-17.
- Abu ‘Amru, Ziyād, (1993), *Ḥamās Ḥalfiye Tārīhiye Sīyasiye*, Beyrut: Al-Dirāsāt Al-Falastyniye Yayınları.
- Abu Cābir, İbrahim, (1997), *Elmujtama Alarabi Fi İsrail*, Amman: Merkez Dirāsāt Al-Şarḳ Al-Avsat Yayınları.
- Abu Fāḥir, Şakir, (2007), *Ḳira‘e Nakdiye Fī Tecribet Ḥamās ve Ḥukūmetihe 2006-2007*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.
- Abu Hilāl Firās, (2009), *Muānāt Al-‘Asīr Al-Falastyni Fī Sujūn Al-İhtilāl Al-İsrā‘īliyy*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.
- Abūdiyāk, Macid, (2007), “T‘asīr Al-Muşārake Al-Siyāsīye Lī Hamās ‘Ala Birnāmiche Al-Siyāsī ve ‘Alakātihe Al-Falastyniye” Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.
- Al-Aşheb, N‘aīm, (2007), *İmaret Ḥamās*, Ramallah: Tenvīr Yayınları.

- Al-Bahv, Mācid, (2009), “Muḳāranah beyne Al-Fikr Al-Siyāsī Li Ḥaraketey Fatih va Ḥamās”, *Al-Ḥivār Al-Mutamadin Dergisi*, Sayı: 2840, ss. 04-16.
- Al-Batrān, ‘Isām, (2005), *‘Arafāt Al-lezī Lā Yukḥar, Ramallah: Al-Falastyniy Lil-Kitab*, Yayınları.
- Al-Fellūcī, ‘Imād,(2003), *Darb Al- ‘Aşvāk, Ḥamās, Al-’İntifāda, Al-Sulṭa*, Ramallah: Dār Al-Şurūk Yayınları.
- Al-Ḥadidi Salah Eldin, (2000), *Şāhid ‘Ala Ḥarb 1967*, Kahire: Mektebet Medbūliy Yayınları.
- Al-Ḥamad, Cavād, (2008), *Mustakbal Alsālam Fi Al-Şarḳ Al-’Avsat*, Ramallah: Mu’eseset Al-Dirāsāt Al-Mutahide Yayınları.
- Al-Ḥamad, Cavādve Al-Aḥarīn, ,(1999), *Dirāsāt Fī Al-Fikr, Al-Sīyasī Lī Ḥarakit Ḥamās*, Amman: Merkez Dirāsāt Al-Şarḳ Al-Avsat Yayınları.
- Al-Harūb, Ḥālīd, (2007), *Siyāsit Hamās ve Fikrihe*, Ramallah: Merkez Al-Dirāsāt Al-Falastyniy Yayınları.
- Al-Lūh, ‘Ala, (2009), *Mavḳif Ḥarekit Fatih Min ‘Amaliyāt Al-Salām*, Ramallah: Al-Merkez Al-Falastyniy Li Ibuḥūş Al-Siyāsiye Valmashiye Yayınları.
- Al-Navātī, Muhīb, (2002), *Ḥamās Min Al-Daḥil*, Filistin: Dār Al-Şurūk Yayınları.
- Al-Netşeh, Rafīk, (2007), *Tāryḥ Medīnet Al-Kuds*, Amman: Dār Al-Karmil Yayınları.
- Al-R’ay, (2012), “Miş‘al Yubārik Taḥaruk ‘Abās Fi Al-’Umam Al-Mutaḥide” *AL-R’ay Gazatesi*, 01 Aralık 2012, <http://www.jaridatak.com/ChildPages/direct.htm?u=/ChildPages/Political/alrai\Ar18679>, (E.T: 26 Temmuz 2013).
- Al-’Ustāz, Subhī, (2009), “Muşkilet Al-Lāc’īn Al- Falastyniyīn”, *Cāmi‘at Al- ‘Azhar Dergisi*, C.11, S.2, ss.22-36.

- ʿAnkāvī, H. ʿIbrāhīm, (1995), *Al-Marahīl Al-Ula, Li ʿl-Mesīreh*, Ramallah: Alġād Yayınları.
- Armaoġlu, Fahir, (1994), *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ʿASYA, (2012), “Tabāyun Bilmāvāķif Al-Falastyniye Havl Fikret Al-Devleh Al-Vāhīde” Vekālit ʿAnbʿa ʿAsya, 08 Aralık 2012, <http://www.asianewslb.com/vdceez8n.jh8wzibdbj.html>, (E.T: 10 Eylül 2013).
- Azām, Teysīr, (2007), “Al-Tecrībe Al-Siyāsīye Lī Hāraķit Hāmās”, Nāblus: Cāmiʿat Al-Nacāh Yayınları.
- Badvān, ʿAli, (2008), *Şafahāt Min Tāryh Al-Kīfāh Al-Falastyniy*, Şam: Al-Dirāsāt Yayıncılık.
- Bahlawān, Samar, ve Moħammed Salih, (1998), *Tāryh Al-Ķađıyah Al-Falastyniyeh*, Şam: Cāmiʿat Al-Şām Yayınları.
- Belķīz, ʿAbdulʿilāh, (2006), *Azmet Al-Meşrū ʿAl-Vaṭanī Al-Falastyniy MĠn Fatih ʿİle Hāmās*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-ʿİtiḥāda Al-ʿArabī Yayınları.
- BM, Cathy Hartley, Ed. (2004), *A Survey of Arab-Israeli Relations*, London.
- Boran, Yıldırım, (2006), *Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas*, İstanbul: Mep Yayınevi.
- Carābʿa, Maħmūd, (2010), *Hāraķit Hāmās Mesiyre Muteredide Naħv Al-Salām*, Ramallah: Al-Merkez Al-Falastyniy Li İbuḥūş Yayınları.
- Cubara, Teysīr, (1998), *Tāryh Falastyn*, Ramallah: Al-Şurūķ Yayınları.
- Ġanām, “Fathī, (2008), “Mab ʿad Hāraķit Fatih”, *Nādī Al-Raʿy*, 11 Ocak 2008, <http://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/118370.html>, (E.T: 25 Nisan 2013).

HAMAS, (1988), *Kuruluş sözleşmesi*, <http://hamas25.paldf.net/wp-content/uploads/2012/12/ميثاق-حركة-المقاومة-الإسلامية-حماس.pdf>, (E.T: 21 Nisan 2013).

Ḥamdān, Ġasān, (1989), *Al-’İntifāda Al-Mubāreke, Vak’i’a Va ’Ab’ad*, Kuveyt: Alfalāḥ Yayınları.

ḤAREKET FETİḤ, (2003), “Deymūmet Al- Şavrah Vel’aşife Şu’let Al-Kīfāḥ Al-Musalah, 1957-2003”, <http://www.fatehmedia.ps/page-89.html?action=search>, (E.T. 17 Temmuz 2003).

Heykel, M. Ḥasenīn, (2001), *Selām Al-’Avhām, Kahire*: Dār Al-Şurūk Yayınları.

İlani, Ofri, (2009), “Carter: I believe Gilad Shalit is alive”, *Haretz*, 16 Haziran 2009, <http://www.haaretz.com/news/carter-i-believe-gilad-shalit-is-alive-1.278197>, (E.T: 10 Ekim 2013).

’İbhis,Ḥasan, (2008), *Şir’a Al-’İrādāt: Al-Sulūk Al-’Amnī Lī Fetih ve Ḥamās ve Al-’Aṭ rāf Al-M’aniye*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.

’İsmāīl, Dunye, (2005), “Muşaraket Ḥamās Fī Al-’İntihābāt Al-Taşrī’ye”, Al- Ḥivār Al-Mutemedin yayınları.

Keyāliy, Mācid, (2009), *Al-Sir’a ’Ala Al-Siyāse ve Al-Sulṭa Fī Al-Saḥa Al-Falastıniye*, Birleşik Arap Emirlikleri: Merkez Al-Dirāsāt Al-’İstrāṭıcıy.

Malandīy, Māhir, (2009), *Ḥariṭaṭ Al- Ṭarīḫ Beyne Al-Naş Va Al-Taṭbīk*, Şam: Cāmi’at Al-Şām Yayınları.

Mansūr, ’Ahmed, (2004), *AL- Şeyḥ ’Ahmed Yāsīn, Şāhit ’Ala ’Asir Al-’İntifāda*, Kahire: AL-’Alim AL-’Araby Yayınevi.

Mışliḥ,Aḥmed, (2007), ”Al-Şayṭara Al-’Askeriye Lī Ḥamās ’Ala Kıṭa Ġazze Al-’Aşar ve Al-Maḥāṭır”, *Siyāsāt Dergisi*, Sayı: 3, s.89.

PALPRESS, (2011), “B’ad Min Tāryḫ Al-’İnşikākāt Al-Dāḫiliye Fī Ḥarekit Fetih”, 13 Haziran 2011,

<http://www.palpress.co.uk/arabic/?Action=Details&ID=9843>, (E.T: 05 Temmuz 2013).

S'ad, Va'il, (2006), *Dirāsa Ḥavl Ḥisār Al-Ş'ab Al-Falastıniy ve Muḥāvalāt 'Işkāt Ḥukūmit Hamās*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.

Şalah Al-Dīn 'Imād (2008), "Maşīr Al-'Alaqa Beyne Fetih ve Hamās ve Taṭavrātiha Al-Mustaḳbaliye", *Al-Ḥivār Al-Mutamadin Dergisi*, 13 Ekim 2008, Sayı: 2433, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=150010>, (E.T: 12 Nisan 2013).

Sālih, Muḥsin, (2006), "'Azmet Ḥamās ve 'Azmet Fetih", *Al-Cazīre*, 25 Ekim 2006, <http://www.aljazeera.net/opinions/pages/31f81fb2-0e46-4410-93cc-991d64183363>, (Erişim: 14 Nisan 2013).

Sālih, Muḥsin, (2002), *Silsilet Dirāsāt Menheciye Fī Al-Ḳadıyah Al-Falastıniyeh*, Kuala Lumpur: Fajer Yayıncılık.

Sālih, Muḥsin, (2008), "Al-Şar'aye Al-Falastıniye Al-Mustabāḥa", merkez dirasat Al-Zaytūne, 08 Ekim 2008, <http://www.alzaytouna.net/permalink/4676.html>, (E.T: 10 Mayıs 2013).

Sālih, Muḥsin, (2008), "Tecrubet Al-Ḥivār Beyne Fetih ve Ḥamās 'Ayne 'Al-Muşkile ?", *Al-Cazīre*, 06 Eylül 2008, <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/C8518609-168D-49AE-A26F-E421CC9E75AB.htm#0>, (E.T: 29 Mayıs 2013).

Sālih, Muḥsin, (2012), *Al-Ḳadıyah Al-Falastıniyeh*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.

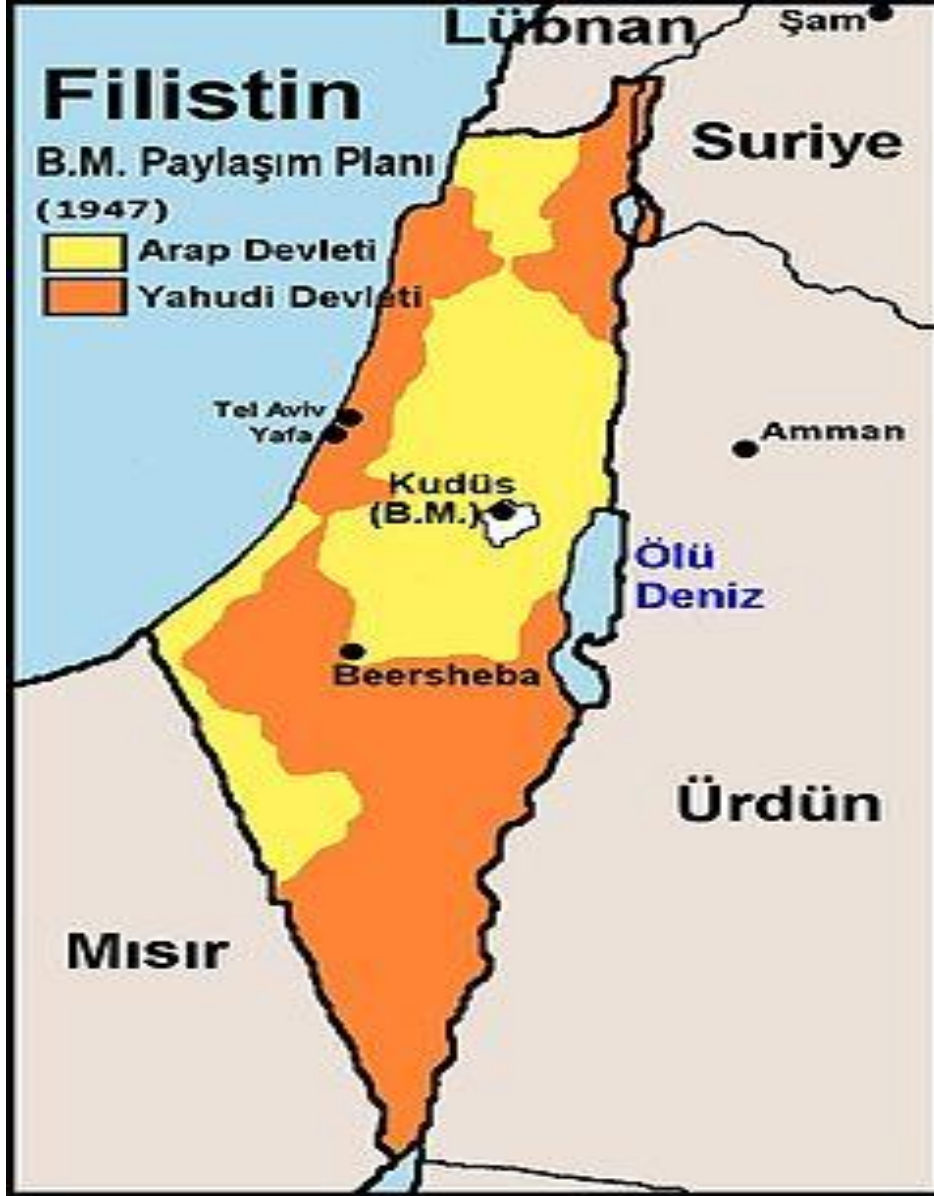
Sayığ, Yazid, (2002), *Al-Ḥarakeh Al-Vaṭaniye Al-Falastıniyeh, Riḥlet Al-kifāḥ Al-Musalah Valbahş 'An Al-Devleh 1949 - 1993*, Beyrut: Mu'esaset Al-Dirāsāt Al-Falastıniyeh Yayınları.

Süveyd, Maḥmūd, (2003), *Tecrubet Al-Mūkāvama Al-Falastıniyeh*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.

- Taşdemir, Fatma, (2012), “Filistin’in Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Devlet Olarak Tanınması”, *Ankara Strateji Enstitüsü*, 05 Aralık 2012, <http://www.ankarastrateji.org/misafir-yazar/filistin-in-kendi-kaderini-tayin-hakki-ve-devlet-olarak-taninmasi-11/>, (E.T: 20 Temmuz 2013).
- Vadiy, Abdulhakīm, (2013), “Vad‘ayet Devlet Falastyn Fī Al-‘Umam Al-Mutaḥide”, *Al-Hivār Al-Mutamadin*, 29 Temmuz 2013, <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=370856&r=0&cid=0&u=&i=0&q=>, (E.T: 17 Eylül 2013).
- VAFa, (2011), “Ḥarakit Al-Taḥrīr Al-Vatanī Al-Falastyniy Fatih”, Merkez Al-Malūmāt Al-Vatanī Al-Falastyniy, <http://www.wafainfo.ps/atemplate.aspx?id=3544#>, (E.T: 18 Mart 2013).
- Vaīt, Bin, (2009), *Hal Satakūn Fatih Tamāmen Kemā ‘İsrāīl Hedef Al-‘İntifāda Almuḳbile*, Beyrut: Merkez Dirāsāt Al-Zaytūne Yayınları.
- Veysel Ayhan, (2009), “HAMAS: Filistin Direnişinde Politik İslam”, *Ortadoğu Etütleri Dergisi*, 1(1), ss. 99-134.
- Yaşar Fatma Ve Özcan Sevinç, (2009), *Filistin: Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine*, İstanbul: İHH Yayınları.
- Yusuf, İmād, (1994), *Al-‘In‘akāsāt Al-Siyāsiye Lİ ‘İtifākāt Al-Ḥukm Al- zātiy Al-Falastyni*, Amman: Dirāsāt Al-Şark Al-‘Avsat Yayınları.
- Yusuf, İbrahīm, (2004), *Al-Cidār Al-Fāsıl Al-‘İsrā‘īliy*, Ramallah: Al-Huriye Yayınları.
- Yusuf, Moḥammed, (2007), *Ḥarakit Al-Taḥrīr Al-Vatanī Al-Falastyniy Fatih*, Cāmi‘at Al-Nacāḥ Yayınları.

EKLER

EK 1. “1947’de BM Filistin Topraklarını Paylaşma Planı”

Kaynak: wikipedia.org, (2010), http://tr.wikipedia.org/wiki/Filistin_Ulusal_Yonetimi, Erişim Tarihi: 12.02.2013.

EK 2. “1948 Savaşında Arap Cepheleri”

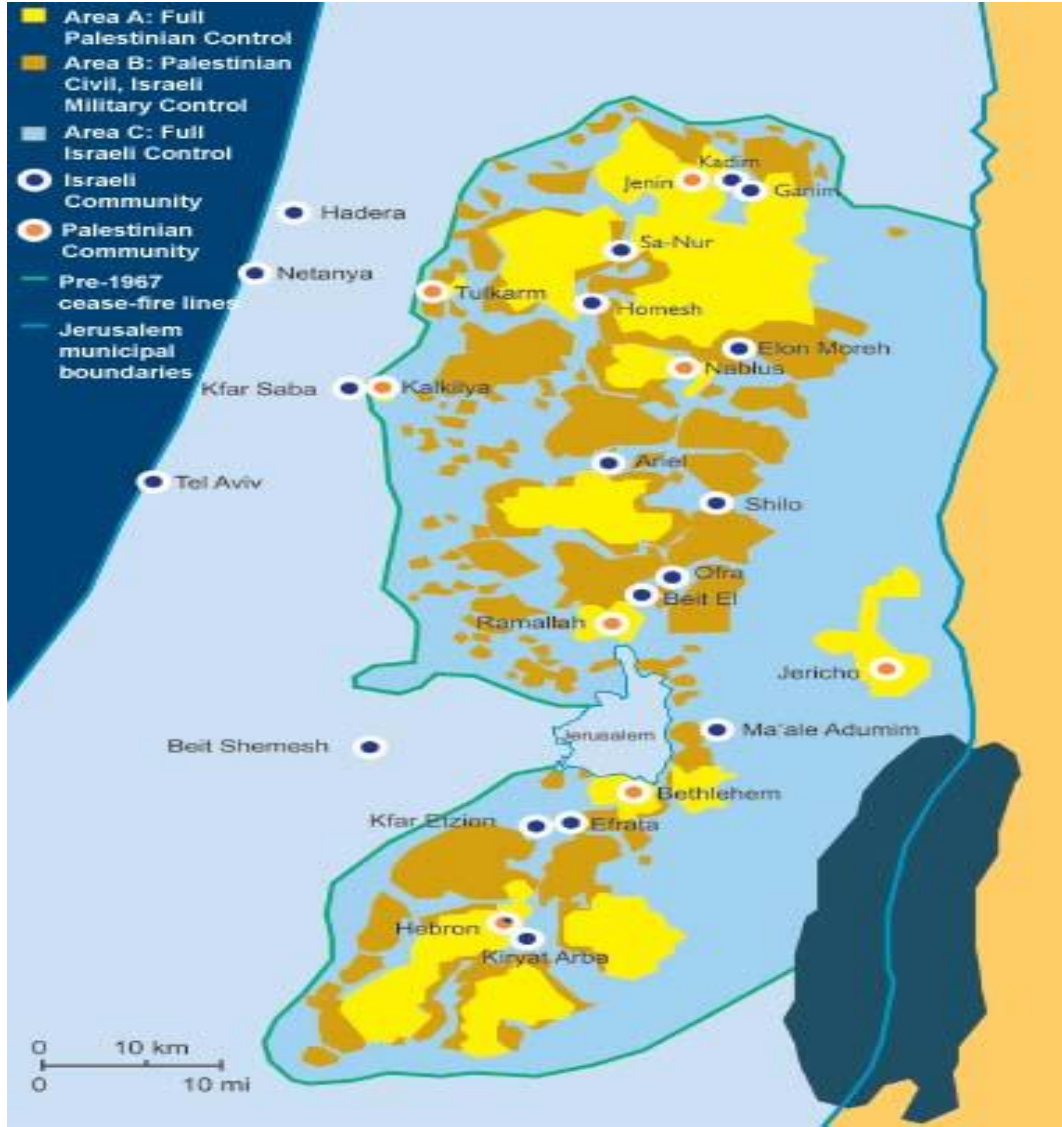
Kaynak: wikipedia.org, (2010), (http://tr.wikipedia.org/wiki/1948Arapisrail_Savaslari, Erişim: 12.02.2013).

EK 3. “1967 Altı Gün Savaşı (Arap - İsrail Savaşı) Sonuç Haritası”

Kaynak: Bilim ve Toplum, (2010), (<http://www.bgst.org/keab/ne101104.asp>, Erişim Tarihi: 12.02.2013).

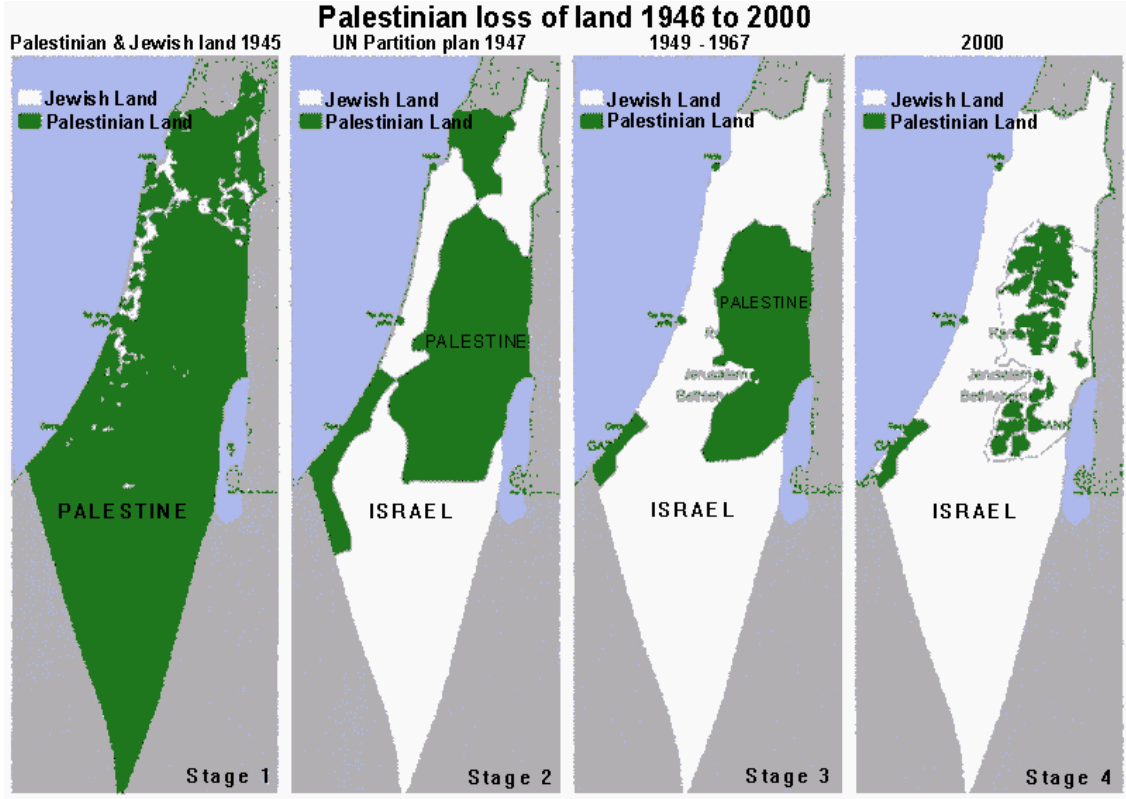
EK 4. “Oslo Anlaşmasına Göre A, B ve C Bölgeleri”

Kaynak: fatehmedia.ps, (2010), (<http://www.fatehmedia.ps/pics/map32.gif>, Erişim Tarihi: : 12.02.2013).

EK 6. İsrail Filistin Savaşları İsrail'in Büyümesi Haritası

Kaynak: <http://forums.arabsbook.com/threads/90697/> erişim tarihi, 20.07.2013.

Ek 7. Arapça-Türkçe Transliterasyon Cetveli

ARAPÇA -TÜRKÇE TRANSLİTERASYON CETVELİ

Arapça	Türkçe	Örnek	
ء	'	رأس	Ra's
ب	B/b	بيت	Beyt
ت	T/t	تراب	Turāb
ث	S/s	ثلج	Şelc
ج	C/c	جوهر	Cevher
ح	H/h	حاكم	Hākīm
خ	H/h	خسوف	Husūf
د	D/d	دنیا	Dunyā
ذ	Z/z	ذکر	Zıkr
ر	R/r	رکن	Rukn
ز	Z/z	زلزلة	Zelzele(h)
س	S/s	سلسلة	Silsile(h)
ش	Ş/ş	شمس	Şems
ص	Ş/ş	صوم	Şavm
ض	Đ/đ	ضرب	Đarb
ط	T/t	طفل	Ŧıfl
ظ	Z/z	ظن	Zann
ع	'	عقل	'Aql
غ	Ğ/ğ	غافر	Ğāfir
ف	F/f	فلك	Felek
ق	Q/q	قمر	Qamer
ك	K/k	كلام	Kelām
ل	L/l	لوح	Levh
م	M/m	ملك	Mulk
ن	N/n	نهار	Nehār
ه	H/h	هجرة	Hicra(h)
و	V/v	وحي	Vahy
ي	Y/y	يقين	Yaqīn

Harake	Kısa	Uzun
fetha	e/a	ا = ā
damme	ـَ u	و = ū
kesra	i	ي = ī

Kaynak: Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi Yayın Rehberi, s.18.

http://ilahiyatdergi.ankara.edu.tr/files/2013/06/auifd_rehber2.pdf Erişim: 01.10.2013.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mohammed ABUAMRA
Uyruğu : FİLİSTİN
Doğum Yeri : Mısır
Mesleği : polis

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Polis Akademisi Mezunu 2009
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : Arapça Türkçe
Yabancı Dil Puan ve Türü :
Bilimsel Faaliyetler :

İletişim

E-Posta : abuamra.tr@hotmail.com
Tel. : 0554 5869763
Tarih :